

EUSKAL GGKE-EK CHIAPASEN DUTEN INPAKTU SOZIALARI BURUZKO TXOSTENA: 2010 - 2020

EUSKADIKO GGKEen
KOORDINAKUNDEA
COORDINADORA
de ONGD EUSKADI

Argitaratzailea:

EUSKADIKO GGKEen
KOORDINAKUNDEA
COORDINADORA
de ONGD EUSKADI

www.ongdeuskadi.org

ARABA

Casa de Asociaciones Simone de Beauvoir
San Ignacio de Loyola 8, 3º, oficina 1
01001 • Vitoria-Gasteiz
945 280 745
araba@ongdeuskadi.com

GIPUZKOA

Iparragirre 8, bajo
20001 • Donostia-San Sebastián
943 463 526
gipuzkoa@ongdeuskadi.com

BIZKAIA

Ronda s/n (frente al nº 5), 3º, oficina C
48005 • Bilbao
944 150 300
bizkaia@ongdeuskadi.com

Ikerketa arduraduna: Bernardo García Izquierdo, eragina neurtzen aditua den gizarte-aholkularia

Argitalpen urtea: 2022

Laguntzaileak:

GARAPENERAKO
LANKIDETZAREN
EUSKAL AGENTZIA
AGENCIA VASCA DE
COOPERACIÓN PARA
EL DESARROLLO

EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO
BERONTASUN, JUSTIZIA
ETA GIZARTE POLITIKETAKO SALA
DEPARTAMENTO DE IGUALDAD,
JUSTICIA Y POLÍTICAS SOCIALES

araba álava
foru aldundia diputación foral

 Bizkaia
foru aldundia
diputación foral

Gipuzkoako
Foru Aldundia
Kultura, Lanbideztza, Gasteztza
eta Kirol Departamentua

ETORKIZUNA
ORAIN

 Bilbao

DONOSTIA
SAN SEBASTIÁN
Lankidetzaren
Kooperazioa

Ayuntamiento
de Vitoria-Gasteiz
Vitoria-Gasteizko
Udala

Diseinua eta maketazioa: Binari

**EUSKAL GGKE-EK CHIAPASEN
DUTEN INPAKTU SOZIALARI
BURUZKO TXOSTENA:
2010 - 2020**

AURKIBIDEA

0. Proiektuaren aurkezpena eta txostenaren egitura	Pág. 5
1. EAEko GGKE-ek eta haien tokiko kideek Chiapasen 2010-2020 tartean izan duten inpaktu soziala aztertzeko prozesua	Pág. 6
2. EAEko GGKE-ek eta haien tokiko kideek Chiapasen 2010-2020 artean izan duten inpaktu sozialaren azterketa, informatzaile nagusiei egindako elkarrizketetan eta dokumentuen berrikuspenean oinarrituta	Pág. 20
2.1. <i>Inpaktu sozialaren eredu bakoitzaren aurrerapen-maila</i>	Pág. 21
2.2. <i>Kontrol taula, inpaktu sozialaren dimentsioaren arabera</i>	Pág. 29
3. Ondorioak	Pág. 31
4. Inpaktu soziala neurtzeko sistemari buruzko gomendioak	Pág. 32
5. Autogobernua eta emakumearen ahalduntzea	Pág. 35
5.1. <i>Sarrera</i>	Pág. 35
5.2. <i>Euskal GGKE-ek eta haien tokiko kideek Chiapasen autogobernua izan duten inpaktu soziala 2010-2020 bitartean</i>	Pág. 36
5.3. <i>Euskal GGKE-ek eta haien tokiko kideek emakumearen ahalduntzean izan duten inpaktu soziala Chiapasen 2010-2020 bitartean</i>	Pág. 42
1. eranskina <i>Inpaktu-ereduak</i>	Pág. 49
2. eranskina <i>Balio-kateak</i>	Pág. 55
3. eranskina <i>EAEko GGKE-en eta haien tokiko kideek Chiapasen 2010-2020 artean izan duten inpaktu sozialaren adierazle-taula</i>	Pág. 67
4. eranskina <i>Elkarrizketetarako gidoia</i>	Pág. 76
5. eranskina <i>Elkarrizketatutako pertsonen zerrenda</i>	Pág. 81
6. eranskina <i>Bibliografia</i>	Pág. 82

0. PROIEKTUAREN AURKEZPENA ETA TXOSTENAREN EGITURA

AURREKARIAK, JUSTIFIKAZIOA ETA HELBURUA

Euskal GGKE-en eta Chiapasko pertsona eta komunitateen arteko lankidetzaren luzea da, eta euskal gobernuaren kanpoko lankidetzaren ezaugarrietako bat da. Euskadiko GGKE-en koordinakundeak egokitzen joan du **historian zehar lankidetzaren horrek sortu duen inpaktu soziala neurtzeko** prozesu bat egitea, sortu diren aldaketak eta horiek lortu diren modua erakusteko. Emaitza hori lortzeko, beharrezkoa da, aldez aurretik, **inpaktu sozial hori neurtu eta kudeatzeko esparrua definitzea**, eta esparru hori prozesu honek sortu duen produktu garrantzitsu eta erabilgarri bihurtu da.

Neurketa hau **2010etik 2020ra** bitartekoa da. Neurketan parte hartu duten erakundeak, berriz, **Lumaltik, Mugen Gainetik, Paz y Solidaridad Euskadi eta Setem-Hego Haizea dira**. Beraz, bildutako inpaktuaren dimentsioa aipatutako aldiari eta erakunde horiek eta lankidetzaren diharduten entitate aliatuek egindako lanari soilik lotuta dago.

Txosten hau emaitza duen proiektuaren **helburua** hau izan da: **euskal GGKE-ek Chiapasen egiten dituzten esku-hartze guztien inpaktu soziala neurtzeko sistema diseinatzea, eta azken 10 urteetan (2010-2020) sortutako inpaktu soziala jasoko duen txostena egitea**.

AZTERKETAREN HELBURUA ETA IRISMENA

Inpaktu soziala neurtzeko sistemak aukera emango die GGKE bakoitzari eta haien tokiko bazkideei 2010etik 2020ra bitarteko 10 urteetan egindako esku-hartzeek erreferentziako inguruneetan eta interes-talde nagusietan izan duten **eraldaketa** ezagutzeko.

Inpaktu sozialari buruzko informazio honek **bi erabilera nagusi** eta bakoitzari dagozkion hartzailak izango ditu: batetik, ebidentziak bilduko ditu Chiapasen garapen-lankidetzako esku-hartzeen ardura duten pertsona eta erakundeei aukera emango dietenak proiektu, programa eta estrategia horien berezko jardueren planteamenduan eta garapenean beharrezkoak diren aldaketak eta doikuntzak egiteko, haien eragin soziala ahalik eta handiena izan dadin; eta, bestetik, sortutako inpaktu sozialaren berri emango du barruan nahiz kanpoan, gardentasuna erakusteko, kontuak emateko, intzidentzia soziala erakusteko eta administrazio publiko nahiz erakunde pribatuen baliabideak eta lankidetzak erakartzeko gaitasuna indartzeko.

Chiapasen jarduera hasi zenetik garapenerako lankidetzako esku-hartzeek gizartean duten inpaktua neurtzeko tresnarik ez zegoenez, erreferentziako 10 urteetan izan duen neurketa eta analisi hau **esklusiboki expost neurketa-jardura** bat izan da, ez baitago konparazio ebolutiboa egiteko oinarri-lerrorik. Hala ere, egindako esku-hartzeek eragindako eraldaketei buruzko ikerketan, beren esku-hartze eta proposamen programatikoak zabaldu aurreko egoeretik ekarpen diferentzial hori kontuan hartzen duten balorazioak biltzen saiatu dira.

1. EUSKAL GGKE-EK ETA HAIEN TOKIKO BAZKIDEEK 2010-2020 TARTEAN IZANDAKO INPAKTU SOZIALA AZTERTZEKO PROZESUA

Euskal GGKE-ek eta haien tokiko kideek Chiapasen ezarritako esku-hartze eta estrategia multzoaren inpaktu soziala neurtzeko sistema eraikitze metodologian **Inpaktua Neurtzeko Europako Estandarrean** oinarritu da. Estandar hori Europako Batzordeak erabakitzen du 2014az gerotik, GECES taldearen bidez (**Groupe d'Experts de la Commission sur l'Entrepreneuriat**) inpaktu soziala neurtzeko espezializazio taldearen bidez (2021an sortua). Estandar horren gida European Venture Philanthropy Association (EVPA) elkarteak garatua eta Espainiako Fundazioen Elkarteak (AEF) gaztelaniara itzulia, nazioarteko foroetan erreferentzia-esparru egokitzat jotzen da inpaktu soziala neurtzeko prozesua ongi kudeatzeko.

Jarraitu den prozesuak aipatutako estandarra osatzen duten **best etapa** dinamiko eta interaktiboak gehitu ditu: helburuen identifikazioa (aldaketaren teoriaren eraikuntza barne), interes-taldean azterketa, emaitzen neurketa, inpaktuen egiaztapena eta balorizazioa, eta monitorizazio- eta txosten-fasea, hurrengo helburuen definizioa berrelikatuko duena. Hau da horren adierazpen grafikoa:

Prozesu osoa garatzean, Social Value International (SVI) neurtzeko 8 printzipioak hartu eta errespetatu dira, bai eta EVPAren printzipioak ere; biak onartu dituzte Europako Batasunak, ELGEk eta G8ak.

Hauek dira **SVIren printzipioak**:

1. Interes-taldeak tartean sartzea
2. Zer aldatzen den ulertzea

3. Benetan axola duena baloratzea
4. Funtsezkoa soilik sartzea
5. Gehiegi ez aldarrikatzea
6. Gardena izatea
7. Eraitza egiaztatzea
8. Harkorra izatea

1. PRINTZIPIOA: Interes-taldeak tartean sartzea

Printzipio horrek esan nahi du, balio edo inpaktu soziala neurtzeko garaian, neurtzen denari eta neurtzen eta baloratzen denari buruzko informazioa eman behar dela interes-taldeen parte-hartzearen bidez.

Interes-taldeak jardueraren ondorioz aldaketaren bat izaten duten pertsonak edo erakundeak dira, eta haiek dira aldaketa hori hobekien deskriba dezaketenak.

Printzipio horrek esan nahi du interes-taldeak identifikatu eta kontsultatu egin behar direla, jarduerak eragiten dietenek edo jardueran eragiten dutenek balio edo aldaketa sozialaren eta hura neurtzeko moduaren berri eman dezaten.

2. PRINTZIPIOA: Zer aldatzen den ulertzea

Printzipio honek aldaketa sortzen den modua antolatzen du, eta bildutako ebidentzien bidez ebaluatzen du aldaketa hori. Halaber, onartzen du aldaketak positiboak eta negatiboak izan daitezkeela, baita nahita egindakoak eta nahi gabe egin direnak ere.

Balio edo inpaktu soziala interes-taldeen sortzen dute edo haien sortzen da, aldaketa mota desberdinen ondorioz. Aldaketa horiek interes-taldeen lortu nahi dituztenak eta lortu nahi ez dituztenak izan daitezke, baita aldaketa positiboak eta negatiboak ere.

Aldaketak nola sortzen diren adierazten duen teoria eskatzen du printzipio horrek. Teoria hori interes-taldeen ematen dute, eta frogatzen edo ebidentziak babesten dute. Jardueraren zuzeneko ondorioak dira aldaketa horiek, eta interes-taldeen ekarpenen esker gertatzen dira. Efectu horiek neurtu behar dira aldaketa gertatu dela frogatzeko.

3. PRINTZIPIOA: Benetan axola duena baloratzea

Aukeren artean baliabideak esleitzeari buruzko erabakiak hartzeko, interes-taldeen balioak eta interesak ezagutu behar dira. Balioa efektuen garrantzi erlatiboari dagokio. Interes-taldeen lehentasunetan oinarritzen da.

4. PRINTZIPIOA: Funtsezkoa soilik sartzea (*"materiala"*)

Irudi fidela emateko, inpaktu sozialaren neurketetan zer informazio eta froga sartu behar diren zehaztu behar da, interes-taldeen inpaktuari buruzko ondorio arrazoizkoak atera ditzaten.

Hartu beharreko erabakirik garrantzitsuenetariko bat da neurketan zer ondorio sartu eta baztertu behar diren. Erabaki horrek onartu behar du ondorio asko izango direla, eta erakunde informatzaile batek ezin dituela guztiak kudeatu eta kontabilizatu.

Egin behar den hausnarketa da ea interes-talde batek jarduerari buruzko beste erabaki bat hartuko lukeen, informazio zehatz bat baztertuko balitz. Berme-prozesu bat ezartzea garrantzitsua da inpaktu sozialaren neurketaren erabiltzaileei gai garrantzitsuak sartu direla ziurtatzeko.

5. PRINTZIPIOA: Gehiegi ez aldarrikatzea

Jarduerak sortzen duten balioa erreklamatzeko soilik.

Printzipio horrek eskatzen du oinarrizko ildoak, joerak eta erreferentzia-puntuak aipatzea, jarduerak, beste faktore batzuekin alderatuta, zenbaterainoko aldaketa eragiten duen ebaluatzen laguntzeko.

Eragina jasotzen duten interes-taldeen batera identifikatu diren ondorioen berri emateak eta horiek kudeatzeak balioa sortzen nola lagun dezaketen hobeto ulertzeko aukera emango die beste pertsona edo erakunde batzuei, ondorio negatiboak saihestuz eta lortu nahi diren ondorio positiboak lortzeko ikuspegi sistemiko edo kolektiboa sustatuz.

6. PRINTZIPIOA: Gardena izatea

Printzipio horrek adierazten du azterketa zehatza eta zintzoa dela esateko oinarria frogatu behar dela, eta interes-taldeen informatu eta eztabaidatuko dela erakutsi behar dela.

Printzipio horren arabera, erabaki bakoitza azaldu eta dokumentatu egin behar da, alderdi hauei dagokienez: interes-taldeak, ondorioak, adierazleak eta erreferentzia-puntuak; informazioa biltzeko iturriak eta metodoak; kontuan hartutako egoerak; eta emaitzak interes-taldeen jakinaraztea. Horrek azalduko du jardueraren arduradunek nola aldatuko duten jarduera analisiaren ondorioz.

Azterketa sinesgarriagoa izango da erabakien arrazoiak gardenak direnean.

7. PRINTZIPIOA: Emitza egiaztatzea

Printzipio horrek baliozkatze independente egokia bermatzen du.

Inpaktu edo balio sozialaren edozein neurketak iritzi bat eta nolabaiteko subjektibotasuna dakartza berekin. Beraz, baliozkatze independente egokia egin behar da, inpaktu soziala neurtzeko ardura dutenek hartutako erabakiak arrazoizkoak izan ziren edo ez ebaluatzen laguntzeko interes-taldee.

8. PRINTZIPIOA: Harkorra izatea

Printzipio hori, oraindik garatzeko fasean dagoena, balio edo inpaktu sozial optimoa bilatzean datza, erabaki egokiak hartzean oinarrituta dagoena eta kontabilitate eta txosten egokiek lagunduta.

Balio edo inpaktu soziala optimizatzeko esan nahi du gizarteak adostutako helburuak ahalik eta lasterren eta neurri betetzea, adibidez, Nazio Batuen Garapen Iraunkorreko Helburuak. Printzipio horrek eskatzen du erakundeek hiru erabaki motatan oinarritutako kudeaketa-ikuspegia aplikatzea: estrategikoak (gizartearen helburuekin bat datozen helburuak ezartzen dituztenak), taktikoak (helburuetara hobekien egokitzen diren jarduerak aukeratzea) eta operatiboak (lehendik dauden jarduerak hobetzea). Kudeaketaren ikuspegiak honako hauek ere barne hartu behar ditu: erabakiak hartzeko pausoen programazioa, balio edo inpaktu soziala zehaztasun maila egokiarekin kontabilizatzeko eta kontuak emateko kanpoko txostenak aurkeztea.

Printzipio horiek aplikatuta, esku-hartze jakin baten ondorioz sortzen edo suntsitzen ari den balioa modu koherente eta sinesgarrian neur daiteke. SVIren ustez, balio sozial hori interes-taldek beren bizitzan gertatzen diren aldaketei buruz duten balorazioa da. Eraginek eta inpaktuen neurketek testuinguruaren, jardueraren eta interes-taldeen arabera izaten jarrai dezakete, baina kontuan izan behar da printzipio horiek zaindu eta errespetatu egin behar direla inpaktu soziala neurtzeko eta kudeatzeko prozesuak garatzean.

Proiektu honetan jarraitu den prozesuak **5 fase** izan ditu:

- **1. fasea:** Dokumentuak prestatu eta aztertzea
- **2. fasea:** Euskal GGKE-ek Chiapasen ezarritako esku-hartze eta estrategien multzoaren inpaktu soziala neurtzeko sistemaren eraikuntza parte-hartzailea
- **3. fasea:** Pilotuaren inplementazioa: inpaktu sozialaren neurketa Chiapasen 2010etik 2020ra
- **4. fasea:** Euskal GGKE-ek Chiapasen duten inpaktu sozialaren neurketaren txostena, ondorioak eta gomendioak jasotzea

1. FASEA: DOKUMENTUAK PRESTATU ETA AZTERTZEA

Prozesu honen hasieran, prozesuan parte hartu duten 4 GGKE-ek emandako dokumentazioa bildu eta aztertu da, aipatutako 10 urteetan egin dituzten esku-hartzeei buruzkoa.

Dokumentu-azterketa horren emaitzak lagundu egin du inpaktu soziala neurtzeko sistema diseinatzeko erabili diren saioak egoki eta modu pertsonalizatuan prestatzen, bai eta horiek ematen ere, etapa bakoitzean ahalik eta produktu onenak lortzeko.

2. FASEA: EUSKAL GGKE-EK CHIAPASEN EZARRITAKO ESKU-HARTZE ETA ESTRATEGIEN MULTZOAREN INPAKTU SOZIALA NEURTZEKO SISTEMAREN ERAIKUNTZA PARTE-HARTZAILEA

Fase honetan, partaidetza- eta sorkuntza-prozesu bat garatu da. Prozesu horren amaieran, **adierazle-koadro bat** diseinatu da, Euskal GGKE-ek Chiapasen egindako esku-hartzeek sortutako edo eragindako aldaketak kontrolatzeko aukera ematen duen **inpaktu soziala neurtzeko**. Eragin-eremu nagusi gisa identifikatutako esparruen arabera sailkatuta daude adierazle horiek. Sistema hori elkarrizketatu diren erreferentziazko pertsonekin kontrastatu da, adierazle bakoitzean lortutako eraldaketa-inpaktuaren balorazioa ezagutzeko.

Inpaktu sozialaren adierazle-sistema hori sortzeko, hainbat tailer egin dira lau GGKE-etako ordezkariekin. Horietan, erakunde horiek Chiapasen egindako esku-hartze multzoaren **Aldaketaren Teoria** osatu da. Produktu honen bidez, erakundeek eta haien tokiko kideek esku-hartzeen bidez lortu nahi duten gizarte-eraldaketa nola lortu nahi izan duten eta lortu nahi duten identifika daiteke; barnean sartzen dira jardueren, ondorioen eta sortu beharreko eraginen arteko lotura kausalak, nahi ez diren ondorioen kontzientzia hartzea eta haiek kudeatzea, eta epe labur, ertain eta luzeko produktuen, ondorioen eta inpaktuen artean gertatu behar diren kasuak.

Dinamika horren helburua izan da euskal GGKE-ek eta haien tokiko kideek Chiapasko ekosisteman sortu eta sortzen jarraitu nahi duten aldaketa sakonki ulertzea, identifikatu diren eta erakunde horiek fokua jarri nahi duten erronkei erantzuteko. Ariketa hori izan da euskal GGKE-ek Chiapasen izandako ibilbide historikoaren (2010etik 2020ra) inpaktu sozialaren lehen neurketa egiteko oinarria.

Aldaketaren Teoria bat eratzeko prozesuaren irudikapen grafikoa hau da:

ALDAKETAREN

Aldaketaren teoria hausnarketa sakoneko prozesua ahalbidetzen duen metodologia da

"Aldaketaren teoria bat bide-mapa bat bezalakoa da. Gaur egun gauden puntutik noraino heldu nahi dugun planifikatzen laguntzen digu (...) galdera honi

1. Ekimenaren/erakundearen xedea: zein den xedea, lortu nahi dugun azken helburua.

2. Konpondu nahi duzun arazoa/ erronka

- Arazoaren deskribapena, egungo konponbideek zergatik ez duten funtzionatzen, zer oztopo dauden...
- Arazoaren tamaina, kokapen geografikoa, etab.

6. Zer inpaktu izango du?

- Espero den inpaktua (positiboa edo negatiboa). Neurketarako adierazleak eta erabiliko diren metodologiak adieraziko dira, baita eraginaren aurreikuspen kuantifikatua ere
- Kontuan hartu behar dira parte hartzen duten eragileak eta zuzeneko nahiz zeharkako inpaktuak.
- Xedea betetzen ari den ala ez erakusten duten

3. Proposatzen duzun konponbidea

Arazoa konpontzeko erakundeak proposatzen duen jarduera orokorraren deskribapena

5. Zer jarduera egingo dira?

Erakundeak egin beharreko funtsezko jarduerak, soluzioak ongi funtziona dezan

4. Zer gauza onartzen dituzu zure Aldaketaren teoriarako?

Atal hau funtsezkoa da, aldaketaren teoria horrek benetan funtzionatzeko bete behar diren baldintzei buruz hausnartzeko aukera ematen baitu. Zalantzan jarri behar dugu jarduerak nahi den eragina izango duten eta zergatik, arazoaren diagnostikoa osorik dagoen, etab. Garrantzitsua da aldaketaren teoriaren baliozkotasuna egiaztatzen saiatzea eta atal hau zalantzan jartzea, espero dugun inpaktua lortzen dugula ziurtatzeko, arazo handiagoa sortu beharrean.

Grafikoan ikus daitekeenez, Aldaketaren Teoriaren garapena dagokion ekimena hasi eta **xedean edo helburuan** lortzen du iritsiera-puntua, berdin dio proiektu edo esku-hartze partikular baten testuinguruan izan edo erakunde osoan izan. Erreferentzia-puntu hori nahitaezkoa da, hurrengo urratsen zehaztapena baldintzatzen baitu. Urrats horiek koherenteak eta sendoak izan behar dute ekimen jakin horrek lortu nahi duen aldaketarako helburuarekin. Nahiko ohikoa da, lortu nahi den inpaktu soziala definitu ondoren, inpaktu horren xede edo asmoaren formulazioa eguneratu eta aberastea, sustatu eta lortu nahi den gizarte-eraldaketa askoz modu esplizitu eta zehatzagoan txertatzean.

Ondoren, inpaktu sozial positiboa sortu nahi den **arazo edo erronka soziala** deskribatu eta aztertu behar da, edo, oharkabean eta nahi gabe, sortzen ari den inpaktu sozial negatiboa gutxitu, bai eta desagerrarazi ere. Arazo jakin horren izaera eta magnitudea, osagaiak eta haien arteko erlazioa identifikatu behar dira. Maila sozialean lantzen den edozein esparru problematikoren izaera konplexua eta sistemikoa dela kontuan hartuta, gomendagarria da fasekako lanketa bat egitea, non lehen urratsa arazoaren dimentsio nagusiak identifikatzea izango baita. Ondoren, arazoaren alderdi bakoitzeko faktore zentralak edo determinatzaileak zehaztu beharko lirakeke, eta arazo nagusiaren faktore eragileak eta ondorioak gehitu, horien guztien arteko erlazioak ezarrita. Horrelako analisiak egiteko tresnarik gomendagarriena eta erabiliena "arazo-zuhaitza" izeneko da.

Arazoa bere osotasunean mapatuta dagoenean, inpaktu positiboa izan nahi duten arloak edo alderdiak hautatu eta lehenetsiko dira. Urrats horrek lortu nahi den inpaktu sozialaren irismena eta sakontasuna mugatzen ditu, eta zuzenean lotzen gaitu Aldaketaren Teoria prestatzeko prozesuaren hurrengo urratsekin. Urrats horietan zehaztuko dira sustatu nahi dugun aldaketaren profila eta hura lortu nahi dugun modua.

Ondoren, prozesuaren proposamen-fasean sartuko gara. Aukeratutako esparru problematikoari erantzuteko abian jarri nahi dugun **irtenbidea** garatuko dugu, horren bidez helburutzat jarri dugun inpaktu sozial positiboa lortzeko. Irtenbidea deskribatzeko, proposamen hori osatzen duten elementu orokorrak azaldu behar dira, eta behar bezala zabaltzeko egin behar diren **jarduerak** aurkeztu.

Deskribatu berri dugun urratsaren funtsezko alderdi osagarri bat da jarduerak hedatzeko eta behar bezala garatzeko eta jarduera horiek eta dagozkien emaitzek nahi diren inpaktu sozialak sortzeko behar diren **kasuak edo hipotesiak** identifikatzea. Kasu edo hipotesien definizioak gure esku-hartzetik haratago eman behar diren beharrezko baldintzatzaileei egiten die erreferentzia, identifikatutako arazoaren erantzunak nahi den inpaktu soziala sor dezan. Azken finean, kontrolatu edo aldatu ezin ditugun alderdiak dira, baina gertatu egin behar dira Aldaketaren Teoriak funtziona dezan eta, ahal den neurrian, lortu nahi diren inpaktu sozial positiboak sor ditzan. Baldintzatzaile horiek zerikusia izan dezakete arazoaren azterketan esku ez hartzea erabaki den atalekin, horretarako gaitasunik ez dagoelako, baina hautatutako eremuarekin lotura estua dutelako.

Aldaketaren Teoriaren osagai horrek errealismoa ematen dio egindako proposamenari, eta identifikatutako kasuak, behinik behin garrantzitsuentzat jotzen direnak, monitorizatzeko eta aztertzeko prozesu bat txertatzea eskatzen digu. Hipotesi horietakoren bat erabakigarritzat jotzen bada proposatutako irtenbideak lortu nahi den inpaktu soziala izan dezan, bi aukera estrategiko erabil daitezke:

- Faktore baldintzatzaile hori gure esku hartzeko proposamenean sartzen saiatzea.
- Aliantza edo lotura estrategikoren bat bilatu eta finkatzea, kasuan kasuko hipotesia modu eraginkor eta egokian gauzatuko dela bermatzeko.

Esku-hartzearen egitura operatiboa eratu ondoren, erabaki-fasean sartuko gara, jarduera ardatz duen ikuspegi batetik inpaktu handiena eta onena sortzera bideratutako ikuspegi batera salto egiteko. Gizarte-arazo edo -erronka baterako irtenbidea proposatzeaz eta horrek dakartzan jarduerak eraginkortasunez garatzeaz gain, une honetan planteatzen den arazo nagusia da hedapen operatibo horren ondorioz gertatzen diren **aldaketak edo eraldaketak** identifikatzea, bai eta esku-hartze aurreikusia edo garatua uzten duen "azterna" soziala eta/edo ingurumenekoa identifikatzea ere (esku-hartze hori inpaktu sozialaren **ex ante** edo **ex post** neurketa den).

"Aztarna" horren ezagutza eta azterketak, zentzu sakon eta benetakoan, justifikatuko luke edo ez egindako hedapen operatiboa, eta inpaktu sozialaren neurketaren "zergatik" eta "zertarako" printzipioei buruz planteatutako erantzunekin alderatu beharko litzateke.

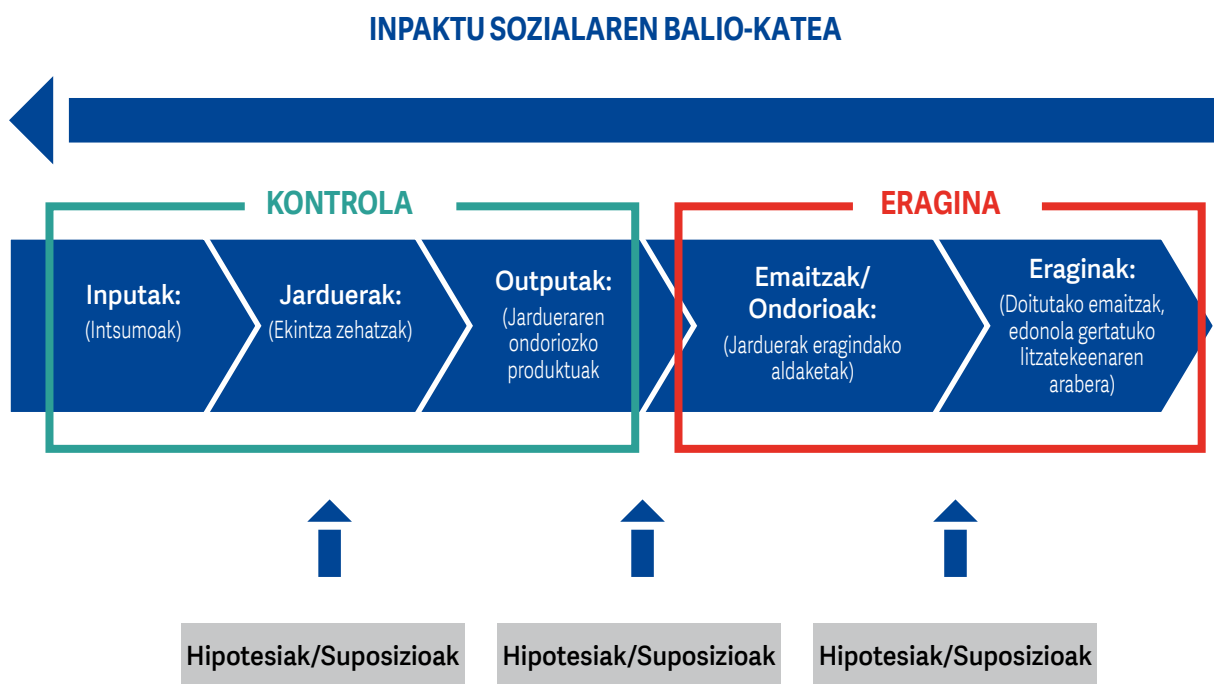
Sortutako inpaktu sozialak identifikatu eta neurtzeko prozesuak aukera eman behar digu, **aldaketa positiboak** zehazteaz gain, zabaldu beharreko jarduerak nahi gabe edo nahita eragin ditzakeen **ondorio negatiboak** buruzko ikusgarritasuna eta kontzientzia hartzea. Ondorio negatiboak identifikatzea garatutako Aldaketaren Teoria osoari errealismoa ematen dion elementu bihurtzen da, hipotesiekin edo suposizioekin gertatzen era berean, ez baitago eragin positiboak soilik sortzen dituen ekimenik. Hori jakinda, ondorio negatibo horiei lotutako arriskuak modu prebentiboan eta ahalik eta azkarren kudeatu ahal izango dira, edo, gutxienez, haiei lotutako ondorio negatiboak arindu ahal izango dira.

Inpaktu sozialaren azterketan tipifikatutako ondorio negatibo mota bat desplazamendu-efektua da, hau da, nire jarduerak eragindako inpaktuek eta ondorioek, nahi gabe, beste ondorio edo inpaktu sozial positibo batzuk zenbateraino baztertzen edo murrizten dituzten identifikatzea. Adibidez, kolektibo baten segurtasun- edo bizi-baldintzak hobetzea dakarren edozein esku-hartzek, berehala, proiektua garatzen den tokia mugakide diren eremuetako pertsonen segurtasun-falta handiagoa edo bizi-kalitatearen narriadura eragingo du, eta zenbait erreakzio eragin ditzake horrek, hala nola proiektua egiten den tokira migratzea edo inguruko komunitateen arteko tentsioa areagotzea.

Eragindako inpaktu soziala zehazteko eta neurtzeko funtsezko faseak barruan hartzen ditu zuzeneko eta zeharkako interes-taldeak argi identifikatzeko dinamikak, inpaktu-mailen eta moten arteko bereizkeria, eta informazioa atzemateko eta aztertzeke adierazleez eta tresnez osatutako neurketa-sistema baten konfigurazioa.

Aldaketaren Teoriaren garapenaren barruan balio erantsi handiko fase hori bukatzean, berrikusi eta aztertu ahal izango dugu ea ekimen edo erakundearen xede edo asmoaren hasierako formulazioak argi eta garbi adierazten duen azken eraldaketa helburua, edo, identifikatutako eraginak eta ondorioak ikusita, hura aldatu, osatu edo eguneratu daitekeen.

Ekimenak sortutako zuzeneko eta zeharkako inpaktuak identifikatzeko fasea osatzen duten urratsak eta osagaiak "**Balio-katea**" izeneko tresnaren bidez zehazten dira. Balio-katea honela adierazten da:

Osagaien segida hori eskuinetik ezkerrera irakurri behar da, lortutako edo lortu beharreko **inpaktu sozialetatik** hasita. Inpaktu sozialak honela definitzen dira: esku-hartzearen ondoriozko aldaketa doituak edo ekimena zabaldu gabe ere gertatuko lirakeen aldaketak kenduta. Definizio hori lotuta dago sortutako inpaktuaren "esleipen" kontzeptuarekin, eta bereizi egiten dira, alde batetik, jarduera jakin batek benetan eragindako aldaketak eta, bestetik, berez gertatu diren aldaketak, egoeraren beraren inertziaren edo erreferentziako testuinguru bereko beste jarduera batzuen ondorio direnak.

Identifikatutako inpaktu sozialak sortzeko, beharrezkoa da "**ondorio**" edo "**outcome**" batzuk gertatzea, ekimen horri edo ekimen-multzo bati lotutako jarduerak eragindako aldaketak, hain zuzen ere. Puntu horretan, benetan funtsezkoa da bereiztea zer diren egoera jakin baten aldaketak edo eraldaketak, eta zer den jarduera jakin baten garapena (biziagoa edo txikiagoa, egokia eta zabala).

Ezkerreranzko efektuetatik abiatuta, Balio-katearen osagai operatiboenak sartzen dira. Identifikatutako ondorioak **produktu** edo **output** jakin baten garapenaren ondorio dira, eta horrek, aldi berean, zenbait **jarduera** hedatzea eskatzen du. Jarduera horiek egoki garatzeko, **baliabide** edo **input** batzuk behar dira. Hiru osagai operatibo horiek gauzatze-kontrola errazten duten adierazle-sistema bat dute, eta planifikatutakoari eta errendimenduari buruzko segimendu-kontuekin lotuta daude.

Balio-katearen eskuineko bi osagaiak, efektuak eta inpaktuak, adierazle-koadro bati lotuta daude. Adierazle horien bidez, erreferentzia den eremuan eta biztanlerian mota bateko edo besteko eraldaketa edo aldaketaren gainean egiten den hedapen operatibo osoak duen eragina egiaztatzen eta kontrastatzen da.

Aldaketaren teorian adierazi bezala, jardueren eta produktuen arteko korrelazioa, produktuen eta haien eta efektuen artekoa, eta ondorioen eta inpaktuen artekoa, eman behar diren kasuen arabera da, ekimena bera baino harantzago.

Prozesu horren hasieran, parte hartu duten GGKE-en ustez inpaktu soziala eragin duten **lau alderdi** identifikatu ziren erreferentzia-eremu gisa:

1. Herri indigenen diskriminazioa
2. Emakumearen diskriminazioa
3. Zerbitzuak eta oinarrizko baliabideak eskuratu eta kontrolatzea
4. Lurrerako sarbidea eta elikadura-burujabetza

Chiapasen izandako inpaktu sozialaren Aldaketaren teoria eraikitzeko faseetan emaitza hauek garatu dira:

- a. Identifikatutako lau dimentsioetako bakoitzerako **arazo-zuhaitza**.
- b. Euskal GGKE-ek eta haien tokiko bazkideek proposatzen eta garatzen dituzten irtenbide motak eta haien aniztasuna identifikatzea, identifikatutako lau alderdietako bakoitzean lehenetsitako arazoei ekiteko.

A. Herri indigenen diskriminazioa

1. Autonomia eraikitzeke prozesuan dauden bideetan proiektuak txertatzea
2. Komunikazio-sistema autonomo eta kulturalki egokiak sustatzea
3. Komunitate-egitura tradizionalak indartzea (osasuna, hezkuntza, komunikazioa...)
4. Karguen eta agintarien etengabeko prestakuntza (beren autogobernu-sistemen barruan)

B. Emakumearen diskriminazioa

5. Gizonekin landutako maskulinitasunei buruzko prestakuntza eta hausnarketa
6. Indarkeriaren biktima diren emakumeei laguntzea (kasuen laguntza eta defentsa)
7. Auzi estrategikoa eta kasuen defentsa
8. Lehendik dauden kooperatibei prestakuntza eta lege laguntza ematea
9. Emakumeak antolatzeke eta hura gauzatzeko laguntza ematea
10. Chiapasko mugimendu lesbofeministari laguntzea

C. Zerbitzuak eta oinarritzko baliabideak eskuratu eta kontrolatzea

11. Eragin politikoa (Chiapasen)
12. Eragin politikoa, oro har
13. Salaketarako eta eragin publikorako prestakuntza. Eskubideei buruzko prestakuntza
14. Azpiegiturak eraikitzea eta hobetzea (osasuna, hezkuntza, energia elektrikoa, ura...)
15. Azpiegiturak eraikitzea eta hobetzea

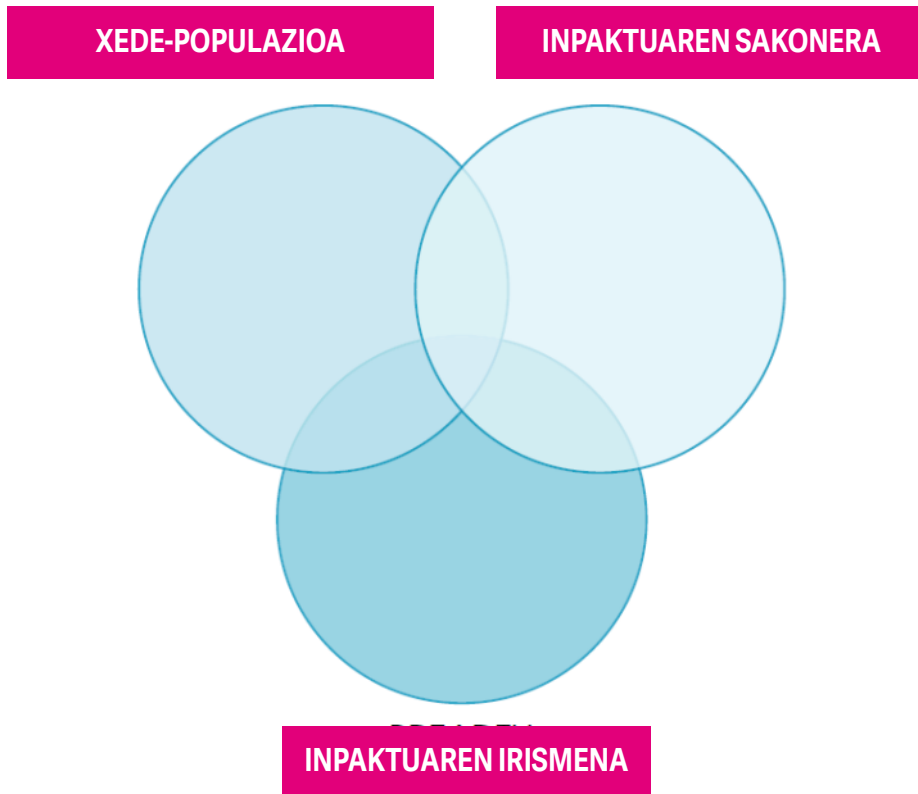
D. Lurrerako sarbidea eta elikadura-burujabetza

16. Familia-lurrak edukitzeari eta erabiltzeari buruzko lege-proposamena
17. Emakumeen mugimendua eta sareko antolamendua
18. Herritarrak informatzea eta sentsibilizatzea lurraldean dauden gobernuaren eta nazioz gaindiko proiektu handiei buruz (haien ondorioak)

c. Inpaktu-ereduaren egitura, lau dimentsioetako bakoitzean irtenbide mota bakoitzerako.

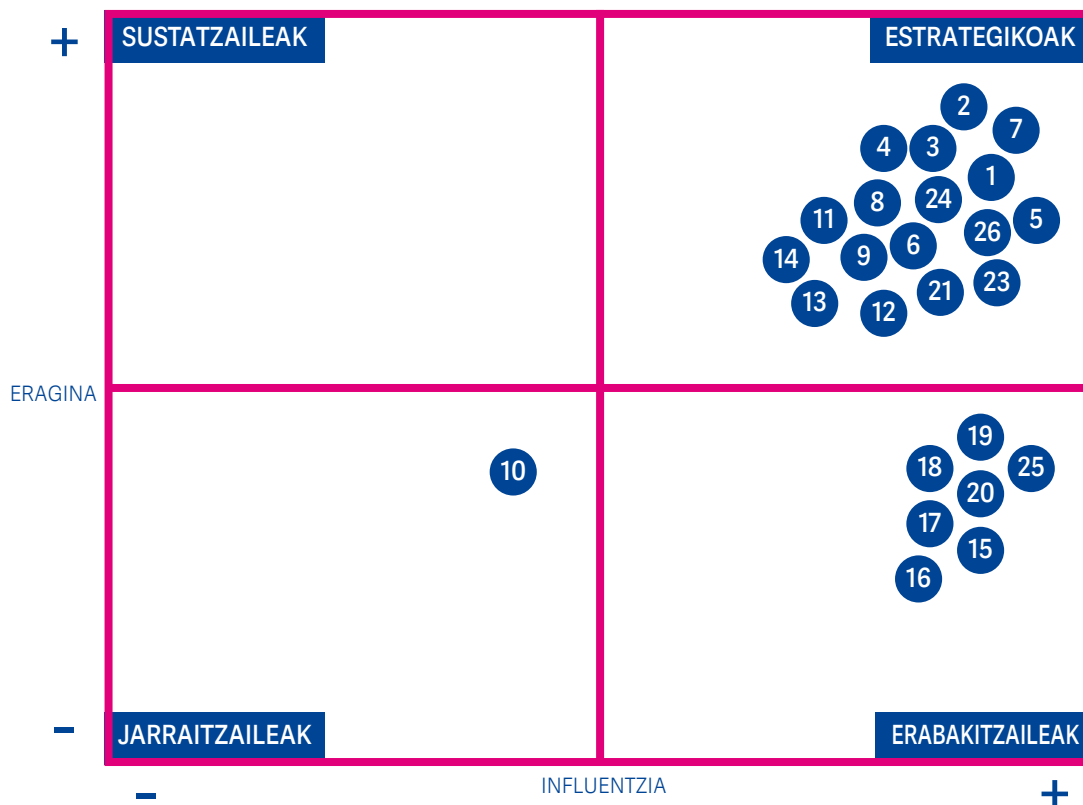
Inpaktu-eredu bakoitzaren garapen zehatza 1. eranskinean ikus daiteke.

Euskal GGKE-ek eta haien tokiko bazkideek egindako esku-hartzeetan garrantzia duten **interes-taldeak aztertzea**.

Interes-taldeak:

1. Hainbat arlotako sistema autonomo zapatistetan (osasuna, hezkuntza, uraren patronatua, elektrizitatea, komunikazioa) karguak dituzten pertsonak: sustatzaileak, koordinatzaileak, eskualdeko arduradunak, gobernantza oneko batzordeak.
2. Emakume antolatu zapatistak
3. Gizon, buruzagi eta agintari zapatistak
4. Komunitate indigena zapatistak
5. Tokiko kontrako alderdiak
6. Zapatisten komunikazio-sistema autonomoko irrati komunitarioen komunikatzaileak (+15 urte)
7. Komunitateetako emakume-taldeak
8. Chiapasko emakumeen elkarteak eta erakundeak
9. Chiapasko Emakumearen Eskubideen Zentroa
10. Mexikoko beste estatueta emakumeen elkarte eta erakundeak
11. Indarkeria matxistaren biktima diren emakumeak
12. Emakume liderrak
13. Ehungintzako kooperatibetako eta bestelako kooperatibetako emakumeak (eltzegileak, ekoizleak)
14. Emakume ehuleak
15. Estatua (guardia nazionala, militarrek, legegileak...)
16. Gorte interamerikarra
17. Nazioz haraindiko enpresak
18. Krimen antolatuko taldeak
- 19.
20. Zapatistak ez diren komunitate mugakideak
21. Finantzatzaileak
22. Garapenerako lankidetzarako erakundeak
23. Emakumeen eskubideen defendatzaileen taldea
24. Lan egiten dugun tokiko erakundeetako gizon langileak
25. Gizonak, liderrak eta agintariak
26. Zapatistak ez diren komunitateetako populazio indigenak

- d. Lau dimentsioetako bakoitzean lehenetsitako irtenbideen **balio-kateak** eraikitzea, esku-hartze mota desberdinen Inpaktuak, Ondorioak eta Produktuak integratzen dituztenak. Balio-kate bakoitzean nahi ez diren suposizio eta efektu negatiboak sartzea (ikus 2. eranskina).
- e. Euskal GGKE-ek Chiapasen duten **esku-hartzearen helburua** edo xedea birformulatzea, inpaktu sozialaren ikuspegitik.

HASIERAKO HELBURUA

Chiapasen lankidetzan diharduten euskal GGKEek helburu hauek lortu nahi dituzte:

- Chiapasen erresistentzian dauden herri indigenen bizi-kalitatea hobetzea, haien autonomia indigena, lurralde-kontrola eta -kudeaketa indartuta.
- Chiapasko herri indigenen erresistentzia- eta antolaketa-gaitasunak areagotzea
- Chiapasko emakumeen bizi-kalitatea hobetzea, indarkeriarik gabeko bizitza duinaren alde eginez et beren Giza Eskubideak erabiliz eta defendatuz.
- Emakumeen bizi-kalitatea hobetzea eta genero-rol tradizionalen eraldaketa sustatzea
- Emakumeen, lurraldeen eta ezagutzen defentsaren edukian aurrera egitea, emakume indigenen eta nekazarien ikuspegitik

HELBURUA INPAKTU SOZIALAREN IKUSPEGITIK

Euskal GGKE-ek eta haien tokiko bazkideek Chiapasen dituzten esku-hartzeen inpaktu soziala neurtzeko sistema diseinatu ondoren, esku-hartze horien azken helburua honela birformulatu da:

- Emakumeen antolaketa- eta ekonomia-autonomia indartzea
 - Komunitate-mailako erabakiak hartzean, emakume indigenen tokia hobetzea
 - Emakumeen eskubideen (lurrerako eskubidea) eta haien jakintzen defentsa indartzea
 - Indarkeria matxistarik gabeko bizitza lortzea
 - Chiapasko herri indigenen eskubideak aintzatesten eta eraginkortasunez aplikatzen laguntzea
 - Autogobernu indigenaren sistemen azpiegitura eta gaitasun teknikoak eta antolamendu-gaitasunak indartzea
 - Herri indigenak indartzea beren ondasun eta lurraldeen kontrol eraginkorra eta erabilera jasangarria lortzeko eta ingurumena zaintzeko
 - Komunitate indigenen elikadura-subiranotasuna bermatzen laguntzea
 - Norberaren kultura-nortasun indigenan oinarritutako antolaketa- eta gobernu-sistema autonomoak indartzea
 - Indigenen identitatea (hizkuntza, hezkuntza, aniztasuna) areagotzea, indigenen komunitateen parte-hartzea eta gobernagarritasuna indartzeko Chiapasen
- f. Aldaketaren Teoriatik eta haren Balio Kateetatik abiatuta **kontakizun berri** bat eraikitzea.
- g. **Ondorio eta inpaktuetarako adierazleak** identifikatzea (ikus 3. eranskina).

3. FASEA: PILOTUAREN INPLEMENTAZIOA: INPAKTU SOZIALAREN NEURKETA CHIAPASEN 2010ETIK 2020RA

Euskal GGKE-ek Chiapasen egiten duten jarduera ezagutzen duten pertsonen egindako **elkarrizketa sakonak** eta tokiko bazkideek emandako dokumentazio osagarria oinarri hartuta, zehaztutako **inpaktu sozialaren adierazle bakoitzaren lehen balorazioa** egiteko moduko ebidentzia fidagarri eta sendoak atzeman dira.

Ikerketa horren emaitza txosten honetan xehetasunez aurkezten da, eta Euskal GGKE-ek eta haien tokiko kideek Chiapasen duten inpaktu sozialaren ebaluazio osatuagoa eta sistematikoagoa lortzeko **abiapuntua** da. Metodologiari dagokionez, aukerarik egokiena ebaluazio batek frogatutako kuantitatiboak eta kualitatiboak edukitzea izango litzatekeen arren, lehenengo ebaluazio honek **datu kualitatiboak** aukeratu ditu eskusiboki, **informazio kuantitatiboaren urritasuna eta lortzeko zailtasuna direla eta**. Etorkizunerako **metodo mistoak** erabiltzea gomendatzen da. Aurkeztutako proba kualitatiboek orientaziorako balioa dute, eta, aztertu nahi den helbururako eta aztertu beharreko esparruaren dimentsiorako baliabide proportzionalak erabiliz, euskal GGKE-ek eta haien tokiko bazkideek inpaktu sozialak nola sortzen dituzten hautematen laguntzen dute, adierazle gehienetan zenbakizko datu hutsak agerian uzten ez duten moduan.

4. FASEA: EUSKAL GGKE-EK CHIAPASEN DUTEN INPAKTU SOZIALAREN NEURKETAREN TXOSTENA, ONDORIOAK ETA GOMENDIOAK JASOTZEA

EAEko GGKE-ek eta haien tokiko kideek Chiapasen duten inpaktu soziala neurtzeko lehen **esperientzia** denez, egokia iruditu zaigu prozesuan **diseinatutako tresnei eta prozesuari buruzko hausnarketa** egitea. Helburua izan da zenbait **ikaskuntza** lortzea, horietatik abiatuta, inpaktu soziala neurtzeko esparru hori pixkanaka hobetuko duten **gomendioak** egin ahal izateko.

2. EUSKAL GGKE-EK ETA HAIEN TOKIKO KIDEEK CHIAPASEN DUTEN INPAKTU SOZIALAREN AZTERKETA 2010-2020 BITARTEAN, INFORMATZAILE NAGUSIEI EGINDAKO ELKARRIZKETETAN ETA DOKUMENTU-BERRIKUSPENEAN OINARRITUTA

Kapitulu honetan, euskal GGKE-ek eta haien tokiko kideek gizartean duten eraginari buruz 2010etik 2020ra egindako lehen neurketaren emaitzak aurkezten dira. Neurketa hori egiteko, 1. kapituluan azalduetako prozesutik sortutako tresna erabili da, **80 adierazle dituena** (ikus 3. eranskina).

Arazo-zuhaitza garatu eta, ondorioz, lehenetsunezko zatitza eta irisgarritza jotzen direnei erantzuna emateko garatutako irtenbideak identifikatu ondoren, 18 irtenbide mota ezarri ziren identifikatutako lau dimentsioetarako. Alde batetik, aztertu beharreko irtenbide-eremu gehiegi zeuden. Bestetik, horietako batzuk ez ziren modu zabal eta jarraituan zabaldu, edo oso lotuta zeuden beste batzuekin, eta batera landu zitezkeen, edo prozesu horretan kontsultatu ezin ziren egiaztatze-iturrietara jo behar zen. Horren ondorioz, aukeraketa eta lehenespene bat egin, eta **12 irtenbide-eremuren** azken koadroa osatu zen. Horiek erabili ziren, azkenean, balio-kateen garapenean, adierazle-koadroan eta informatzaile gakoiei egindako elkarrizketetan erabilitako gidoiaren konfigurazioan (ikus 4. eta 5. eranskinak).

Hauek izan ziren aukeratutako 12 irtenbide-eremuak:

A. Herri indigenen diskriminazioa

1. Komunikazio-sistema autonomo eta kulturalki egokiak sustatzea
2. Komunitate-egitura tradizionalak indartzea (osasuna, hezkuntza, komunikazioa...)
3. Karguen eta agintarien etengabeko prestakuntza (beren autogobernu-sistemen barruan)

B. Emakumearen diskriminazioa

4. Gizonekin landutako maskulinitasunei buruzko prestakuntza eta hausnarketa
5. Indarkeriaren biktima diren emakumeei laguntzea (kasuen laguntza eta defentsa)
6. Lehendik dauden kooperatibei prestakuntza eta lege laguntza ematea
7. Emakumeak antolatze eta hura gauzatzeko laguntza ematea

C. Zerbitzuak eta oinarriko baliabideak eskuratu eta kontrolatzea

8. Salaketarako eta eragin publikorako prestakuntza. Eskubideei buruzko prestakuntza
9. Azpiegiturak eraikitzea eta hobetzea (osasuna, hezkuntza, energia elektrikoa, ura...)

D. Lurrerako sarbidea eta elikadura-burujabetza

10. Familia-lurrak edukitzeari eta erabiltzeari buruzko lege-proposamena
11. Emakumeen mugimendua eta sareko antolamendua
12. Herritarrak informatzea eta sentsibilizatzea lurraldean dauden gobernuaren eta nazioz gairako proiektu handiei buruz (haien ondorioak)

Ondoren, EAEko GGKE-ek eta haien tokiko bazkideek 2010etik 2020ra bitartean izandako inpaktu sozialaren neurketaren emaitzak aurkezten dira.

2.1. AURRERAPEN-MAILA INPAKTU SOZIALAREN EREDU BAKOITZEAN

Atal honetan, **inpaktu sozialaren eredu bakoitzak lortutako aurrerapen-mailaren azterketa** jasoko da, egindako elkarrizketetan eta kontsultatutako dokumentazioan adierazle bakoitzerako jasotako **ebidentzietatik** abiatuta. Balorazio horiei esker, diagnostikatu daiteke euskal GGKE-ak eta haien tokiko kideak zenbateraino ari diren laguntzen Chiapasen sustatu nahi dituzten gizarte-eraldaketetan, eta, oro har, zer helburu duten egiten dituzten esku-hartzeek.

1. DIMENTSIOA: HERRI INDIGENEN DISKRIMINAZIOA

Garapen-maila: HANDIA

DIMENSIOAREN INPAKTU-EREDUAK:	GARAPEN-MAILA
1. Komunikazio-sistema autonomo eta kulturalki egokiak sustatzea	HANDIA
2. Komunitate-egitura tradizionalak indartzea (osasuna, hezkuntza, komunikazioa...)	HANDIA
3. Karguen eta agintarien etengabeko prestakuntza (beren autogobernu-sistemen barruan)	ERTAINA

Ondorio nagusiak:

Komunikazio-sistema autonomo eta kulturalki egokiak sustatzea

- Komunitate zapatistek garatutako komunikazioaren xedearen eta edukien bilakaera frogatzen duten ebidentzia historikoak daude, eta komunikazio-sistemetatik herritar guztientzako eta irekian ematen diren difusio-sistemetara igaro dira.
- Egiaztatu denez, euskal GGKE-en eta haien tokiko kideen lanak komunikazio autonomo bat garatzen lagundu du; horrek, aldi berean, komunitateen egoeraz eta bizi-baldintzez jabetzen lagundu du, beren autonomiaren aldeko borrokan planteamenduak eta bilakaera zabaltzen eta pertsonak gaitzen, autonomia politikoa, ekonomikoa eta teknologikoa sustatzeko.
- Ekipoen zuzkidura eta haien erabilera eta mantentze-lan egokiak nabarmen handitu eta hobetu dira, beharrezko baliabideak eman direlako, prestakuntza eta gaikuntza eskaini delako eta berariazko batzordeak sortu direlako. Inpaktu horren alderdirik nabarmenena da sinplifikazioaren, etengabeko hobekuntzaren eta eskuratze teknologikoaren alde hartu den ikuspegia. Horri esker, osagai batzuen berezko produkzioaren garapena nabari da, autosufizientzia hobetu da eta komunikazio-sistemen erabilera eta iraunkortasun baldintzak etengabe hobetzen dira. Horrek guztiak sistema horien bideragarritasuna, iraunkortasuna eta garapen autonomoa areagotzen laguntzen du.
- Hainbat testigantzek adierazten dute emakumeek komunikazio-sistemen garapen tekniko eta teknologikoan nahiz edukien sorreran eta hedapenean gero eta garrantzi handiagoa hartu dutela. Esparru horretan, nabarmentzen da egoera askoz ere garatuagoa dagoela komunitate zapatistetan gainerakoetan baino (emakumeek soilik kudeatzen duten irrati-estazio baten adibidea aipatzen da), non oraindik ere tarte handia baitago emakumearen eginkizuna garatzen. Emakumeak komunikazioan duen paper gero eta handiagoaren ondorioz, ikusten da gizartean duen eragina areagotzen eta indartzen ari dela.

- Komunikazio-hedapen horrek herritar guztiengan duen eragina argi eta garbi ikusten da irrati berrien eskaera handitzen den unetik. Komunitateek aurre egin behar dieten arazo eta erronka zehatzei buruzko kontzientzia eta azterketa kritiko handiagoa antzematen da, eta komunitateek hartutako printzipioekin eta jarrerekin bat datozen portaerak gero eta gehiago garatzen ari dira zenbait gai garrantzitsuri dagokienez, hala nola beren hizkuntzak eta kultura babesteari, memoria historikoa berreskuratzeari, sistemaren/munduaren ikuskerari eta abarri dagokienez. Azaldutakoaren froga argia da komunikazio-sistemen bidez zabaltzen diren gaiak eta edukiak batzarretan aprobetxatu eta aipatzen direla.
- Komunikazio-sistemek eragin positiboa dute, beste erakunde batzuekiko harremana eta laguntza areagotzen eta eraginkorrago egiten baitute.

Komunitate-egitura tradizionalak indartzea (osasuna, hezkuntza, komunikazioa...)

- Egiaztatu denez, komunitate osoan lortu nahi diren helburuak betetzeko logika eta egitura oso eraginkor eta egokiarekin antolatuta dago autogobernu zapatistaren sistema. Bilakaera oso positiboa izan du hasieratik, eta nabarmen handitu dira kargudun pertsonen eta belaunaldi berrien gaitasunak.
- Autogobernuaren arlo edo sektore nagusietan (osasuna eta hezkuntza), autosufizientziari dagokionez, progresio bat egon da, eta GGKEak eta haien tokiko kideak zuzenean ekintzak gauzatzetik aholkulari-funtzioa betetzera igaro dira.
- Argi dago trebakuntza autogobernuaren eta egitura tradizionalen funtzionamendu onaren zutabeetako bat dela, eta etengabe aritu direla zeregin horretan. Aurreko puntuan bezala, bilakaera bat izan dute prestakuntza-laguntza jasotzen duten komunitateko pertsonen prestakuntza ematera; beraz, autonomia errealak etengabe eta modu frogagarrian egin du aurrera.
- Emakumeen parte-hartze aktiboa nabarmen hazi da batzordeetan eta erabakiak hartzeko prozesuetan, baina modu berean gertatu sektoreko arlo guztietan. Prozesu horretan, garrantzi handiko elementutzat jotzen da karguren bat eskuratzeko emakumeei dakarkien ikaskuntza. Era berean, une honetan, gazteek genero-berdintasunaren auzia argi eta garbi barneratuta dute, eta ahal duten alderdi guztietan garatzen dute.
- Autogobernuan izandako aurrerapen arrakastatsuekin bat etorritik, eragin oso positiboa nabari da azpiegituren garapenari dagokionez. Izan ere, azpiegitura horiek beharrezkoak eta erabilgarriak dira komunitatearen oinarrizko beharrak asetzeko, eta erakutsi dute behar bezala mantentzeko gaitasuna dutela, nahiz eta higadura handia jasan inguruko ingurumen-baldintzen ondorioz.
- Lortu diren inpaktu sozial garrantzitsuenetariko batzuk hauek izan dira: komunitateen mundu-ikuskerak babestea, garapenaren eta ongizatearen kontzeptua zabaltzearen sendotasuna, eta beren bizitzako espazioa adierazten duenaren esanahia, une oro parte hartzeko eta barneratzeko prozesuak garatuz.
- Nabarmenezkoa da, halaber, azken hamarkadetan garatutako indar erresistentea eta erresilientea, kanpoko, tokiko eta munduko testuinguru baten aurrean, komunitateen planteamenduen eta jarreraren aurkakoa. Prozesu honetan, lidergoan ematen den belaunaldien arteko berrikuntza nabarmentzen da.

Karguen eta agintarien etengabeko prestakuntza (beren autogobernu-sistemen barruan)

- Nahiz eta ezin izan den modu fede-emaile, esanguratsu eta zuzenean egiaztatu herritar indigenek beren gobernu-organoen jarduerekin duten asebetetze-maila, jasotako testigantzei esker, onartu egiten da karguak aukeratzeko eta onartzeko herri-prozesu bat bultzatu eta finkatu izana, arian-arian emakumearen parte-hartzea integratuz, eta apustu sendoa eginez giza eskubideei, genero-berdintasunari, udalerriri, estatu eta federazio-mailako egoera soziopolitikoaren ezagutza eta azterketari buruzko etengabeko prestakuntzan.
- Aurrekoaren ondorio positibo bat izan da komunitateetan behar diren gaitasunak garatzea, testuinguru kaltegarri eta etsai baten aurrean autodeterminazio-prozesua bizirik eta etengabe garatzeko.
- Autogobernua lortzearen ondorioz sortu den beste inpaktu positibo bat izan da, besteak beste, nekazaritza eta emakumearen aurkako egiturazko indarkeria bezalako gai garrantzitsuetan herri-mailako araudi propioa garatzea.

- Emakumeak erantzukizun komunitarioko karguetan aritzeari dagokionez, paper garrantzitsuagoak betetzeko bilakaera nabari da (epaile izatea, adibidez) eta herri-mailako komisariotza-egituretan parte hartzen dute. Hala ere, jasota geratu da komunitateko ohiturek oraindik ere nabarmen mugatzen dutela emakumeen eta gizonen arteko parekotasuna nekazaritzako karguetan aritzean edo gobernu-egituretan erantzukizun-maila handia lortzean.
- Neskatoen eta neska gazteen prestakuntzan aurrerapauso nabarmena erakusten duten ebidentziak biltzen dira, eta eragin positiboa dute beren amek jasotzen dituzten gaitasunak. Ikusten denez, emakumeek arlo horretan gizonen izan ditzaketen oztopoak arrakastaz gainditzeko beharrezko gaitasunak eta autokonfiantza hartu dituzte, gorabehera aurre egiteko hainbat estrategia garatuz.

2. DIMENTSIOA: EMAKUMEAREN DISKRIMINAZIOA

Garapen-maila: HANDIA

2. DIMENTSIAREN INPAKTU-EREDUAK:

GARAPEN-MAILA

4. Gizonekin landutako maskulinitasunei buruzko prestakuntza eta hausnarketa	MEDIO
5. Indarkeriaren biktima diren emakumeei laguntzea (kasuen laguntza eta defentsa)	ALTO
6. Lehendik dauden kooperatibei prestakuntza eta lege laguntza ematea	ALTO
7. Emakumeak antolatzeke eta hura gauzatzeko laguntza ematea	ALTO

Ondorio nagusiak:

Gizonekin landutako maskulinitasunei buruzko prestakuntza eta hausnarketa

- Etxeko lanen banaketan gizonen eta emakumeen arteko oreka handiagoa lortzeko bilakaera positiboa izan dela ikusi da, eta horren erakusgarri da emakumeek prestakuntza- edo komunitate-jardueretara jo behar dutenean gizonen lan horiek egitea. Hala ere, adierazi da oraindik ibilbide luzea dagoela genero-berdintasun osora iristeko, eta hobetu egin behar dela komunitateko liderretan haren asimilazioa eta finkatzea.
- Aurrerapenak aipatzen dira, motelak baina jarraituak, gizonen komunitate-egituretan emakumeen parte-hartzea eta ekarpena onartzeari dagokionez, eta tradizioz gizonen izan diren zereginetan lan egiteari dagokionez. Nabarmena da lanbide horietako prestakuntza emakumeek berek ematen dutela jada.
- Komunitateko karguetara iristeko bidea birformulazio-prozesuan dago, emakumeek gobernu-prozesuetan eta komunitateko erabakiak hartzeko prozesuetan pisu handiagoa izan dezaten. Inpaktu positiboa da, eta oraindik sendotzeke dago, eta modu zabal eta osatuagoan gauzatu behar da.
- Horiek lortzeko fase hasiberrian dauden inpaktuak hauek dira: alde batetik, gizonen genero-berdintasunaren aldeko planak sortu eta eguneratzeko ekimena hartu dute lan-eremu guztietan. Bestalde, gizonen eta emakumeen oinarritzko baliabide naturalak, bereziki lurra, kontrolatzeko aukera izan dezaten erraztu da.

Indarkeriaren biktima diren emakumeei laguntzea (kasuen laguntza eta defentsa)

- Inpaktu sozial nabarmena egon dela onartzen da, emakumeek beren eskubideez jabetzeari dagokionez, horiek erreklamatu ditzaketen instantziak ezagutu dituzte eta indarkeria matxista pairatzearen salaketa bat egituratzeko modua ikasi dute. Funtsezko aldaketa horren ondorioz, nabarmen hobetu dira beren bizi-baldintzak, gizonengandik jasotzen duten tratua, emantzipazioa eta lidergoa.

- Aldi berean eta aurrekoaren osagarri gisa, onartzen da gizonak hasi direla emakumeen aurkako tratu txarrak onartzen eta hori zuzentzeko konpromisoa hartzen.
- Hala ere, inpaktu horiek ñabardurak dituzte, oraindik ez delako hitz egiten modu irekian edo zuzenean indarkeria matxistari buruz. Emakumeak arlo horretan gaitzeko etengabeko inbertsioari esker, emakumeak hitz egiten hasi dira komunitateko eremu publikoetan, horri buruzko adierazpenak egiteko, batez ere emakumeak antolatuta dauden lekuetan, hala nola kooperatibetan, tailerretan eta abarretan.
- Esparru horretan atzemandako aldaketa handi bat emakumeen ahalduntzea da, beldurra galtzea, eta horrek salaketa aurkeztera bultzatu ditu erakunde publikoetara. Horren ondorioz, onartu behar da emakumeen kopurua handitu egin dela, baina onartzen da askotan gizonarekin elkarrizketa eta bitartekaritza izatearen alde egiten dela.
- Estatuan, federazioan eta nazioartean indarkeria matxistaren kasuak areagotzeko ahalegina egin arren, prozesu horretan lortutako inpaktua mugatua eta nahi dena baino txikiagoa dela onartzen da, batez ere organo judizialek planteatutako administrazio-trabengatik.

Lehendik dauden kooperatibei prestakuntza eta lege laguntza ematea

- Kooperatiben garapenak emakumeen diru-sarrerak nabarmen handitzen lagundu duela egiaztatu da, eta horrek, era berean, eragin positiboa izan du bai kooperatiben, bai haien familien bizi-kalitatean eta ongizatean, oinarrizko eta funtsezko beharrak asetzeko erabili baitira. Nabarmentzekoa da COVIDaren pandemiak inpaktu oso negatiboa izan duela. Joera positibo hori erabat gelditu da salmentetan eta diru-sarreretan, eta, beraz, eragin handia izan du komunitateen bizi-baldintzetan.
- Emakumeen kooperatiba-kopuruari dagokionez, inpaktua positiboa da, baina onartzen da ez dela aldakorra izan eta aldatu egin dela denboran. Alde horretatik, nabarmentzeko moduko inpaktua da ehungintzaren kolektibo nagusiari beste kolektibo batzuk, buztzingintzarena, adibidez, batu izana.
- Inpaktu bereziki positiboa da emakume indigenek gazteak, baita gizon batzuk ere, trebatzea beren hizkuntzan, beraiek kudeatuta eta beren metodologia propioarekin ehungintzan jardun dezaten, kontuan izanda garai batean hori gaizki ikusita zegoela.
- Lehia desleiala eta ehungintza-industria handiaren esku-hartze negatibo handia gorabehera, gehien nabarmentzen den inpaktu sozialetako bat da emakume indigenak beren diseinuen jabetza intelektualerako eskubidearen alde egiten ari direla. Jabetza intelektualaren eskubidea eta kultura-ondarea ezagutzea eta horretaz jabetzea izan zen lehen inpaktua. Eskubide hori eskatzeko mobilizazio eta defentsa bateratu eta planifikatuari esker, maila juridiko eta legaleko mugarrak lortu dituzte, bai herri mailan, bai nazio mailan, bai nazioartean. Hala ere, oraindik ere araudiari dagokionez modu oso eta seguruan garatzen ari den inpaktua da, eta etengabe kontrolatu behar da, denboran iraun dezan.
- Kooperatiben autogestioari dagokionez, emakume kooperatibistek lortutako aurrerapenak dira lorpen aipagarrienetako bat. Horrek kooperatiben administrazio-, finantza-, ekoizpen- eta merkataritza-prozesuen funtzionamendu egoki eta arrakastatsuan lagundu du. Prozesu horren berezitasunetako bat, berez inpaktu sozial positibotzat jotzen dena, emakumeen kooperatiben arteko lankidetzeta eta elkartasuna da, kolektibo gisa aurrera egiteko, eta batzarraren eta sarearen funtzionamenduak lagundu egin du horretan.
- Aurreko inpaktu sozial positiboaren ezaugarri bereizgarrietako bat emakumeen kooperatibek garatutako autogestio-ereduarekin batera doazen printzipioak eta balioak dira. Kooperatiba-bazkideen konpromiso-maila handia garatzea eta mantentzea lortu da; gardentasun-maila handia; ekoizpenen zuzeneko salmenta (bitartekotza ekiditea); bidezko merkataritzaren printzipioak hartzen dira erreferentziatzat (produktuen berezko ziurtagiria izanik); eta ingurumena zaintzen da fabrikazio- eta merkaturatze-prozesuan.
- Adierazten da emakumeen kooperatibek eragindako inpaktu sozial positibo guztia aintzatetsi egiten dutela komunitateko gizon ugari. Belaunaldi berriek bizimodu duina eta iraunkorra ikusten dute mota horretako ekimenetan, bai eta nazio eta nazioarte mailako erakunde eta instantziek ere, eta hori oso inpaktu positiboa da prozesu honetarako.

Emakumeak antolatze eta hura gauzatzeko laguntza ematea

- Frogatuta dago Chiapasen azken urteetan izan den inpaktu sozial nagusietako bat emakumeak bere eskubideen gainean kontzientzia hartzea eta trebatzea izan dela. Zuzenbidezko subjektutzat hartu dira, beren defentsa beren gain hartu dute eta salaketarako eta artikulazio politikorako gaitasunak garatu dituzte.
- Gizonen eta gazteen kasuan, emakumeen gaineko kontrola izatetik bilakaera egon da, emakumeen aurkako indarkeriak emakumeengan duen eraginari buruz kontzientzia, erantzukizun eta jokabide-aldaketa handiagoa izatera igaro da, bai eta emakumeak biltzeko, antolatze, gaitzeko eta tradizioz gizonetzkoak izan diren lanbide eta karguetan aritzeko benetako aukera izan dezaten erraztera ere. Komunitateko karguak etengabe aldatzen direnez, emakumeek etengabeko sentsibilizazio- eta kontzientziazio-prozesuari eutsi behar diote herritarren mailan, inpaktu sozial horrek iraun dezan.
- Tradizioz gizonetzkoenak izan diren lanak egiteagatik eta familia- eta komunitate-partaidetzako guneetan egiten duten ekarpenagatik gizonetzkoek emakumeari egiten dioten aitortzea desberdina da komunitate batetik bestera. Kasu batzuetan, aitortzen da familia-rolak birbanatzen ari direla eta gizonak kontzientzia hartzen dutela ohitura tradizional batzuek emakumearengan zaurgarritasuna sortzen dutela eta haien garapena zailtzen dutela.
- Emakumeak garai batean gizonentzat bakarrik ziren jarduera eta lanbideak egiteko prestatuta egoteak garapen ekonomikorako gune bat ireki die, beren ongizatea eta familiarena indartzen laguntzeko. Horri esker, emakumeen autoestimuan inpaktu sozial positiboa nabari da, bai rol berri horiek norbera aintzatestea ekartzen dutelako, bai komunitatetik eta beren familietatik maila publikoan jasotzen duten onarpenagatik.
- Aurreko puntuan aipatutako autoestimua eta norbera aintzatestearen hobekuntza oinarrituta, agerian geratzen da emakumeek pauso sendo eta esanguratsuak eman dituztela beren beldurra eta estigmatizazioak gainditzeko, bakarka nahiz taldean. Nabarmentzekoa da, halaber, indarkeria matxistaren kasuen autogestioan izandako aurrerapena.
- Aldaketa horien guztien ondorioz, emakumeek aurrera egiten dute zuzenean eragiten dieten komunitate-arazoei buruzko erabakiak hartzeko espazioetan (hala nola narkotrafikoa, delinkuentzia antolatua eta abar). Nabaria da komunitatean aldaketak proposatzeko ekimena hartu izana eta komunitatean hobekuntzak egiteko eskari kolektiboak egiten hasi izana.
- Emakumeen osasun-egoerari dagokionez, oraindik ere anbiguotasun pixka bat dago gai horren inguruan, eta, tradizioz, eremu intimoan gorde ohi da. Nolabaiteko aurrerapena adierazten da gai horiei buruz modu irekian hitz egiteko eta osasun-zentro batean konfiantza osoarekin tratatzeko irekitasun handiagoa garatzeari dagokionez; izan ere, lehen sendagileengana jotzen zuten batez ere, eta gobernu-programen bidez soilik joaten ziren osasun-zentroetara.

3. DIMENTSIOA: ZERBITZUAK ETA OINARRIZKO BALIABIDEAK ESKURATU ETA KONTROLATZEA**Garapen-maila: ERTAINA****3. DIMENTSIOAREN INPAKTU-EREDUAK:****GARAPEN-MAILA:**

8. Salaketarako eta eragin publikorako prestakuntza. Eskubideei buruzko prestakuntza	ERTAINA
9. Azpiegiturak eraikitzea eta hobetzea (osasuna, hezkuntza, energia elektrikoa, ura...)	ERTAINA

Ondorio nagusiak:

Salaketarako eta eragin publikorako prestakuntza. Eskubideei buruzko prestakuntza

- Aitortzen da emakumeek gizonen baino bilakaera positiboagoa izan dutela beren eskubideen kontzientzia hartzeari dagokionez. Horri esker, portaerak aldatu dira, eta, ondorioz, bizi-baldintzak eta -kalitatea hobetu dira. Eguneroko bizitzako alderdi zehatzak aipatzen dira, hala nola beren kezkez eta ondoezez modu irekian hitz egiteko gaitasuna eta autokonfiantza, beren eskubideen urraketan aurrean beren burua defendatzea, askatasunez mugitzea, esate baterako, trebakuntza edo lantegi batera joateko; alderdi horiek guztiak lehenago egiten ez zituztenak edo beldurrez egiten zituztenak. Inpaktu oso positibo horren erakusgarri da emakume indigenak abokatu gisa prestatzea.
- Emakumeak giza eskubideetan eta emakume-eskubideetan gaitzeak emakumeen arteko loturak sortzen lagundu du; izan ere, elkarren arteko laguntza-sareen hazia izan da.
- Inpaktu sozial hori, oraingoz, ongietorria izan ez den eremua da herri-mailako agintaritzak emakumeek lurralde erabiltzeko duten eskubidea aitortzea. Poliki eta maila ezberdinetan egiten da aurrera eskualde bakoitzean, baina onartzen da oraindik asko dagoela egoera hori zuzentzeko. Lortzen ari den inpaktua da emakume batzuk beren komunitateetako herri-agintariak izatea, eta horrek erraztu egiten du gai horretan aurrera egitea.
- Giza eskubideei buruzko salaketak ez dira iristen, neurri handi batean, maila handiagoko instantzietara, direla estatukoak, federalak edo nazioartekoak; izan ere, gai horiek elkarrizketaren bidez konpontzen saiatzen dira lehenik, eta, ondoren, udal-mailan edo Estatuko hiriburuan ministerio publikoak duen ordezkariaren bidez.
- Ehungintzako multinazional handiek egindako diseinu indigenen plagioagatiko salaketen aurkezpenean lortutako inpaktu positiboa nabarmendu da.

Azpiegiturak eraikitzea eta hobetzea (osasuna, hezkuntza, energia elektrikoa, ura...)

- Oinarrizko azpiegituren garapenaren egoera negatiboki baloratzen da, estatuak modu sistematikoan bere horretan uzten dituelako. Eremu horretan lortutako inpaktua mugatua da, eta ahuldu egiten da politika publikorik ez dagoelako. Politika hori arduratzen da azpiegiturak behar diren zerbitzuak eman ditzaten langileak eta bestelako baliabideak mantentzeaz eta hornitzeaz. Egoera horren adibide dira osasun-azpiegiturak. Horren ondorioz, zabarkeria medikoak, heriotzak eta era guztietako arazo eta eragozpenak sortzen dira.
- Azpiegituren egoera horren beste inpaktu negatibo bat da bigarren hezkuntzarik ez izatea. Horren ondorioz, neska gazte gehienek prestakuntza utzi behar izaten dute eta, automatikoki, etxeko lanak esleitzen zaizkie. Batzuetan emakumeek ikasgeletan eta hezkuntza-sisteman hobekuntzak proposatu dituztenean, haien aurkako indarkeria erabili da, eta parte hartzen duten batzordeetan seinalatuak izan dira.

- Hobetutako sukaldeen kasuan, inpaktu positiboa izan da, erregaia aurrezten dutelako, eta horrek eragin positiboa izan du baso-masari eusteko, osasuna hobetzeko, ke gutxiago arnasteko eta komunitatearen parte-hartzea ikusarazteko.
- Nabarmen egin du aurrera emakumeak igeltserotza, errementaritza eta elektrizitateko lanbideetan parte hartzeak. Portaera berri hori beste inpaktu sozial positibo bati lotuta dago, hala nola autopertzepzioa aldatzeari, beldurra garaitu izanari eta komunitatearen aintzatespen handiagoari.

4. DIMENTSIONA: LURRERAKO SARBIDEA ETA ELIKADURA-BURUJABETZA

GARAPEN-MAILA: ERTAINA

4. DIMENTSIONAREN INPAKTU-EREDUAK:

GARAPEN-MAILA:

10. Familia-lurrak edukitzeari eta erabiltzeari buruzko lege-proposamena	ERTAINA
11. Emakumeen mugimendua eta sareko antolamendua	HANDIA
12. Herritarrak informatzea eta sentsibilizatzea lurraldean dauden gobernuaren eta nazioz gaidinako proiektu handiei buruz (haien ondorioak)	ERTAINA

Ondorio nagusiak:

Familia-lurrak edukitzeari eta erabiltzeari buruzko lege-proposamena

- Lurraren jabetzari eta erabilerari lotutako "Lurraren proposamena" eredu patriarkalarekin hausten saiatzeko beste elementu bat dela adierazten da, eta eredu horrek emakumeei kalte egiten diela. Bideragarritzat jotzen da, baldin eta oinarrien egitura sendotzen aurrera egiten bada. Orain emakumeen antolamendu politikoa eta sendotze kolektiboa azpimarratzen da, emakumeek berek beren eskubideak defendatzeko ardura har dezaten. Antolamendu baten garapenean aurrera egin dela onartzen da, baina nolabaiteko geldialdia antzematen da, bai eta alde nabarmena parte hartzen duten komunitate zapatisten eta parte hartzen ez dutenen arteko erritmoetan ere.
- Azken urteetan hauteman den eragin sozial bat da gazteek gero eta interes handiagoa dutela familia-lurraren jabetzari eta erabilerari buruzko araudia aldatzeko prozesu horretan parte hartzeko, eta zalantzan jartzen dituzte zuzenbide tradizionala (erabilerak eta ohiturak) eta zuzenbide positiboa, parte hartzeko eskubideak ordezka dezan.
- Aurrerapenen bat egin da lurra izateko eskubideari buruzko herri-mailako estatutu eta araudien aldaketari buruz, baina onartzen da zaila dela horiek iraunaraztea eta eraginkortasunez aplikatzea, bai planteamendu tradizionalen zurruntasunagatik, bai arduradun politikoen errotazioagatik.
- Beste mugarri aipagarri bat Lurraren eta Lurraldearen Defentsarako Mugimenduaren hedapena da, baita komunitate indigenarik ez dagoen eskualdeetara ere. Lurra familian edukitzeari eta erabiltzeari buruzko legea onartu eta aplikatzeko bidean aurrera egiteko, lehenik eta behin, herritarrak haren egokitasunari buruz sentsibilizatu behar dira, ondoren dagokion politika- eta lege-foroetan eztabaida dezaten.
- Emakumeen parte-hartzea hobetu egin da azken urteotan, emakumerik ez zegoen egoeratik abiatu baitzen. Orain, emakume batzuk batzarretan parte hartzen dute —oraindik gutxi dira gizonen kopuruarekiko alderatuz (batzarretako kideen %20 inguru emakumeak dira zapatistak ez diren komunitateetan; komunitate zapatistetan gizonen eta emakumeen parte-hartzea paritarioa da)—, eta haien ahotsa eta beharrak komunitatearen eta batzarren aurrean entzuten dira. Horri esker, aldaketa batzuk gertatzen ari

dira nekazaritzaren legean eta haren araudietan, eta onartzen ari dira herri-mailako erregelamendu eta estatutuek giza eskubideak urratzen dituztela, bereziki emakumeen eskubideak.

- Lehen esan bezala, inpaktu sozial positibo nabarmena emakumearen ahalduntze nabaria da, eta, ondorioz, komunitatearen erabakiak hartzeko esparruetan parte-hartze handiagoa izatea. Erreferente bihurtu dira indarkeria matxistaren kasuak eta emakumeen eskubideen urraketa-kasuak aurrera eramateko. COVIDa dela eta, neska gazteak beren etxeetan egotera behartu ditu, eta, horren ondorioz, lorpen horiek belaunaldi belaunaldi transmititzeko beharrezko lanari ekin zaio berriro eta inpaktu positiboa izan du. Lorpen horien iraunkortasuna arriskuan zegoen, jatorrizko komunitateetako gazteek alde egin zutelako.

Emakumeen mugimendua eta sareko antolamendua

- Inpaktu sozial positibo garrantzitsu bat izan da lurraldearen eta lurraldearen defentsarako mugimenduaren antolamendu politikoa, mugimendu horretan emakumeek erabakiak hartzen parte-hartze aktiboa izanik, eta horren aktibazioari eustea. Eskualde batzuetan, muga, adibidez, lorpen horrek parte-hartze eta aktibazio-maila askoz apalagoak ditu.
- Mugimenduaren funtzionamenduak, gorabehera handiekin, autonomia-maila handia eta antolakuntza-egituraketa lortu ditu. Hain zuzen, erreferente bihurtu da Mexikoko beste estatu batzuetako mugimenduentzat.
- Indarkeria matxistaren kasuak salatzeari eta emakumeen eskubideak urratzeari dagokionez, eragin politiko eta juridikoan garrantzi handiagoa hartzen ari da tokiko eta estatuko mailan, eta horrela sistema juridikoaren akatsak konpontzen laguntzea lortzen da: berariazko prestakuntzarik eza, itzulpenak, biktimari errua leporatzea, etab. Nabarmentzekoa da, halaber, emakume indigenen defentsa parte-hartzailearen ikuspegia, emakume bakoitza bere kasuaz jabetu eta beste kasu batzuk defendatzeko baliatzen baita.
- Kasuak dokumentatzeko ahalegina egin da, Mugimenduak aprobeitza ditzan. Horri esker, giza eskubideak defendatzen dituzten erakundeen talde koordinatu baten txostenak egiten ari dira, eta enbaxadetara bidaltzen dira, eragin politikoa izan dezaten.
- Nekazaritzako teknika ekologikoen eta laborantza-teknika egokien erabileran emakumeak egin duen aurrerapena gehien gogobetetzen dituen lorpena dela egiaztatu da, nekazariarekiko atxikimendua indartzuz eta gazteen interesa piztuz. Emakumeek gizonak ez bezala lurra zaintzeko duten modua nabarmentzen da, printzipio organikoari jarraituz, laboreak dibertsifikatuz eta baratze integralak garatuz, eta antzinako teknikak eta laboreak berreskuratuz. Inpaktu sozial horren oinarria izan da, neurri handi batean, sustatzaileak eta hezitzaileak nekazaritzako ekologian gaitzea.
- Bistan da baratzearen zaintza eta harekiko duten atxikimendua funtsezkoa dela emakumeen ongizaterako. De facto, lurraldearen eta lurraldearen defendatzaile bihurtu dira, ama lurra zaindu eta errespetatzeko kontzientzia eta erantzukizuna hartuz, beren buruarekin emozionalki ondo sentitzeko eta familiaren ongizatea eta osasuna zaintzeko ezinbestekoa dela uste baitute.

Herritarrak informatzea eta sentsibilizatzea lurraldean dauden gobernuaren eta nazioz gaindiko proiektu handiei buruz (haien ondorioak)

- Megaproiektu gutxi batzuk geldiaraztea ia lortu ez den arren, inpaktu sozial positibotzat jotzen da proiektu erraldoi horien garapena moteltzea lortzen duten zenbait babesleku lortu izana. Lorpen partzial horrek disuasio-efektua ere badu etorkizuneko megaproiektuen aurrean, eta emakumeek erronka horiei aurre egiten ikasi dutelako lortu da. Hori ere inpaktu sozial positiboa da.
- Altos-eko uraren defentsari dagokionez, inpaktu hau lortu da: elikadura-subiranotasuna eta osasuna sustatuz baliabide estrategiko hori zaintzearen garrantziari buruzko kontzientzia sortzea.
- Megaproiektuen aurrean, emakumeak ahulenak direnez, erabakigarria izan da haien parte-hartzea eta aktibazioa, batzarren eta Emakumeen Mugimenduaren bidez, megaproiektuek lurraldean eta komunitateetan duten oihartzunaren sozializazio zabalera lortzeko.

- Megaproiektuei aurre egiteko komunitateen arteko lan-sareak Chiapasko sei eskualde hartzen dituela jakinarazi da, muga izan ezik, bere testuinguru partikularra dela eta.
- Megaproiektuek, izaera asistentzialista izanik, inpaktu oso negatiboa dute labore tradizionaletan, funtsezko baliabide batzuk eskuratzeko zailtasuna, deforestazioa eta lurren usurpazioa direla eta. Egoera hori monolaborantza-proiektuekin eta lurraren pribatizazioarekin konbinatuta, azken inpaktua negatiboa da argi eta garbi.
- Deforestazioaren ondorioz gertatzen den zuraren trafikoa handitzeak talde armatuak erakartzen ditu. Komunitateetako pertsonek abian jarritako lur-erazketa ere sortzen da. Horren erakusgarri da "Sembrado vida" programa, monolaborantzak kredituan sartuz eta gizonak bankarizatuz sustatzen dena. Horren ondorioz, alkohol-kontsumoa asko handitzen da eta horrek familia barruko indarkeria sortzen du. Emakumeak saiatzen ari dira hori geldiarazten, gizarte- eta ingurumen-eragin negatibo hori saihesteko.

2.2 KONTROL-TAULA, INPAKTU SOZIALAREN DIMENTSIOAREN ARABERAKOA

EAEko GGKE-en eta haien tokiko kideen inpaktu soziala neurtzeko tresnaren konfigurazio-prozesuan, **4 dimentsio** identifikatu ziren kontuan hartu beharreko eremu gisa, prozesuan parte hartzen duten erakundeek sortutako inpaktu soziala neurtzeko lehen sistema prestatzeko. Hona hemen dimentsioak:

- **1. dimentsioa:** Herri indigenen diskriminazioa
- **2. dimentsioa:** Emakumearen diskriminazioa
- **3. dimentsioa:** Zerbitzuak eta oinarritzko baliabideak eskuratu eta kontrolatzea
- **4. dimentsioa:** Lurrerako sarbidea eta elikadura-burujabetza

Adierazleen eta horietako bakoitza kokatzen den dimentsioen arteko lotura ezarri ondoren, kontrol-koadro hau konfiguratu da:

GARAPEN-MAILA:

1. dimentsioa: Herri indigenen diskriminazioa	HANDIA
2. dimentsioa: Emakumearen diskriminazioa	HANDIA
3. dimentsioa: Zerbitzuak eta oinarritzko baliabideak eskuratu eta kontrolatzea	ERTAINA
4. dimentsioa: Lurrerako sarbidea eta elikadura-burujabetza	ERTAINA

Ondorio nagusiak:

- Euskal GGKE-ek eta haien tokiko kideek Chiapasen 2010etik 2020ra bitartean izan duten inpaktu soziala maila ertain-altukotzat hartzen da, oro har, eta informatzaile giltzarri batzuen iritzian eta egindako esku-hartzeen dokumentazio jakin batean soilik oinarritzen da.
- Emakumea ahalduntzeari eta gaitzeari dagokionez lortutako inpaktu soziala nabarmentzen da, eta horrek eragina du emakumearen ongizatean eta bizi-kalitatean, bai familiarenean, bai komunitate osoarenean. Inpaktu sozial arrakastatsu hori lortzeko, ongi diseinatutako eta zabaldutako esku-hartze jarraituak eta komunitateetako emakumeen konpromiso, ausardia, motibazio eta determinazio oso aipagarriak konbinatu dira.
- Bereziki bereizgarria den beste inpaktu sozial bat komunitateek garatu duten autogobernu sendo eta finkatua, eta zapatistak nabarmentzen dira gainerakoan aldean. Autogobernuaren jarraipena eta sustraitzea lortzeko hainbat inpaktu positibo ekarri ditu, bai identitatearen eta kulturaren babesari dagokionez, bai komunitateen bizi-baldintzen hobekuntzari eta iraunkortasunari dagokienez.

Emakumeen kasuan gertatzen den era berean, inpaktu sozial positibo nabarmen hori apustu tinko, sendo eta erresilientearen ondorio da, komunitate indigenek eta haien buruzagiek bizi-eredu eta autogobernu-ereduaren alde egin duten apustu sendoaren ondorio, eta euskal GGKE-ek eta haien tokiko kideek, besteak beste, bultzatutako esku-hartze ugariaren laguntza eta babesa izan du.

- Aitzitik, inpaktu soziala hobetzeko tarte handiagoa dagoela edo, gutxienez, erabat agerian ez dagoela jotzen den eremuak zerbitzuak eta baliabideak eskuratzeari eta kontrolatzeari buruzkoak dira, eta, bereziki, lurrerako sarbideari eta elikadura-subiranotasunari buruzkoak. Esparru horietan, sareko antolamenduaren eta emakumeen mugimenduaren bidez lortutako inpaktu sozial handiagoa nabarmentzen da, ondorio horien bigarren puntuari adierazitakoarekin bat etorriz.

Bi esparruetan lortutako edo atzemandako inpaktu sozial txikiagoaren faktore komuna da komunitateen interes eta eskubideen kontrako norabideetan eta helburuetan esku hartzen duten eragile eta interes oso indartsuak izatea. Beraz, arlo horietan inpaktu sozial positiboa sustatzeko egiten diren esku-hartzeak eta ekimenek kontrolatu ezin dituzten funtsezko elementu ugari eta indartsurekin topo egiten dute, eta eragin handia duten faktore oztopatzaileak agertzen dira, inpaktu sozial positiboak eta horien iraunkortasuna murrizten edo indargabetzen dituztenak.

Hala ere, esparru horietan inpaktu sozial positiboan aurrerapen handiagoa lortzeko faktore inhibitzaile edo mugatzaile batzuk ere nabarmendu dira. Faktore horiek zerikusia dute araudi tradizionalei lotutako komunitateetako barne-arazoekin, emakumearen eskubideak urratzen eta diskriminatzen baitituzte.

- Oro har, EAEko GGKE-ek eta haien tokiko kideek Chiapasen izan duten inpaktu sozialaren maila ertain-altua hauen arteko puntu gisa interpretatu behar da:
 - Zuzeneko eta benetako eraldaketak sustatzeko maila altua edo oso altua, herri indigenen eta, bereziki, emakumeen diskriminazioaren kausak eta ondorioak erauzteko, autonomia, ahalduntzea eta komunitateen gaikuntza sustatuz eta finkatuz.
 - Eraldaketa-maila ertaina, gaur egun behinik behin, funtsezko zerbitzu eta baliabideak eskuratzeko aukeretan, berdintasunari, iraunkortasunari eta komunitateetako pertsona guztientzako bizi-baldintza duinak eta osasungarriak bermatzeari dagokienez.

3. ONDORIOAK

Euskal GGKE-en eta haien tokiko kideen esku-hartzeek gizartean duten eraginaren lehen neurketa horrek argi eta garbi frogatzen du **inpaktu sozial positibo nabarmena sortzen lagundu dela**, eta hori bat dator parte hartzen duten erakundeen eta horiek bultzatutako proiektu eta programen xedearekin eta arrazoiarekin.

Euskal GGKE-en eta haien tokiko kideen esku-hartzeetatik sortutako inpaktu sozial positiboa frogatzen duten ebidentziei buruzko informazioa biltzeko prozesuari esker, egiaztatu ahal izan da Chiapasko komunitateetan identifikatutako eta ezagut daitezkeen aldaketak tokiko nahiz kanpoko hainbat eragilek garatutako hainbat ekimenen ondorio direla. Beraz, ia ezinezkoa da atzemandako inpaktu sozialaren zatia bereiztea, hain zuzen ere, azterketa honetan parte hartu duten lau GGKE-ei eta haien tokiko kideei dagokiena edo egotz dakiekena. Identifikatutako inpaktu sozialak lortzeko **ekarpen berezizat** hartzea eta interpretatzea da egokiena.

Antzemandako inpaktu sozialei egindako **ekarpenari** dagokionez, ikusten da euskal GGKE-ek eta haien tokiko kideek eragin **desberdina** dutela aukeratutako 12 inpaktu-eredu bakoitzarekiko. Adibidez, kontsultatutako pertsonentzat begi-bistakoa da erakunde horiek inpaktu sozialaren sorreran duten zeregina, 2. inpaktu-ereduan (komunitate-egitura tradizionalak sendotzea: osasuna, hezkuntza, komunikazioa...) eta 9. inpaktu-ereduan (azpiegiturak eraikitzea eta hobetzea: osasuna, hezkuntza, energia elektrikoa, ura...) identifikatutakoa, ez dela beste inpaktu-ereduetan bezain garrantzitsua.

Bestalde, lehenetsitako 12 inpaktu-ereduetarako garatutako balio-kateak erreferentziatzat hartuta, argi utzi behar da ezin izan dela informaziorik jaso, ez eta horren ondoriozko baloraziorik egin ere, **ezusteko eta nahi ez diren** eta **suposizio eta inpaktu negatibo**ei buruzko atalei buruz, lehenengo neurketa honen irismena eta dimentsioa gainditu direlako. Beraz, lortu diren azterketa eta ondorioek hobetzeko tartea dute, identifikatutako inpaktu sozialak lortzeko eta kudeatzeko garaian eragina duten kanpoko baldintzen irakurketa osoagoa, zehatzagoa eta errealistagoa egiteko.

Euskal GGKE-ek eta haien tokiko kideek duela hamarkada batzuetatik sustatu eta lortu nahi izan duten gizarte-aldaketa edo -eragina **konplexua, asmo handikoa eta oztopo ugari eta indartsuak dituena** dela uste dute informatzaileek. Beraz, erakunde horiek testuinguru horretan aldaketa batzuk egiten lagundu nahi badute, eta aldaketa horiek denboran iraun, eskala handitu eta intentsitate sakonagokoak izan ditzaten, beharrezkoa da **esku-hartzeetan iraunkortasun handia izatea**, eta **tokiko aldaketa-eragileen bokazio argi, sendo eta eraginkorra** ere. Egiaztatu ahal izan denez, aipatutako entitateek bi alderdi horiek kontuan hartu dituzte zehaztutako analisi-eremuan, eta hori, berez, zuzena da, eta inpaktu sozial positiboa sortzen du, beste asko lortzeko bidea ematen duena, nahiz eta eragile horiei zuzenean egotz ez dakizkiekeen.

Euskal GGKE-ek eta haien tokiko bazkideek Chiapasen izan duten inpaktu sozialaren lehen neurketa horri esker, erakunde horiek garatutako **planteamendu ideologiko, estrategiko eta operazional egokiaz jabetu ahal izan gara**, nahiz eta, batzuetan, baliabideak mugatuta egoteak ez duen ahalbidetu eragin nahi zen inpaktua handiagoa izatea.

Halaber, **hobetu beharreko arloei** buruzko gako zorrotzak eta oinarrituak ematen ditu, eskura dauden baliabideak ahalik eta modu eraginkor eta estrategikoenean erabiliz ahalik eta eragin handiena eta onena izan dezaten.

Lau euskal GGKE-ek batera garatutako prozesuak aukera eman du azterketa eta hausnarketarako gune bat sortzeko, eta gune horrek **jarduera-eremu partekatua** ireki ditu, inpaktu sozialaren ikuspegitik.

Eta, azkenik, **inpaktu soziala neurtzeko tresna**, adierazle-sistemaren bidezkoa, lehen bertsio egiaztatua da eta hobetzeko aukera nabarmenak ditu. Etorkizunean, komenigarria litzateke estrategikotzat jotzen diren interes-talde guztien **lagin zabalago eta adierazgarriago batekin** hedatzea.

4. INPAKTU SOZIALA NEURTZEKO SISTEMARI BURUZKO GOMENDIOAK

Euskal GGKE-ek eta haien tokiko kideek Chiapasen duten eragin soziala ezagutzeko diseinatutako inpaktu sozialaren adierazle-sistemari buruz egindako lehen neurketa denez, oso egokia da sistema hori hobetzeko alderdiak eta informazioa biltzeko prozesua aztertzea. Hobekuntza hauek proposatzen dira:

- Informatzaileek argi eta zuzen **ulertu** zuten inpaktu sozialaren adierazleei buruzko galderak nola egin ziren, azalpen edo argibide gehiago eman beharrik gabe.
- **Galderen eta adierazleen guztizko kopurua** handiegia da, batez ere kontuan hartuta inpaktua neurtzeko sistema hori modu erregularrean eta iraunkorrean aplikatu dela, eta informatzaile bakoitzak etorkizunean eman beharreko informazio-irismena handitu egin dela. Lehen neurketa honetan, aukeran zeuden lau dimentsioetatik bakar bat hautatu da informatzaile bakoitzarentzat, horri buruzko informazioa eman dezan.

Beraz, adierazle-sistema horren bidez inpaktu soziala etorkizunean neurtu ahal izateko, komenigarria litzateke horietako batzuk murriztea, lehenestea eta taldekatzea. Hurrengo gomendioek hobekuntza-ildo horri jarraitzen diote.

- **1. inpaktu-ereduari** dagokionez (Komunikazio-sistema autonomo eta kulturalki egokiak sustatzea), adierazle-sistema berrantolatu egin beharko litzateke, galdera erlatiboen gidoiak funtsezko informatzaileek informazioa ematea erraztuko duen logika izan dezan. Sekuentzia hau proposatzen da:
 1. Bost **caracol** zapatistek beren komunikazio-sistema autonomoan estaldura emateko beharrezkoak diren ekipo elektronikoak dituzte.
 2. Komunikazio-sustatzaileek beren irrat-ekipoak behar bezala mantendu dituzte instalatu zirenetik.
 3. Zapatisten komunikazio-sistema autonomoko sustatzaileen sarea % X handitu da azken 10 urteetan.
 4. Komunikatzaile komunitarioek soziopolitikari dagokionez garrantzitsuak diren materialak sortu eta zabaldu dituzte.
 5. Komunitate indigena zapatistek herri indigenen kultura-aniztasuna onartu eta sustatzen duten komunikazio-sustatzaileek ekoiztako ikus-entzunezko materiala eskura dezakete.
 6. Biztanle zapatistek areagotu egin dute politika-, kultura-, ingurumen- eta genero-erabilerari buruzko gogoeta eta ezagutza, Komunikazio-sistema autonomo zapatistaren ikus-entzunezko produkzioaren bidez.
 7. Zapatisten komunikazio-sistema autonomoak genero-ikuspegia indartu du, emakumeen parte-hartzea baloratzen eta sustatzen duen ikuspegi indigenaren ikuspegitik.
 8. Komunikazio-sustatzaileek egindako audio- eta bideo-produkzioek hizkuntza ez-sexistaren erabilera islatzen dute, eta genero-ikuspegia txertatzen dute.
 9. Zapatisten komunikazio-sistema autonomoan emakumeen parte-hartzea % X handitu da.

Elkarrizketatuek ez zuten bata bestearengandik argi bereizten aurreko zerrendako 4., 5. eta 6. galderak; beraz, galdera horiek taldekatzea proposatzen da.

3., 8. eta 9. galderak informazio espezifikoa biltzeko prozesu bat beharko luketen adierazle kuantitatiboei lotuta daude, eta prozesu hori sistematikoki sartu beharko litzateke esku-hartzeetan.

- **2. inpaktu-ereduaren** adierazleei dagozkien galderak (Komunitate-egitura tradizionalak indartzea: osasuna, hezkuntza, komunikazioa...) sinplifikatu egin daitezke eredu hauek multzokatuz gero: 10. eredu (Biztanle zapatistek autogobernu-sistema eraginkorrak dituzte, eta kalitatezko arreta eskaintzen dute autonomiaren hainbat arlotan: hezkuntza, osasuna, kultura, justizia...), 16. eredu (Erakunde autonomo zapatista indartu egin da azken hamar urteetan, maila tekniko eta politikoan), 12. eredu (Komunikazio-sistemak, hezkuntza-sistemak eta osasun-sistema autonomo zapatistak berdintasunez osatzen dituzte emakumeek eta gizonek), 13. eredu (Emakume zapatistek aktiboki parte hartzen dute autonomiaren arlo bakoitzari dagozkion erabaki komunitarioetan eta politikoetan), 14. eredu (Azken hamar urteetan eraikitako autonomia arloetako ekipamenduak eta azpiegiturak behar bezala funtzionatzen du, eta erabilera eta mantentze-lan egokiak nabarmentzen ditu) eta 15. eredu (Zapatisten biztanleriak era positiboan baloratzen du energia-ekipamendu teknikoak: ur-sistema, zura aurrezten duten estufak... eta osasunari dagokiona: hainbat **caracol** zapatistatan instalatutako osasun-kliniketako ekipamendua).

Kasu guztietan, gai horiek oso antzekoak dira informatzaileek lantzeko orduan, eta bakoitzak ematen dituen ñabardurak eraginkortasun handiagoz eta modu bateratuan landu daitezke.

- **3. inpaktu-ereduari** dagozkion adierazle eta galderei dagokienez (Karguen eta agintarien etengabea prestakuntza –bere autogobernu-sistemen barruan–), elkarrizketen bilakaerak erakutsi du 65. gaia (Emakumeen aurkako diskriminazioa gutxitzen du) 62. galdera baino lehentxeago planteatzea komeni dela (Kargudun emakumeen kopurua handitzen du).

62. eta 63. adierazle kuantitatiboei (eskolatzea eta eskolan emandako denbora handitu egin dira, bereziki emakumeengan) eta 64. adierazleak (indigenen heriotza-tasa eta heriotzaren batez besteko adina gutxitu egin dira, bereziki emakumeengan), dagozkien datuak egoki biltzeko sistematika behar dute.

- **4. inpaktu-ereduari** dagozkion adierazleei eta galderei dagokienez (Gizonekin landutako maskulinitasunei buruzko prestakuntza-hausnarketa), 22. galderaren bidez informazioa jasotzen hastea proposatzen da (gizarte-erakundeetako gizonek desberdintasunei eta botere-harremanei buruzko espazio kritikoetan parte hartu dute, eta tresna metodologikoak eskuratu dituzte komunitateetako gizonekin genero-lana egiteko); izan ere, logikoagoa da, informatzaileek eremu hori osorik eta modu ordenatuan deskribatu eta baloratu dezaten.

Zentzuzkoa da, halaber, 20. galdera (Komunitateetako gizonek balorazio positiboa dute emakumeek tradizioz gizonezkoak izan diren lan-eremuetan egindako lanari buruz) eta 21. galdera (Tradizioz gizonezkoak diren lanak egiten dituzten emakumeek -errementaritzak, eraikuntza, uraren kudeaketa-autoestimua eta autoebaluazioa handitu dituzte), errealitate bera bi maila desberdinetatik lantzen baitute eta informatzaileek elkarrekin kontatzen baitute.

18. (komunitateko egiturak berdintasunez osatzen dituzte gizonek eta emakumeek) eta 23. galdera-adierazleak (Gizonezko langileek lan-ingurunean genero-berdintasunaren aldeko genero-plana sortu/eguneratu duten lantegietan parte hartzen duten erakundeek) izaera kuantitatiboa dute, eta, horiei buruzko datuak modu sistematikoan jasotzen ez direnez, beharrezkotzat jotzen da informazio hori modu erregularrean eta fidagarrian biltzeko prozedura bat ezartzea.

- **5. inpaktu-ereduko** galderei dagokienez, (Indarkeriaren biktima diren emakumeei laguntzea -arreta eta defentsak-), sinplifikazioa areagotu egiten da 26. galdera (Indarkeria matxista komunitate-espazioetan izendatzen da) eta 29. galdera (Indarkeria matxista arazo gisa agertzen da komunitate-espazioetan) elkartuz gero. Eremu horretan, bereziki garrantzitsua da adierazle kuantitatibo hauei buruzko datuak sistematikoki biltzeko sistema oso eta fidagarria izatea: 25 (Indarkeria matxistaren biktima diren emakumeek jarritako salaketak), 28 (Agintariek izapidetutako salaketa-kasuak) eta 30 (Nazioarteko gortera edo estatuko goi-instantziatara eraman diren kasuak).
- **6. inpaktu-ereduko** adierazle-galderekin (Lehendik dauden kooperatibei prestakuntza eta lege aldetik laguntzea) erlazioetatutako elkarrizketen fluxu logiko eta naturala izateko 34. galderatik hastea gomendatzen da (Kooperatibetan bildutako emakumeen interesak).

33. galdera (Ehungintzako kooperatiben sareak ehunen jabetza intelektualari buruzko dokumentu komuna egin du) eta 37. galdera (Ehungintzako kooperatibek eragin-prozesu bat egiten dute, estatuak ehunak kultura-ondare ez-material gisa ezagut ditzan) taldekatu egin daitezke, informatzaileek batera lantzen baitituzte.

Adierazle kuantitatiboek beren datuak biltzeko sistema behar dute. Hauek dira: 31 (Kooperatibetako emakumeen diru-sarrera garbiak handitzea), 32 (Emakumeek osatutako eta kudeatutako kooperatiben kopurua), 35 (Zuzendaritza-mahaia dituzten kooperatibak, plan estrategikoak) eta 36 (Ekonomia Sozial eta Solidarioaren eta Bidezko Merkataritzaren printzipioetan oinarrituta lan egiten duten kooperatibak).

- **7. inpaktu-ereduari** (Emakumeen antolaketarako eta haien artikulaziorako laguntza) dagozkien galdera-adierazleei dagokienez egiaztatu da 66. galdera (Gizonek eta emakumeek emakumeen eskubideei buruz gehiago jakitea), 67. galdera (Gizonek emakumeek tradizioz egindako lana eta emakumeek familia-eta komunitate-partaidetzako eremuetan egindako ekarpenak gehiago aintzat hartzea), 70. galdera (emakumeen komunitate-kolektiboak sortzea beren eskubideen aldeko borroka bateraturako), 71. galdera (emakumeen autoestimua hobetuta komunitateetan gehiago parte hartuko dute) eta 72. galdera (Emakume gehiago egotea komunitateko kontrol/erabaki-organoetan) dagoeneko kontuan hartu direla 5,8,10 eta 11 inpaktu-ereduetan, eta, beraz, modulu honetatik ken daitezke bikoizketak saihesteko eta adierazle kopuru osoa murrizten laguntzeko.
- **8. inpaktu-ereduko galderak** (Salaketa eta eragin publikorako prestakuntza. Eskubideei buruzko prestakuntza), aurreko inpaktu-ereduetan bezala, 42. galderari dagozkion datuak sistematikoki, modu seguruan eta fidagarrian biltzeko mekanismo bat ezartzea baino ez da gomendatuko (Instantzia federaletan, nazioartekoetan eta estatukoetan jarritako salaketen kopurua).
- **9. inpaktu-ereduko** galderari dagokienez (Azpiegiturak eraikitzea eta hobetzea: osasuna, hezkuntza, energia elektrikoa, ura...), 78. galderak (Karguak betetzen dituzten emakumeen kopurua handitu da: osasun-sustatzailak, hezkuntza, ur-partzuergoak, elektrizitatea) eta 80. galderak (Gizonek emakumeen lana eta gaitasunak gehiago baloratzea) 2. eta 5. inpaktu-ereduak aipatzen dituzte, eta, beraz, bikoiztasuna ekiditea gomendatzen da.
75. adierazle kuantitatiboak (Handitu egin da eskola, klinika, ur-gordailu eta kanalizazioen kopurua, komunitate indigena zapatistak hornitzen dituen sare elektrikoa, eta etxebizitzetan hobetutako sukaldeak, kalitatekoak, irisgarriak eta kulturalki egokiak) eta 77. adierazleak (Bere sukalde hobetuak eraiki, instalatu eta mantentzen dituen emakume kopurua, errementarien eta igeltseroen ofizioak erabiliz) haiei dagozkien datuak era erregular eta fidagarrian biltzeko sistema egokia behar dute.
- **10. inpaktu-ereduko** galdera-adierazleei dagokienez (Lurraren jabetzari eta familia-erabilerari buruzko lege-proposamena), soilik adierazi behar da pertsona informatzaileek batera erantzun zietela 45. galderari (Batzarretan ahotsa duten eta erabakiak hartzeko bozka dezaketen emakumeen parte-hartzea areagotu da) eta 46. galderari (Kolektiboetako emakumeek uste dute beren egoera eta tokia aldatu egin dela komunitateetan, eta erabaki-organoetan parte hartzea komeni dela), eta, beraz, gomendagarria izango litzatekeela biak bat egitea, adierazle-sistema sinplifikatzeko.
- **11 inpaktu-ereduko** galdera-adierazleei dagokienez (Sareko antolamendua eta emakumeen mugimendua), ez da aldaketarik egin behar.
- **12 inpaktu-ereduko** galderari dagokienez (Herritarrek informatzea eta sentsibilizatzea lurraldean dauden gobernuen eta nazioz gairako proiektu handiei buruz -horien bidez-), 58. gaiak (ohiko laboreen ekoizpen-maila murriztea megaproiektuen ondorioz) eta 59. gaiak (deforestazioak komunitateetan duen eragin-maila) aldizka datuak biltzeko sistema behar dute.

Euskal GGKE-en eta haien tokiko kideen xede eraldatzaileen emaitza diren **proiektu jakin, sinboliko, enblematiko eta adierazgarrien inpaktu soziala neurtzea** gomendatzen da. Horrez gain, azterketakasuen bilduma bat izatea ere, zenbait baldintzatan lor litekeen inpaktuaren semaforo gisa balioko duena, eraldaketa hori sustraitzeko aldeko baldintza edo faktoreak nabarmendu eta sistematizatuko dituen, eta, hartara, informazioa izatea esku-hartzearen iraupena eta inpaktu sozial finkatua sortzeko prozesuak behar duen denbora behar bezala kudeatzeko.

5. AUTOGOBERNUA ETA EMAKUMEAREN AHALDUNTZEA

5.1. SARRERA

Euskal GGKE-en ordezkariak esanguratsu batek (Lumaltik, Mugen Gaietik, Paz y Solidaridad eta Setem Hego Haizea), azken 10 urteotan Chiapasen parte hartu dutenetako batzuk, prozesu bat egin dute **2010 eta 2020 artean sortutako inpaktu soziala neurtzeko sistema bat diseinatzeko**. Prozesu horren emaitza gisa, lehenengo txosten bat egin zen, eta bertan, erabilitako metodologiaren xehetasunak eta bertan garatutako produktuak azaltzeaz gain, lehenengo eman zaien 4 dimentsioetan izan den inpaktu sozialaren gutxi gorabeherako balorazioa eta identifikatutako 12 inpaktu-ereduak azaltzen dira.

A. Herri indigenen diskriminazioa

1. Komunikazio-sistema autonomo eta kulturalki egokiak sustatzea
2. Komunitate-egitura tradizionalak indartzea (osasuna, hezkuntza, komunikazioa...)
3. Karguen eta agintarien etengabeko prestakuntza (beren autogobernu-sistemen barruan)

B. Emakumearen diskriminazioa

4. Gizonekin landutako maskulinitasunei buruzko prestakuntza eta hausnarketa
5. Indarkeriaren biktima diren emakumeei laguntzea (kasuen laguntza eta defentsa)
6. Lehendik dauden kooperatibei prestakuntza eta lege laguntza ematea
7. Emakumeak antolatzeke eta antolamendua gauzatzeko laguntza ematea

C. Zerbitzuak eta oinarrizko baliabideak eskuratu eta kontrolatzea

8. Salaketarako eta eragin publikorako prestakuntza. Eskubideei buruzko prestakuntza
9. Azpiegiturak eraikitzea eta hobetzea (osasuna, hezkuntza, energia elektrikoa, ura...)

D. Lurrerako sarbidea eta elikadura-burujabetza

10. Familia-lurrak edukitzeari eta erabiltzeari buruzko lege-proposamena
11. Emakumeen mugimendua eta sareko antolamendua
12. Herritarrak informatzea eta sentsibilizatzea lurraldean dauden gobernuaren eta nazioz gairako proiektu handiei buruz (haien ondorioak)

Aztertutako 12 inpaktu-ereduetatik, gehienak lotuta daude, zuzenean edo zeharka, euskal GGKE-en eta haien tokiko kideen esku-hartzeak egituratzen dituzten bi arazoekin: **autogobernua indartzea komunitate zapatistetan eta emakumearen ahalduntzea eta haien eskubideak defendatzeko eta erabiltzeko ekarpena egitea**.

Txosten osagarri honetan, aipatutako bi esparruen balorazio zehatzago eta xeheagoa aurkezten da, bai bultzatu nahi den garapenaren ikuspegiaren zutabetzat jotzen direlako, bai inpaktu sozial sakonagoa eta nabarmenagoa pairatu duten dimentsioak direlako. Hemen aurkezten diren inpaktu sozialaren balorazioak kontsultatutako dokumentazioak eta lehenengo txostenerako egindako elkarrizketek emandako ebidentzietan eta zantzuetan oinarritzen dira, baita elkarrizketa berrietan eta bi esparru horietan oinarritutako dokumentazio gehigarriaren kontsultan ere.

Balorazio horiei esker, diagnostikatu daiteke euskal GGKEak eta haien tokiko kideak zenbateraino ari diren laguntzen Chiapasen sustatu nahi dituzten gizarte-eraldaketetan, horiek baitira beren esku-hartzeen xedea.

5.2. EUSKAL GGKE-EK ETA HAIEN TOKIKO KIDEEK CHIAPASEN AUTOGOBERNUAN IZAN DUTEN INPAKTU SOZIALA 2010-2020 BITARTEAN

Euskal GGKE-en eta haien tokiko kideen ekarpenen eraginez bereziki nabarmentzen den inpaktu sozialetako bat da komunitateek garatu duten autogobernu sendo eta finkatua, eta zapatistak nabarmentzen dira gainerakoan aldean. Autogobernu zapatistaren jarraipena eta sustraitzea lortzeak hainbat eragin positibo ekarri ditu, bai identitatearen eta kulturaren babesari dagokionez, bai komunitateen bizi-baldintzen hobekuntzari eta iraunkortasunari dagokionez.

Inpaktu sozial positibo nabarmen hori apustu tinko, sendo eta erresilientearen ondorio da, komunitate indigena zapatistek eta haien buruzagiek bizi-eredu eta autogobernu-ereduaren alde egin duten apustu sendoaren ondorio, eta euskal GGKE-ek eta haien tokiko kideek, besteak beste, bultzatutako esku-hartze ugariaren laguntza eta babesa izan du.

Ondoren, inpaktu sozial garrantzitsu horren dimentsioak eta sakontasuna aurkezten dira, prozesuan parte hartzen duten euskal GGKE-ek hautatutako adierazle batzuen bidez.

A. KOMUNITATE-EGITURA TRADIZIONALAK INDARTZEA (OSASUNA, HEZKUNTZA, KOMUNIKAZIOA...)

1. Erakunde autonomo zapatista indartu egin da, maila tekniko eta politikoan, azken hamar urteotan.

Egiaztatu denez, autogobernu zapatistaren sistema **antolatze logika eta egitura oso eraginkor eta egokiarekin antolatuta dago**, komunitate osoan lortu nahi diren helburuak betetzeko. Bilakaera oso positiboa izan du hasieratik, eta nabarmen handitu dira kargudun pertsonen eta belaunaldi berrien gaitasunak.

Azpitarragarriena **herritarren parte-hartze handia izan da** hasiera-hasieratik, eta **emakumeen parte-hartzean aurrerapen handiena** izan da, nahiz eta onartzen den oraindik asko egin behar dela berdintasun osoa lortzera iristeko.

2. Biztanle zapatistek autogobernu-sistema eraginkorrak dituzte, eta kalitateko arreta eskaintzen dute hainbat autonomia-arlotan (hezkuntza, osasuna, komunikazioa, segurtasuna, kultura, justizia...).

Autogobernua gauzatzeko, aurrerapen nabarmena egin da teknologia digitala erabiliz, eta, horrez gain, eraginkortasuna eta efizientzia ere hobetu dira, gobernantza-eredu horretan lortutako esperientziari esker.

Autogobernuaren arlo edo sektore nagusietan (osasuna eta hezkuntza), autosufizientziari dagokionez, progresio bat egon da, eta GGKEak eta haien tokiko kideak zuzenean ekintzak gauzatzetik aholkulari-funtzioa betetzera igaro dira.

Halaber, aurrerapen handia egingo da komunikazio-sistema profesionalizatu eta segurtasunekoetan; horretarako, arriskuak monitorizatzeko azpiegitura handiak jarri dira.

Hezkuntza autogobernua garatzeko oinarrietako bat da. Esparru horretan, hasierako abiapuntuan eskoletan irakaslerik ez zen egon hainbat urtez eta irakasleek ikasleei tratu txarrak ematen zizkietela salatzen zen, behin eta berriz huts egiteagatik eta hizkuntza indigena ez hitz egiteagatik.

“Banakoen eta taldearen memoria markatzen duten bi praktika daude, hertsatzaileak eta tratu txarrenak. Batetik, abusua eta indarkeria fisikoa daude —makal-kolpeak eta “chicotazo” deritzenak, belauniko arto-pikorren gainean jartzea, etab.—, eta, bestetik, indarkeria psikologikoa”.

“Herri zapatistek emantzipazioa sustatzen duen hezkuntzaren aldeko apustua egin ohi dute, mugimendua eta proiektu kolektibo soziokultural eta politikoki identifikatzaile bateko kide izatearen sentimendua indartzeko”.

Autogobernu zapatistatik abiatuta, komunitateetatik bertatik datozen irakasleei laguntzeko egitura komunitarioak garatu dira; nahi duten hezkuntza-eredua komunean erabaki da, beren balioetan (lankidetzeta, talde-lana, elkarrekikotasuna, elkartasuna, horizontaltasuna, parte-hartze aktiboa eta, batez ere, indigenen ezagutzak areagotzea) eta komunitatearentzat berarentzat erabilgarriak diren alderdietan oinarrituta. Hezkuntza-ikuspegi bereizlea da, eta duintasuna ematen die.

“Udalerrri zapatistetan, norberaren hezkuntza-sistema kritikoa eta duingarria eraikitzeko konpromiso kolektiboa gailentzen da”.

Planteamendu hori zenbait autonomia-erkidegotan hasi zen, eta hainbat eskualde edo **caracol** hartu zituen. Oinarrizko hezkuntza-zerbitzuak ez dira inoiz komunitate zapatistetatik kanpoko erakunde publiko edo pribatuetara bideratzen.

“Bigarren hezkuntzako ikastetxe bakarra zegoen. Hortik abiatuta, autogobernu zapatistak hezkuntza-sustatzaileen prestakuntza sustatu zuen, eta horiek lehen hezkuntza garatu zuten. Orain, Lehen Hezkuntza eta Bigarren Hezkuntza daude komunitate zapatista guztietan”.

“Estatuaren aurrean hezkuntza autonomoko tokiko sare propioa eraikitzeko ahalegina, komunitate barruko mobilizazioaren eta parte-hartze zuzenaren bidez”.

Osasunari dagokionez, autogobernu zapatistaren aurreko baldintzak oso zaurgarriak ziren, utzikeria eta diskriminazioarekin.

“Higiene-arazo larriak zituzten, eta ordubetez oinez egin behar zuten klinikara iristeko; han, kasu arinak bakarrik artatzen ziren eta sendagai kopuru mugatuak zuten. Arreta espezializatuagoa eta profesionalagoa lortzeko, sei orduko bidea behar zen, San Cristóbal-eraino. Haur asko hiltzen ziren arazo gastrointestinalak direla eta. Jasotzen zuten arreta oso eskasa zen diskriminazioagatik eta indigenen hizkuntza ez ulertzeagatik”.

Autogobernu zapatistak **osasun-sustatzaileen prestakuntza sustatu zuen ikuspegi integral batetik abiatuta**, eta lehen mailan diagnostikatzeko gaitasun teknikoak ezarri zituen. Horri esker, oinarrizko arreta eskaini ahal izan da medikuntza tradizionalaren eta konbentzionalaren konbinazioaren bidez. Hasiera batean, txertaketa-kanpainez osaturiko prebentziozko ikuspegia zuten osasun-etxeak jarri ziren.

Gaur egun, komunitate zapatistek klinika-mailako hainbat instalazio dituzte (10 inguru). Instalazio horietan, larrialdietako eta beste gaixotasun batzuetako kirurgia batzuk egiten dira, sexu- eta ugaltze-osasuna garatzen da, erditzeak eta erditze ostekoak artatzen dira, prebentziozko osasuna garatzen da kontzientziario-, higiene- eta saneamendu-mailan, txertaketa-jarraibide oso bat ematen da, eta tokiko arazo endemikoak artatzen dira, batez ere, gehien batean parasitoek eragindako digestio-aparatuko arazoak eta bizkarreko arazoak. Halaber, hobetu egin da kasu konplexuenak komunitateetatik kanpo Estatuko sistema publikora lekualdatzeko eta bideratzeko prozesua.

Autogobernu zapatistak osasun-ikuspegi tradizionala (belarrak, hezurak eta emaginak) mendebaldeko medikuntzarekin eraginkortasunez integratzea lortu du.

3. Autonomia zapatistaren arlo bakoitza beren kargua betetzeko gaitasun teknikoa eta antolamendurako gaitasuna duten sustatzaileek osatzen dute. Sistema horien arduradunen gaitasun teknikoen maila handitu egin da (irakasleak, osasuna, komunikazioa, uraren, elektrizitatearen eta abarren sustatzaileak,...).

Argi dago trebakuntza **autogobernuaren eta egitura tradizionalen funtzionamendu onaren zutabeetako bat dela**, eta etengabe aritu direla zeregin horretan. Aurreko puntuan bezala, bilakaera

bat izan dute prestakuntza-laguntza jasotzen duten komunitateko pertsonen prestakuntza ematera; beraz, autonomia errealak etengabe eta modu frogagarrian egin du aurrera.

Funtzionamendu egokiaren beste zutabeetako bat antolaketa da, non pertsona bakoitzak argi eta garbi identifikatuta baititu bete beharreko eginkizunak.

Hezkuntzaren arloan, kalitatea etengabe ari da hobetzen, irakasleei ematen zaien prestakuntzari esker. Hasieratik, erakunde zapatistak **lehen hezkuntzako sistema propioa** garatu zuten hezkuntza-sustatzaileen prestakuntza sustatu zuen. Aurrerapena nabarmena da, bai gaiei dagokienez, bai teknologia berrietan oinarrituta material propioak garatzeari dagokienez.

“Lehen oinarrizko kontuak, espainiera eta historia baino ez ziren irakasten. Gaur egun filosofia, geografia, osasuna, biologia, beren hizkuntzaren idazkera, etab. ”

“(Sustatzaile zapatistak) praktikatuta trebatzen dira, azterketatik eta ikerketatik abiatuta, “eskolatxoetan” eta udal-taldeetan, beren matxinadarekin solidarioak diren kanpoko boluntarioen aholkularitza pedagogiko kasual eta irregularraz baliatuz”.

Osasun-arloan, **sustatzaileak pertsonen duintasunean eta eskubideen errespetuan oinarrituta prestatzeari** esker, herritarrek beren eskubideak mespretxatu eta ukatzea saihestu dute, eta komunitateak argi eta garbi indartu du bere arbasoen ezagutzaren balorazioa. Osasun-sustatzaileak osasun-arlo desberdinetan espezializatuz joan dira.

Komunikazioari dagokionez, nabarmentzekoa da 20 irrati komunitario inguru sortu direla. Irratien kudeaketa, mantentze-lanak eta konponketak esatari gisa aritzen diren pertsonen egiten dituzte.

Aurreko guztiaren ondorio positiboa izan da komunitateetan behar diren gaitasunak garatu direla, testuinguru kaltegarri eta etsai baten aurrean **autodeterminazio-prozesua bizirik mantentzeko eta etengabe aurrera egiteko**.

4. Zapatisten komunikazio-, hezkuntza- eta osasun-sistema autonomoak emakumeek eta gizonek berdintasunez osatzen dituzte.

Emakumeen parte-hartzea nabarmen hazi da batzordeetan eta erabakiak hartzeko prozesuetan, baina modu berean gertatu sektoreko arlo guztietan. **Ahalegin handia egiten ari da gizonen eta emakumeen artean parte-hartze orekatua egon dadin**. Antzina, ez zen baloratzen emakumeak egindako etxeko eta zaintzako lana. Orain, gobernu-organismoetan parte hartu ahal izateko, komunitateak zati gehigarri bat lantzen du, eta emakumeak diru-sarrera gehigarri batzuk jasotzen ditu, etxea eta familia zaintzeko laguntza jasotzeaz gain (batez ere hurbileko senideena).

Prozesu horretan, garrantzi handiko elementutzat jotzen da **karguren bat eskuratzeak emakumeei dakarkien ikaskuntza**. Gobernu Onaren Batzordeetako agintariak izatea, bidaiatzea, komunitatetik ateratzea, etengabe prestatzea eta abar sustatzen dira. Hala eta guztiz ere, **oraindik oztopoak daude**, esate baterako, hezkuntza-esparruan, eta, horren ondorioz, gizonak baino emakume gutxiago daude komunitateko jardueran batzuetan.

Era berean, une honetan, gazteek genero-berdintasunaren auzia argi eta garbi barneratuta dute, eta ahal duten alderdi guztietan garatzen dute.

Neskatoen eta neska gazteen prestakuntzan aurrerapauso nabarmena erakusten duten ebidentziak biltzen dira, eta eragin positiboa dute beren amek jasotzen dituzten gaitasunak.

“Neskatoak besoetan haurrak zeramatzatela joaten ziren eskolara eta utzikeria pairatzen zuten; horrek eragina zuen hezkuntza-garapenean. Autogobernu zapatistak erabaki du neskatoak eta mutikoak berdin joatea eskolara, gurasoekin erabaki hori adostu ondoren”.

Ikusten denez, emakumeek arlo horretan gizonek izan ditzaketen oztopoak arrakastaz gainditzeko beharrezko gaitasunak eta autokonfiantza hartu dituzte, gorabeheri aurre egiteko hainbat estrategia garatuz.

Emakumeek osasun arloa hautatzen dute gehienbat prestakuntza jasotzeko, eta bilakaera bat nabari da sustatzaile direnetik, koordinatzaile izatera igaro arte, eta, azkenik, arreta zentroez arduratzen dira.

5. Emakume zapatistek aktiboki parte hartzen dute autonomiaren arlo bakoitzari dagozkion erabaki komunitario eta politikoetan. Karguak betetzen dituzten emakumeen kopurua handitu egin da (osasuna, hezkuntza, uraren eta elektrizitatearen sustatzaileak).

Emakumeak erantzukizun komunitarioko karguetan aritzeari dagokionez, **paper garrantzitsuagoak** betetzeko bilakaera nabari da (epaile izatea, adibidez) eta herri-mailako komisariotza-egituretan parte hartzen dute.

“Horren adibide dira hainbat kolektibotako 9 lider komunitario, hala nola epaile komunitarioa, polizia komunitarioa, herri-mailako komisariotzako diruzaina, osasun-sustatzaileak edo eliza-karguak. Era berean, komunitateetako kide indigena gisa, Chiapasko Emakumearen Eskubideen Zentroan (CDMCH) prestakuntza eta intzidentzia juridikoa sustatzen duten karguak dituzte”.

Komunitate zapatistetan, **caracolen arteko eta haien barruko berdintasuna** sustatzen da, gobernu-organoetan eta erabakiak hartzeko organoetan ordekaritza paritarioa izanez. Nolanahi ere, emakumeak komunitateko gobernu-organoetan gertatzen denaren jakitun daude, hartzen diren erabakien jakitun. Oro har, parte-hartzea nabarmen handitu da.

Hala ere, jasota geratu da komunitateko ohiturek oraindik ere nabarmen mugatzen dutela emakumeen eta gizonen arteko parekotasuna nekazaritzako karguetan aritzean edo gobernu-egituretan erantzukizun-maila handia lortzean.

Nabarmentzekoa da **“osasun-politika emakume-talde batetik sortu zela, eta horiek eraiki zituztela herriak bermatutako ordekaritza-egiturak”**. Saihestu zitezkeen heriotzen arreta lehenetsi zen (adibidez, amaren heriotzak), azpiegiturak hobetzeko eta sexu- eta ugalketa-osasunari aurre egiteko aurrekontuak hobetzeko erabakiak hartu ziren, eta nekazari-agintariak zentro bakoitzeko kanpainetan sartu ziren.

B. KARGUEN ETA AGINTARIEN ETENGABEKO PRESTAKUNTZA (AUTOGOBERNU-SISTEMEN BARRUAN)

6. Herritar indigenak pozik daude beren gobernu-organoen jarduerekin. Biztanle zapatistek positibotzat jotzen dute zenbait caracol zapatistatan jarritako energia-ekipamendu teknikoaren (ur-sistema, egurra aurrezteko berogailuak...) eta osasun-ekipamenduaren (osasun-kliniken ekipamendua) funtzionaltasuna.

Nahiz eta ezin izan den modu fede-emaile, esanguratsu eta zuzenean egiaztatu herritar indigenek beren gobernu-organoen jarduerekin duten asebetetze-maila, jasotako testigantzei esker, onartu egiten da karguak aukeratzeko eta onartzeko herri-prozesu bat bultzatu eta finkatu izana, arian-arian emakumearen parte-hartzea integratuz, eta apustu sendoa eginez giza eskubideei, genero-berdintasunari, udalerrri, estatu eta federazio-mailako egoera soziopolitikoaren ezagutza eta azterketari buruzko etengabeko prestakuntzan.

Herritarrek positibotzat jotzen dute beren sare elektrikoa, ur-hornidura, eskolak, klinikak eta abar izatea.

“Nekazari zapatistek berek uste dute beren hezkuntza “herriaren esku” dagoela, hau da, erakunde autonomoen erantzukizun kolektiboaren pean”.

Nabarmentzekoa da, **halaber, azken hamarkadetan garatutako indar erresistentea eta erresilientea, kanpoko, tokiko eta munduko testuinguru baten aurrean**, komunitateen planteamenduen eta jarrerren aurkakoa. Eta prozesu honetan, lidergoan ematen den belaunaldien arteko berrikuntza nabarmentzen da.

Autogobernu zapatistak errealitate bihurtu du **“zuek suntsitzen duzuen tokian, guk eraiki egiten dugu”** lema, eta mugimenduaren iraunkortasuna agerian uzteko modu bihurtu da.

Autogobernua lortzearen ondorioz sortu den beste inpaktu positibo bat izan da, besteak beste, nekazaritza eta emakumearen aurkako egiturazko indarkeria bezalako gai garrantzitsuetan herri-mailako araudi propioa garatzea.

7. Azken 10 urteetan, areagotu egin da osasun-, hezkuntza- eta komunikazio-sistema zapatistaren erabilera eta balorazio positiboa.

Oinarrizko zerbitzuen hobekuntzari herritarrek eman dioten erantzuna oso positiboa izan da.

“Osasun-zentroetara joateko, etengabe sortzen dira emakume-ilarak, eta asko handitu da eskolara etengabe joatea”.

Gauza bera gertatzen da eskoletan komunitate zapatistetako haur guztiak joaten baitira.

Hala ere, esan behar da komunitate-zentro horietara joatea zaildu egiten dela gatazkaren ondorioz instalazioetara egindako eraso eta boikoten ondorioz, eta horrek higadura eta, batzuetan, populazioaren banaketa eragiten duela.

Ikusten denez, autogobernuaren haziak bere horretan dirau, nahiz eta geldialdi edo atzerakada batzuk egon, estatuak indarkeria sistemikoa areagotzen duelako. Komunitate indigena antolatuen aurkako indarkeria (eremuaren militarizazioa) eta transnazionalak beren lurraldeetan egiten duten presioa areagotzearen aurrean, batasun handia dago beren mundu-ikuskeraren eta ekosistemaren defentsan, komunikazio eta antolaketa oso sendoetan oinarritua.

8. Eskolatzak eta eskolan emandako denborak gora egin dute, bereziki emakumeengan.

Haurrak maizago joaten dira eskolara, eta ikaskuntza-prozesuaren sistemak eta edukiak askoz egokituagoak daude beren testuingurura, eta haien duintasuna eta idiosinkrasia errespetatzen dituzte.

Azpiegiturei dagokienez, inpaktu negatiboa du **goi-mailako hezkuntzarik ez izateak.** Horren ondorioz, neska gazte gehienek hezkuntza utzi behar izaten dute, eta, automatikoki, etxeko lanak esleitzen zaizkie. Batzuetan, zapatistak ez diren komunitateetan, emakumeek ikasgeletan eta hezkuntza-sisteman hobekuntzak proposatu dituztenean, haien aurkako indarkeria erabili da, eta parte hartzen duten batzordeetan seinalatuak izan dira.

9. Indigenen heriotza-tasa eta heriotzaren batez besteko adina jaitsi egin dira, bereziki emakumeena.

Gizonek eta emakumeek berdin jasotzen dute osasun-arreta, emakumeak eskubidedun subjektutzat jotzen baitituzte. Eragin hori indartu egiten da osasun-langileek eskubideetan eta sexu- eta ugalketa-osasunean jasotako prestakuntzari esker. Hala ere, onartzen da, familia mailan, agian, oraindik ere ez dagoela zerbitzu horietarako sarbide bera.

Jaitsi egin da 5 urtetik beherako heriotza-tasa.

10. Pertsonen, eta bereziki emakumeen, bizi-kalitatea (osasuna, hezkuntza) hobetu da komunitateetan.

Hauek dira gertaera aipagarrienak: **analfabetismoa errotik kendu da** (adinekoak izan ezik, gainerakoak elebidunak dira), **haurren heriotzak nabarmen gutxitu dira,** osasun-arreta, batez ere emakumeenganakoa, nabarmen hobetu da, eta produktibitate handiko lurrak berreskuratu dira, lehenago finka-jabeen lurrak zirenak, eta modu kolektiboan kudeatzen ikasi dute modu errentagarrian.

Hala ere, lortu diren inpaktu sozial garrantzitsuenak honako hauek izan dira: **komunitateen mundu-ikuskerara babestea, garapenaren eta ongizatearen bere kontzeptua hedatzean datzan sendotasuna,**

eta beren bizitzako espazioa adierazten duenaren esanahia, une oro parte-hartze eta inklusio handiko prozesuak garatuz.

C. AZPIEGITURAK ERAIKITZEA ETA HOBETZEA (OSASUNA, HEZKUNTZA, ENERGIA, ELEKTRIKOA, URA...)

11. Handitu egin da eskola, klinika, ur-biltegi eta -kanalizazioen kopurua, komunitate indigena zapatistak hornitzen dituen sare elektrikoa, bai eta etxebizitzetan hobetutako sukaldeak ere, kalitatezkoak, irisgarriak eta kulturalki egokiak.

Autogobernu zapatistak **azpiegitura eta baliabide propioak izateko estrategia hartu du**: klinikak, anbulantziak, eskolak, etab. Behar guztiak ase ezin diren arren, komunitate indigenen utzikeria- eta diskriminazio-testuinguruaren aurrean funtzionalak dira, eta, beraz, Mexikoko gobernuaren edo beste erakunde publiko batzuen mende egotea eta laguntza eskatu behar izatea saihestu dute.

“Urtez urte, eta kanpoko laguntza solidarioekin, udalerrri bakoitzak bere eskola-eraikinak, orientabideak eta material pedagogikoak lortu ditu”.

Inbertsio handia egin da oinarrizko hezkuntza- eta osasun-azpiegituretan. Obra errazak dira, herriak modu komunitarioan eta lankidetzako baliabideekin eginak, eta **euskal GGKE eta erakundeetatik datorren ekarpena oso garrantzitsua** izan da, eta hala izaten jarraitzen du oraindik ere. Nabarmendu da urte hauetan guztietan gobernuetatik jaso den laguntza bakarra Eusko Jaurlaritzarena izan dela, eta erabakigarria izan da azpiegituren eraikuntzan, komunikazioan, hornidura elektrikoan, hezkuntzan, osasunean eta, oro har, trebakuntzan egindako aurrerapenatarako.

“Gobernu Onaren Batzarren sortu denetik, San Andresko Akordioak garatzeko, herrialde askoren laguntza jasotzen da, eta Euskadiren laguntza da kuantitatiboki eta kualitatiboki garrantzitsuena, atzean gobernu bat baitago”.

Alde horretatik, autogobernu zapatistak badaki kanpoko lankidetzaren funtsekiko gehiegizko mendekotasuna saihestu behar dela. Azken urte hauetan guztietan, lortu diren lorpenak oinarrizko borondatezko lanaren ondorio izan dira batez ere. Lan hori autonomia zapatistaren oinarria da, eta lankidetzaren diru-ekarpena faktore osagarria da. Kanpoko funts horien balizko mendekotasuna arautzeko, duela bi urtetik hona, komunitate zapatistetan aldi baterako edo behin betiko geldialdia egin da lankidetzaren proiektuak aurkeztean.

Hala ere, oinarrizko azpiegitura horien garapenaren eta mantentze-lanen egoerak txarrera egiten du paramilitarretatik datozen erasoen, gatazkaren ondorioz herritarrak behartuta lekualdatzearen eta multinazionalen esku-sartzearen ondorioz, eta, gainera, estatuak sistematikoki abandonatzen jarraitzen du.

Egiaztatu da ez dagoela estatuko politika publikorik azpiegiturek behar diren zerbitzuak eman ditzaten langileak eta bestelako baliabideak mantentzeaz eta hornitzeaz arduratuko denik. Egoera horren adibide dira osasun-azpiegiturak. Horren ondorioz, zabarkeria medikoak, heriotzak eta era guztietako arazo eta eragozpenak sortzen dira.

12. Azken hamar urteetan autonomia arloetan eraikitako ekipamendu eta azpiegiturak behar bezala funtzionatzen dute, eta erabilera eta mantentze egokia dute.

Autogobernuak izan duen aurrerapen arrakastatsuekin bat etorritik, eragin oso positiboa izan du azpiegituren garapenari dagokionez. Izan ere, azpiegitura horiek beharrezkoak eta erabilgarriak dira komunitatearen oinarrizko beharrak betetzeko, eta **ondo mantentzeko gaitasuna erakutsi da**, inguruko ingurumen-baldintzek eta paramilitarren eta multinazionalen etengabeko erasoek eta boikotek higadura handia eragin arren.

Osasun-arloan, lehen ez zeuden higie-ne-espazioak, prestakuntzarako lokalak eta tresna mediko sofistikatukoak daude.

Irrati komunitarioen kasuan, esatari gisa aritzen diren pertsonak beraiek egiten dituzte ekipoen mantentze-lanak eta konponketak.

13. Emakumeek gero eta gehiago parte hartzen dute beren sukalde hobetuak eraiki, instalatu eta mantentzen, errementari eta igeltsero lanak eginez. Gizonek emakumeen lana eta gaitasuna gehiago baloratzen dute

Hobetutako sukaldeen kasuan, eragin positiboa izan dute, erregaia aurrezten dutelako, eta horrek eragin positiboa izan du baso-masari eusteko, osasuna hobetzeko, ke gutxiago arnasteko eta komunitatearen parte-hartzea ikusarazteko.

Nabarmen egin du aurrera emakumeak igeltserotza, errementaritza eta elektrizitateko lanbideetan parte hartzea. Portaera berri hori beste inpaktu sozial positibo bati lotuta dago, hala nola autopertzepzioa aldatzeari, beldurra garaitu izanari eta komunitatearen aintzatespen handiagoari.

Hala ere, ahalegin fisiko handia eskatzen duten lan gehienak gizonek egiten dituzte, eta emakumeek elikadura eta jantziak lantzen dituzte.

5.3. EUSKAL GGKE-EK ETA HAIEN TOKIKO KIDEEK EMAKUMEAREN AHALDUNTZEAN IZAN DUTEN INPAKTU SOZIALA CHIAPASEN 2010-2020 BITARTEAN

2010etik 2020ra bitartean Chiapasen sortutako inpaktu sozialaren azterketan, emakumearen ahalduntzeari eta gaitzeari dagokionez lortutako eraldaketa nabarmendu behar da, eta horrek agerian uzten du emakumearen, familiaren eta komunitate osoaren ongizatean eta bizi-kalitatean onerako eragiten duela. Inpaktu sozial arrakastatsu hori lortzeko, ongi diseinatutako eta zabalduetako esku-hartze jarraituak eta komunitateetako emakumeen konpromiso, ausardia, motibazio eta determinazio oso aipagarriak konbinatu dira.

Aurreko esparruan bezala, eragin sozial garrantzitsu horri lotutako neurriak eta sakontasuna aurkezten dira prozesuan parte hartzen duten euskal GGKE-ek hautatutako adierazle batzuen bidez.

A. INDARKERIAREN BIKTIMA DIREN EMAKUMEEI LAGUNTZEA (KASUEN ARRETA ETA DEFENTSA)

1. Salatzeako tresnak eta bideak ezagutzen dituzten emakumeak.

Inpaktu sozial nabarmena egon dela onartzen da, emakumeak beren eskubideez jabetzeari dagokionez, horiek erreklamatu ditzaketen instantziak ezagutu dituzte eta indarkeria matxista pairatzearen salaketa bat egituratzeko modua ikasi dute. Funtsezko aldaketa horren ondorioz, **nabarmen hobetu dira beren bizibaldintzak**, gizonengandik jasotzen zuten tratua, emantzipazioa eta lidergoa.

“Emakumeek esplizituki adierazten dute zein diren erabiltzen uzten ez zaizkien eskubideak, kolektiboan parte hartu aurretik baino prestakuntza eta informazio gehiago dutela sentitzen dute, eta horrek beren burua babesten laguntzen diela uste dute”.

“Chiapasko Emakumearen Eskubideen Zentroak (CDMCH) defentsa parte-hartzailearen alde egiten du, hau da, emakumeak berak modu aktiboan prestatzen du defentsa. Jasotako lekukotasunen arabera, CDMCHk emakumeak ahalduntzeko funtsezko tresnatzat hartzen du defentsa parte-hartzailea.

2. Indarkeria matxisten biktima diren emakumeek jarritako salaketak.

Indarkeria matxistaren kasuak salatzeari eta emakumeen eskubideak urratzeari dagokionez, **eragin politiko eta juridikoan garrantzi handiagoa** hartzen ari da tokiko eta estatuko mailan, eta horrela sistema

juridikoaren akatsak konpontzen laguntzea lortzen da: berariazko prestakuntzarik eza, itzulpenak, biktimari errua leporatzea, etab. Nabarmentzekoa da, halaber, **emakume indigenen defentsa parte-hartzailearen ikuspegia**, emakume bakoitza bere kasuaz jabetu eta beste kasu batzuk defendatzeko baliatzen baita.

“CDMCH erreferente ukaezina da indarkeria-kasuetan laguntza juridikoa emateko Chiapas estatuan, eta, batez beste, 40 bat indarkeria-kasu laguntzen ditu urtean. Horrez gain, kasuen jarraipen integrala egiten du, defentsa parte-hartzailearen metodologiaren bidez. Bertan, indarkeriaren biktimekin lan egiten da, beren kasuak lagundu eta garatzeko gaitasunak sortzeko”.

Ohartarazten da salaketak gehitze horrek indarkeria matxistaren biktima diren emakume defendatzaile edo laguntzaileen aurkako indarkeria areagotzeko arriskua dakarrela. Eta kontuan hartu beharreko beste arrisku bat da kasuak zaindu eta defendatzeko laguntza juridikoa jasotzearen ondorioz sor daitekeen mendekotasun ekonomikoa.

3. Indarkeria matxista aipatu egiten da komunitate-espazioetan. Indarkeria matxista arazo gisa agertzen da espazio komunitarioetan.

Aldi berean eta aurrekoaren osagarri gisa, onartzen da **gizonak hasi direla emakumeen aurkako tratu txarrak onartzen** eta hori zuzentzeko konpromisoa hartzen.

Hala ere, inpaktu horiek ñabardurak dituzte, oraindik ez delako hitz egiten modu irekian edo zuzenean indarkeria matxistari buruz. Emakumeak arlo horretan gaitzeko etengabeko inbertsioari esker, emakumeak hitz egiten hasi dira komunitateko eremu publikoetan, horri buruzko adierazpenak egiteko, batez ere emakumeak antolatuta dauden lekuetan, hala nola kooperatibetan, tailerretan eta abarretan.

“Era berean, konfiantzazko espazioetan, emakumeen indarkeria publiko egiten da, eremu pribatu eta pertsonaletik haratago, salaketaren lehen ekintza gisa. Balioa ematen zaio kolektiboetako kideek eta salatzailerek beren kasuen defentsa protagonista gisa onartzeko egindako ahaleginari. Horretarako, beren kasua defendatzeaz gain, beste emakume batzuen eskubideen defendatzaile ere izan dira, biktimetatik eskubideen defendatzaile izatetik eskubideen defendatzaile izatera igaro baitira”.

Argudiatzen da inpaktu sozial horretan aurrera egiteko beharrezkoa dela gizarte-testuinguruak indarkeria matxista arazo komun eta ez indibidual gisa onartu eta salatzea.

4. Agintariek izapidetutako salaketa kasuak.

Esparru horretan atzemandako aldaketa handi bat **emakumeen ahalduntzea** izan da, beldurra galtzea, eta horrek erakunde publikoetan salaketak aurkeztera bultzatu ditu. Horren ondorioz, onartu behar da emakumeen kopurua handitu egin dela, baina onartzen da askotan gizonarekin elkarriketa eta bitartekaritza izatearen alde egiten dela.

5. Nazioarteko gortera edo estatuko goi-instantzietara eraman diren kasuak.

Estatuan, federazioan eta nazioartean indarkeria matxistaren kasuak areagotzeko ahalegina egin arren, prozesu horretan lortutako inpaktua mugatua eta nahi dena baino txikiagoa dela onartzen da, batez ere organo judizialek planteatutako administrazio-trabengatik.

“Goi-mailako instantzietako indarkeria-kasuetan laguntzearen inguruko beste adibide garrantzitsu eta arrakastatsu bat González ahizpei emandako laguntza izan da (CIDHren 11.565 kasua); izan ere, 2019an, Gobernu Federalak Olga Sánchez Cordero gobernazio-idazkariaren ekitaldi batean barkamena eskatu zuen jendaurrean”.

B. PRESTAKUNTZA ETA LEGE-LAGUNTZA LEHENDIK DAUDEN KOOPERATIBEI

6. Emakumeek osatutako eta kudeatutako kooperatiben kopurua

Emakumeen kooperatiba-kopuruari dagokionez, inpaktua positiboa da, baina onartzen da ez dela aldakorra izan dela eta aldatu egin dela denboran. Alde horretatik, nabarmentzeko moduko inpaktua da **ehungintzaren** kolektibo nagusiari beste kolektibo batzuk, buztzingintzarena, adibidez, batu izana.

Joera positibo horrek emakumeen kooperatiben arteko lehia sortzeko arriskua ekar lezakeela azaldu da.

7. Kooperatibetako emakumeen diru-sarrera garbiak handitzea.

Kooperatiben garapenak **emakumeen diru-sarrerak nabarmen handitzen** lagundu duela egiaztatu da, eta horrek, era berean, eragin positiboa izan du bai kooperatiben, bai haien familien bizi-kalitatean eta ongizatean, oinarrizko eta funtsezko beharrak asetzeko erabili baitira.

Nabarmentzekoa da COVIDaren pandemiak inpaktua oso negatiboa izan duela. Joera positibo hori erabat gelditu da salmentetan eta diru-sarreretan, eta, beraz, eragin handia izan du komunitateen bizi-baldintzetan. Nolanahi ere, emakume-kooperatibek emakumeendako diru-iturri izaten jarrai dezaten, adierazi da beharrezkoa izango litzatekeela merkatu-hobia izaten jarraitzea haietan egindako produktuk saltzeko.

8. Kooperatibetan bildutako emakumeen interesak.

Inpaktua bereziki positiboa da emakume indigenek gazteak, baita gizon batzuk ere, trebatzea beren hizkuntzan, beraiek kudeatuta eta beren metodologia propioarekin ehungintzan jardun dezaten, kontuan izanda garai batean hori gaizki ikusita zegoela.

Ohartarazi da kooperatiben kudeaketan emakumeen lidergo horrek gizon batzuek era negatiboan erantzuteko arriskua ekar lezakeela.

9. Zuzendaritza-mahaiak dituzten kooperatibak, plan estrategikoak.

Kooperatiben autogestioari dagokionez, emakume kooperatibistek lortutako aurrerapenak dira lorpen aipagarrienetako bat. Horrek kooperatiben administrazio-, finantza-, ekoizpen- eta merkataritza-prozesuen funtzionamendu egoki eta arrakastatsuan lagundu du.

Prozesu horren berezitasunetako bat, berez inpaktua sozial positibotzat jotzen dena, **emakumeen kooperatiben arteko lankidetzaren eta elkartasuna da**, kolektibo gisa aurrera egiteko, eta batzarraren eta sarearen funtzionamenduak lagundu egin du horretan.

10. Ekonomia sozial eta solidarioaren eta bidezko merkataritzaren printzipioetan oinarrituta lan egiten duten kooperatibak.

Emakumeen kooperatibei lotutako inpaktua sozial positiboaren ezaugarri bereizgarrietako bat haiek garatutako **autogestio-ereduaren printzipioak eta balioak** dira. Kooperatiba-bazkideen konpromiso-maila handia garatzea eta mantentzea lortu da; gardentasun-maila handia; ekoizpenen zuzeneko salmenta (bitartekotza ekiditea); bidezko merkataritzaren printzipioak hartzen dira erreferentziazat (produktuen bidezko ziurtagiria izanik); eta ingurumena zaintzen da fabrikazio- eta merkaturatze-prozesuan.

11. Ehun-kooperatibek eragin-prozesu bat garatu dute estatuak ehunak kultura-ondare ez-material gisa onar ditzan. Ehungintzako kooperatiben sareak ehunen jabetza intelektualari buruzko dokumentu komuna egin du.

Lehia desleiala eta ehungintza-industria handiaren esku-hartze negatibo handia gorabehera, gehien nabarmentzen den eragin sozialetako bat da emakume indigenak **beren diseinuen jabetza intelektualerako**

eskubidearen alde egiten ari direla. Jabetza intelektualaren eskubidea eta kultura-ondarea ezagutzea eta horretaz jabetzea izan zen lehen inpaktua.

Eskubide hori eskatzeko mobilizazio eta defentsa bateratu eta planifikatuari esker, maila juridiko eta legaleko mugarrak lortu dituzte, bai herri mailan, bai nazio mailan, bai nazioartean. Hala ere, oraindik ere araudiari dagokionez modu oso eta seguruan garatzen ari den inpaktua da, eta etengabe kontrolatu behar da, denboran iraun dezan.

12. Indigenek osatutako kooperatibek indigenen kulturaren onarpena eta balorazio positiboa jasotzen dute.

Adierazten da emakumeen kooperatibek eragindako inpaktu sozial positibo guztia **aintzatetsi egiten dutela komunitateko gizon ugarik**, belaunaldi berriek bizimodu duina eta iraunkorra ikusten dute mota horretako ekimenetan, bai eta nazio eta nazioarte mailako erakunde eta instantziek ere, eta hori oso inpaktu positiboa da prozesu honetarako..

C. EMAKUMEAK ANTOLATZEKO ETA ANTOLAMENDUA GAUZATZEKO LAGUNTZA EMATEA

13. Gizonek eta emakumeek emakumeen eskubideei buruz gehiago jakitea.

Frogatuta dago Chiapasen azken urteetan izan den inpaktu sozial nagusietako bat emakumeak bere eskubideen gainean kontzientzia hartzea eta trebatzea izan dela. **Zuzenbidezko subjektutzat hartu dira**, beren defentsa beren gain hartu dute eta **salaketarako eta artikulazio politikorako gaitasunak** garatu dituzte.

“Jarduera horiek beren eskubideen defentsaren inguruko gaitze, mobilizazio eta salaketaren ingurukoak izan dira, eta emaitza gisa ikusi dute emakumeak beren komunitateetan erreferente direla Giza Eskubideen eta Emakumeen defendatzaile gisa, eta horrek, aldi berean, ahalduzko prozesuak sorrarazi ditu. Ondorioz, emakume horietako batzuk komunitate-lanpostuak betetzera iritsi dira, edo, are gehiago, komunitate-mailako erabakiak hartzeko postuetan daude edo CGMCHrentzat zuzenean lan egiten dute sustatzaile gisa, haien eragina komunitate eta eskualdetik kanpora, CDMCHk lan egiten duen eskualde guztietara hedatuz.”

Gizonen eta gazteen kasuan, emakumeen gaineko kontrola izatetik bilakaera egon da, emakumeen aurkako indarkeriak emakumeengan duen eraginari buruz kontzientzia, erantzukizun eta jokabide-aldaketa handiagoa izatera igaro da, bai eta emakumeak biltzeko, antolatzeke, gaitzeko eta tradizioz gizonezkoak izan diren lanbide eta karguetan aritzeko benetako aukera izan dezaten erraztera ere. Komunitateko karguak etengabe aldatzen direnez, emakumeek etengabeko sentsibilizazio- eta kontzientziazio-prozesuari eutsi behar diote herritarren mailan, inpaktu sozial horrek iraun dezan.

14. Gizonek emakumeek tradizioz egin duten lanari eta emakumeek familia- eta komunitate-partaidetzako espazioetan egindako ekarpenei aintzatespen handiagoa ematea.

Aurrerapenak aipatzen dira, motelak baina jarraituak, **gizonek komunitate-egituretan emakumeen parte-hartzea eta ekarpena onartzeari dagokionez**, eta tradizioz gizonezkoak izan diren zereginetan lan egiteari dagokionez. Nabarmena da lanbide horietako prestakuntza emakumeek berek ematen dutela jada.

Tradizioz gizonezkoenak izan diren lanak egiteagatik eta familia- eta komunitate-partaidetzako guneetan egiten duten ekarpenagatik gizonezkoek emakumeari egiten dioten aitortzea desberdina da komunitate batetik bestera. Kasu batzuetan, aitortzen da familia-rolak birbanatzen ari direla eta gizonek kontzientzia hartzen dutela ohitura tradizional batzuek emakumearengan zaugarritasuna sortzen dutela eta haien garapena zailtzen dutela.

15. Emakumeek autonomia lortzeko dituzten gaitasun teknikoak areagotzea (ekonomia-arloan, erabaki pertsonalak eta komunitarioak hartzeko garaian). Komunitateetako emakumeek teknika agroekologikoak eta laborantza egokidunak erabiltzen dituzte, eta elikagaien ekoizpen dibertsifikatua handitzen dute.

Nekazaritzako teknika ekologikoen eta laborantza-teknika egokien erabileran emakumeak egin duen aurrerapena gehien gogobetetzen dituen lorpena dela egiaztatu da, nekazariarekiko atxikimendua indartuz eta gazteen interesa piztuz.

Aldaketa horien guztien ondorioz, emakumeek aurrera egiten dute zuzenean eragiten dieten komunitate-arazoei buruzko erabakiak hartzeko espazioetan (hala nola narkotrafikoa, delinkuentzia antolatua eta abar). Nabaria da komunitatean aldaketak proposatzeko ekimena hartu izana eta komunitatean hobekuntzak egiteko eskari kolektiboak egiten hasi izana.

16. Komunitateetako emakumeek uste dute Chiapasko lurraldea eta ingurumena zaintzen dutela.

Emakumeek gizonen ez bezala lurra zaintzeko duten modua nabarmentzen da, **printzipio organikoari jarraituz, laboreak dibertsifikatuz eta baratze integralak garatuz, eta antzinako teknikak eta laboreak berreskuratuz**. Inpaktu sozial horren oinarria izan da, neurri handi batean, sustatzaileak eta hezitzaileak nekazaritzako ekologian gaitzea.

“Iraunkortasun ekologikoa, praktika agroekologikoak eta identitate indigena sustatzeari esker, elikagai-subiranotasuna eraikitzeko prozesu bat sortu da proiektu horiek diharduten komunitateetan”.

17. Emakumeen eta haien familien bizi-kalitatea hobetzen du.

Bistan da baratzearen zaintza eta harekiko duten atxikimendua funtsezkoa dela emakumeen ongizaterako. De facto, **lurraldearen eta lurraren defendatzaile** bihurtu dira, ama lurra zaindu eta errespetatzeko kontzientzia eta erantzukizuna hartuz, beren buruarekin emozionalki ondo sentitzeko eta **familiaren ongizatea eta osasuna zaintzeko** ezinbestekoa dela uste baitute.

“Praktikan, laborantza partikular dibertsifikatuagoak eta osasuntsuagoak dituzten emakumeen elikadura hobetu egin da. Beraz, familia-elikaduraren oinarria lurretik datorren elikadura da, eta Ama Lurra errespetatuz zaintzen da. Horrek ere lotura estuagoak sortu ditu lurraren eta lurraldearen defentsa-prozesuak sortzeko garaian. (...) ingurumenaren aldetik iraunkorra den eta nekazarien eta indigenen nortasunari lotuta dagoen lurra lantzearen aldeko defentsari esker, antzinako balio kultural handietatik abiatuta, sendagai naturalak egitea eta agrotokorik gabeko elikagaiak kontsumitzea sustatu ahal izan da, eta eragin zuzena izan du komunitate indigenetako familien bizi-kalitatean eta osasunean”.

18. Emakumeen osasunerako arreta hobea eta handiagoa (emakume gehiagok erabiltzen dute). Emakumeen hobekuntza soziosanitarioa.

Emakumeen osasun-egoerari dagokionez, oraindik ere anbigutasun pixka bat dago gai horren inguruan, eta, tradizioz, eremu intimoan gorde ohi da. Nolabaiteko aurrerapena adierazten da gai horiei buruz modu irekian hitz egiteko eta osasun-zentro batean konfiantza osoarekin tratatzeko **irekitasun handiagoa** garatzeari dagokionez; izan ere, lehen sendagileengana jotzen zuten batez ere, eta gobernu-programen bidez soilik joaten ziren osasun-zentroetara.

19. Emakumeen autoestimua hobetzea eta komunitatean parte hartzeko joera handiagoa sentitzea.

Emakumeak garai batean gizonentzat bakarrik ziren jarduera eta lanbideak egiteko prestatuta egoteak **garapen ekonomikorako gune bat ireki die, beren ongizatea eta familiara indartzen laguntzeko**. Horri esker, **emakumeen autoestimuan inpaktu sozial positiboa** nabari da, bai rol berri horiek norbera aintzatestea ekartzen dutelako, bai komunitatetik eta beren familietatik maila publikoan jasotzen duten onarpenagatik.

Aurreko puntuan aipatutako autoestimua eta norbera aintzatestearen hobekuntza oinarrituta, agerian geratzen da emakumeek pauso sendo eta esanguratsuak eman dituztela beren **beldurrak eta estigmatizazioak gainditzeko**, bakarka nahiz taldean. Nabarmentzekoa da, halaber, indarkeria matxistaren kasuen autogestioan izandako aurrerapena.

D. EMAKUMEEN MUGIMENDUA ETA SAREKO ANTOLAMENDUA

20. Emakumeen talde komunitarioak sortzea beren eskubideen aldeko borroka bateraturako. Mugimendugisako Sare bat sortzea lurra eta lurraldea defendatzeko eta emakumeek erabakitzeke duten eskubidearen alde Chiapas eskualdeko eta Mexikoko beste estatu batzuetako 10 erakunderen artean.

Inpaktu sozial positibo garrantzitsu bat izan da **lurraren eta lurraldearen defentsarako mugimenduaren** antolamendu politikoa, mugimendu horretan emakumeek erabakiak hartzen parte-hartze aktiboa izanik, eta horren aktibazioari eustea. Eskualde batzuetan, muga, adibidez, lorpen horrek parte-hartze eta aktibazio-maila askoz apalagoak ditu.

“Horren adibide da Lurraren eta Lurraldearen Defentsarako Mugimenduaren plataforma politikoa eratzea eta sendotzea, eta emakumeek erabakiak hartzeko prozesuetan parte hartzea. Mugimendu horrek balio izan du emakumeen kolektiboak eta beste erakunde asko modu integratzen antolatzeke, protesta-mobilizazio sozialak egiteke (batez ere, M8 eta A25 guztiak) eta beren eskubideak urratzen dituzten gobernuaren politika publikoen aurrean azterketa- eta erantzun-espazioak sortzeko”.

Mugimenduaren funtzionamenduak, gorabehera handiekin, autonomia-maila handia eta antolakuntza-egituraketa lortu ditu. Hain zuzen, **erreferente bihurtu da** Mexikoko **beste estatu batzuetako mugimenduentzat**. Lorpen horren aurrean, emakumeak taldean antolatu eta mobilizatzeko boikot-saioak gertatzeko arriskua ere nabari da.

“Mugimendua, lehen bezala, mobilizazio puntualerako espazio gisa ulertzen hasi da (M8 eta A25 datetara mugatutako ekintzekin), baita mobilizazio-eremu gisa ere, emakumeen ahalduntze pertsonal eta kolektiboari laguntzen diona, ikaskuntzak ematen dizkiena, indarra eta kohesioa ematen baitie eta beldurra galtzen laguntzen baitie”.

21. Eragin politikoa, mobilizazio soziala eta komunikazioa helburu duten ekintzak batera eta urtero antolatu, planifikatu eta garatzea.

Ikusten denez, emakumeak **talde antolatu** bateko kide direnean, **beren autokonfiantza hobetu egiten da, eta eragiteko gaitasunak indartu egiten dira**; izan ere, beren antolaketa-zentzua garatzen dute, eta elkarri laguntzeko baliabideak bilatzen dituzte.

“Ikasteaz, trukateaz eta beldurra galtzeaz hitz egiten dute. Eta beren kideekin espazioak eta jarduerak partekatzeke gogoia eta indarra ere aipatzen dituzte”.

Kasuak dokumentatzeko ahalegina egin da, Mugimenduak aprobetxa ditzan. Horri esker, giza eskubideak defendatzen dituzten erakundeen talde koordinatu baten txostenak egiten ari dira, eta enbaxadetara bidaltzen dira, eragin politikoa izan dezaten.

“Erakundeen arteko antolamendua eta sareko lana funtsezko prozesua dira maila juridiko eta politiko guztietan eragiteke prozesuak sortzeko. Erakundeen arteko antolamendu horri esker, mugimenduak sortu ahal izan dira, lege-aldaketetan eragiteke eta Giza Eskubideen aurkako bortxaketa-kasuak aurkezteke goi-mailako instantzia judizialen aurrean, hala nola Giza Eskubideen Gorte Interamerikarrean, Mexikon. Horren bidez, Mexikoko estatua behartzen duten giza eskubideen urraketen kasuei buruzko sententzia paradigmaticoak lortu dira.”

E. PRESTAKUNTZA - GIZONEKIN LANDUTAKO MASKULINITATEEI BURUZKO GOGOETA

22. Maskulinitate-tailerretan parte hartzen duten komunitateko gizonen esparru pribatuko etxeke jardueretan duten rola aldatu egin da, eta emakumeekin lanak banatzean berdintasuna lortu dute.

Etxeko lanen banaketan gizonen eta emakumeen arteko oreka handiagoa lortzeko bilakaera positiboa izan dela ikusi da, eta horren erakusgarri da emakumeek prestakuntza- edo komunitate-jardueretara jo

behar dutenean gizonen lan horiek egitea. Hala ere, adierazi da oraindik ibilbide luzea dagoela genero-berdintasun osora iristeko, eta hobetu egin behar dela komunitateko liderretan haren asimilazioa eta finkatzea.

“Gizonek boterea izaten jarraitzen duten heinean, estrategikoa da emakumeen ahalduntze-prozesuetan maskulinitasun hegemonikoa zalantzan jartzeko prozesuak ere sartzea, hori baita emakumeek jasaten dituzten indarkeria guztien (politikoa, ekonomikoa, fisikoa, psikologikoa, etab.) hazia”.

Inpaktu horri eutsi eta aurrera egiteko, maskulinitate-tailerretan parte hartzen duten komunitate eta erakundeetako gizonen prestakuntzetan hartutako konpromisoak errespetatu behar dituzte. Emakumeek Europar Batasunean parte hartzen dutenean eta tradizioz gizonetzkoak izan diren lanak egiten dituztenean, emakumeen aintzatespena eta balioa handitzea mantendu egin beharko litzateke proiektuak amaitu ondoren.

Azkenik, argudiatzen da gizonen artean maskulinitateei buruzko gogoetak gatazka pertsonala sor dezakeela, kontraesanak sortzen baitira sinesmen erlijiosoekin.

23. Lan-giroan genero-berdintasunaren aldeko genero-plana sortu/eguneratu dute maskulinitate-tailerretan parte hartzen duten langileen (gizonen) erakundeek.

Horiek lortzeko fase hasiberrian dauden inpaktuak hauek dira: alde batetik, gizonen **genero-berdintasunaren aldeko planak sortu eta eguneratzeko** ekimena hartu dute lan-eremu guztietan. Bestalde, **gizonek eta emakumeek oinarriko baliabide naturalak, bereziki lurra, kontrolatzeko aukera izan dezaten erraztu da.**

Aipatu denez, esparru honetako aurrerapenak tokiko erakundeen genero-planen helburuak betetzea eskatzen dute.

24. Erkidegoko karguak betetzen dituzten gizonen ez dute oztoporik jartzeko emakumeek komunitate-egituretan parte hartzeko duten aukeretan.

Komunitateko karguetara iristeko bidea birformulazio-prozesuan dago, **emakumeek gobernu-prozesuetan eta komunitateko erabakiak hartzeko prozesuetan pisu handiagoa izan dezaten**. Inpaktu positiboa da, eta oraindik sendotzeke dago, eta modu zabal eta osatuagoan gauzatu behar da.

Azpimarratu behar da, erabakiak hartzeko prozesuetan emakumearen ahalduntze eta parte-hartze handiagoari lotutako inpaktu guztiei eusteko eta horietan aurrera egiteko, gizonen ez dutela emakumeen parte-hartzearen aurkako jarrerarik izan behar, eta haiek eta agintariek onartu egin behar dituztela emakumeen lidergoaren aldeko aldatetarako.

1. ERANSKINA: INPAKTU-EREDUAK

A. HERRI INDIGENEN DISKRIMINAZIOA

1. Komunikazio-sistema autonomo eta kulturalki egokiak sustatzea

Nahi den aldaketa- edo transformazio-sakonera	Xede-taldeak	Irismena
<ul style="list-style-type: none"> - Komunitate-komunikatzaileen sare batek bere funtzioa betetzeko beharrezkoak diren gaitasun teknikoak (ekipamenduen erabilera eta mantentze-lana) eta gaitasun soziopolitikoak (generoaren, eskubideen eta ingurumen-jasangarritasunaren ikuspegia) bereganatu ditu, eta bere lanaren bidez, jatorrizko herrien kultura eta nortasuna indartu ditu. - Irrati eta komunikazio-sistema komunitarioen ekipamendua teknikoki hobetu eta zabaldu da, beharrezkoak baitira kalitatezko informazioa lurraldeko herrietara iristeko. - Komunikazio-sustatzaileek ezagutza teknikoak eta antolakuntzakoak (efektua) dituzte, beren ezagutzak erreplikatu ahal izateko, eta komunikazio-sare autonomo zapatista zabaldu dute (inpaktua). - Zapatisten komunikazio-sistema autonomoak genero-ikuspegia txertatu du, bai edukien eta informazioaren hedapenean, bai emakume komunikatzaileen parte-hartzean. - Herritar indigenek kulturalki egokia den informazioa eskuratzeko aukera bermatu da. - Komunitateak komunikatzaileen lana estimatzen du eta kalitateko komunikazioa garatzen da. - Emakumearen aurkako diskriminazioa murriztu da. - Herrialde indigenak erabaki hobeak eta funtsatuagoak hartzen dituzte. - Herrialde indigenek autoestimu handiagoa bereganatzen dute beren kultura-nortasunari buruz. 	<ul style="list-style-type: none"> - Zapatisten komunikazio-sistema autonomoko irrati komunitarioen komunikatzaile eta komunikatzaileak (+ 15 urte) - Komunitateetako agintariak - Informazioa jasotzen duen biztanleria, oro har 	<ul style="list-style-type: none"> - Chiapasko komunitate indigenak, 5 caracol zapatistarenak (La Realidad, Morelia, La Garrucha, Roberto Barrios, Oventik)

2. Komunitate-egitura tradizionalak indartzea (osasuna, hezkuntza, komunikazioa...)

Nahi den aldaketa- edo transformazio-sakonera	Xede-taldeak	Irismena
<ul style="list-style-type: none"> - Autonomia zapatistaren arloetako sustatzaileek, komunitate, marez eta eremuko agintariekin batera, beren funtzioa betetzeko beharrezkoak diren gaitasun teknikoak (arlo bakoitzarenak), antolakuntzakoak (koordinazioa, plangintza eta kudeaketa) eta politikoak dituzte eta etengabe eguneratzen dituzte. - Autonomia zapatistaren arloek (osasuna, hezkuntza, komunikazioa...) genero-ikuspegia integratu/indartu dute, eta emakumeen zeregina indartu dute autonomia eraikitzekeo prozesuaren eragile aktibo gisa. - Autonomiako arloek biztanleen beharrei erantzuteko azpiegitura eta ekipamendu egokiak, beharrezkoak eta kulturalki egokiak erabiltzen dituzte. - Emakumearen aurkako diskriminazioa murriztu da. - Hobetu egin da komunitate zapatisten antolamendua, eta horrek eragina du egitura horien jarraipenean. 	<ul style="list-style-type: none"> - Sistema autonomo zapatisten sustatzaileak - Gizonek eta emakumeak dira tokiko agintariak - Biztanleria, oro har 	<ul style="list-style-type: none"> - Chiapasko komunitate indigenak, 5 caracol zapatistarenak (La Realidad, Morelia, La Garrucha, Roberto Barrios, Oventik)

3. Karguen eta agintarien etengabeko prestakuntza (beren autogobernu-sistemen barruan)

Nahi den aldaketa- edo transformazio-sakonera	Xede-taldeak	Irismena
<ul style="list-style-type: none"> - Hezkuntza-, osasun- eta autogobernu-sistema autonomoak beren arau eta mundu-ikuskeraren arabera ezartzen/funtzionamendua hobetzen laguntzea. - Indigenen osasuna eta hezkuntza hobetzea. - Antolatutako indigenek beren garapen-ereduaren arabera erabakiak hartzen dituzte. - Emakumeen interes estrategikoak eta behar praktikoak kontuan hartzen dira "garapen-autonomia eredu" horretan. - Emakumearen aurkako diskriminazioa murriztu da. 	<ul style="list-style-type: none"> - Karguak dituzten pertsonak: sustatzaileak, koordinatzaileak, eskualdeko arduradunak, hainbat arlotako Gobernu Onerako Batzordeak: osasuna, hezkuntza, uraren partzuergoak, elektrizitatea, komunikazioa. 	<ul style="list-style-type: none"> - Chiapasko komunitate indigenak, 5 caracol zapatistarenak (La Realidad, Morelia, La Garrucha, Roberto Barrios, Oventik) - Zapatistak ez diren zenbait komunitate Altos, Norte eta Selva eremuetan

B. EMAKUMEAREN DISKRIMINAZIOA

4. Gizonekin landutako maskulinitasunei buruzko prestakuntza eta hausnarketa

Nahi den aldaketa- edo transformazio-sakonera	Xede-taldeak	Irismena
<ul style="list-style-type: none"> - Komunitateetako gizonak etxeko hierarkiak eta botere-harremanak eta komunitatean parte hartzeko guneak identifikatzen hasi dira (efektua), eta konpromisoak hartu dituzte eremu pertsonalean eta komunitatean, emakumeen parte-hartzea errazteko (inpaktua). - Emakumeek atzeman dute emakumeek komunitateko eremuetan eta erantzukizun-egituretan duten parte-hartzeari gizonak egindako aintzatespena eta balioa ematea. - Komunitateetako gizonak egungo lanaren sexu-banaketari buruz sentsibilizatu dira, eta emakumeek tradizioz gizonezkoak izan diren roletan dituzten gaitasunak onartu dituzte (adibidez, errementaritza). - Komunitateetan lan egiten duten toki-erakundeetako gizonak genero-ikuspegia duten komunitateetan egiten duten lanari buruz hausnartu dute (beren eremu pertsonalean eta lan-esparruan) eta konpromisoak hartu dituzte (adibidez: genero-planak beren erakundeetan). 	<ul style="list-style-type: none"> - Gizon indigena helduak - Tokiko agintariak - Lan egiten dugun tokiko erakundeetako gizon langileak. - Komunitateetako emakumeak 	<ul style="list-style-type: none"> - Iparraldeko komunitate antolatuak eta autonomia eraikitzen ari direnak - 4 eskualdetako 13 komunitate: Norte, Selva, Altos, eta Frontera eskualdeak.

5. Indarkeriaren biktima diren emakumeei laguntzea (kasuen laguntza eta defentsa)

Nahi den aldaketa- edo transformazio-sakonera	Xede-taldeak	Irismena
<ul style="list-style-type: none"> - Indarkeriaren biktima diren emakumeek konfiantza sentitzen dute indarkeria matxistaren kasuak salatzeke. - Komunitateetan indarkeria matxistaren kasuak ikusarazi egiten dira. - Emakumeak protagonista dira beren defentsa-prozesuan. - Komunitateek indarkeria matxista arazo komun gisa hartzen dute. - Indarkeria matxista desagerraraztea. 	<ul style="list-style-type: none"> - Indarkeria matxistaren biktima diren emakumeak 	<ul style="list-style-type: none"> - Chiapas

6. Lehendik dauden kooperatibei prestakuntza eta lege laguntza ematea

Nahi den aldaketa- edo transformazio-sakonera	Xede-taldeak	Irismena
<ul style="list-style-type: none"> - Kooperatibetako emakumeen autonomia ekonomikoa hobetzea. - Emakumeen kooperatibak modu autonomoan kudeatzen dira. - Ehunak Kultura Ondare Ez-material gisa defendatzea eta estatuak ehunen Jabetza Intelektuala ezagut dezan legezko ekintzak egitea. - Kooperatibetako emakumeen interesak jasota daude. - Kooperatibak iraunkorragoak dira beren lana egiteko beharrezkoak diren administrazio-, lege- eta ekonomia- eskakizunak dituztelako. 	<ul style="list-style-type: none"> - Landa-eremuetako emakume indigenek, 18-75 urte bitartekoek, osatutako kooperatibak (kooperatibaren arabera). Gainera, kooperatiba bakoitzak oso tamaina desberdina du: Jolom Mayaetik kooperatiba, Jpas Lumetik buztzingile artisauen kooperatiba, Sbejel Antsetik kontsumo- eta brodatu-kooperatiba, Yachil Yatel Antsetik txokolate, kafe-likore eta xaboi-ekoizleen kooperatiba eta onddo eta perretxikoen ekoizle-kooperatiba. Mujeres Sembrando Semillas; Huun Much Tan Kanik Kuxtal Papera birziklatzeko artisau-kooperatiba, eta Ulu Umil Beh mermelada-ekoizle artisauen kooperatiba 	<ul style="list-style-type: none"> - Chiapas. Los Altos eskualdea

7. Emakumeak antolatzeko eta hura gauzatzeko laguntza ematea

Nahi den aldaketa- edo transformazio-sakonera	Xede-taldeak	Irismena
<ul style="list-style-type: none"> - Gizonek eta emakumeek emakumeen eskubideei buruz gehiago jakitea. - Gizonek emakumeek tradizioz egin duten lanari eta emakumeek familia- eta komunitate-partaidetzako espazioetan egindako ekarpenei aintzatespen handiagoa ematea. - Emakumeen autoestimua hobetzea eta komunitatean parte hartzeko joera handiagoa sentitzea. - Komunitateko kontrol- eta erabaki-organoetan emakume gehiago egotea. - Emakumeen osasunerako arreta hobea eta handiagoa (emakume gehiagok erabiltzen dute). Emakumeen hobekuntza soziosanitarioa. - Emakumeek autonomia lortzeko dituzten gaitasun teknikoak areagotzea (ekoizpen-ekonomia arloan) erabaki pertsonalak eta komunitarioak hartzeko. - Emakumeen talde komunitarioak sortzea beren eskubideen aldeko borroka bateraturako. - Emakumeen eta haien familien bizi-kalitatea hobetzea. 	<ul style="list-style-type: none"> - Emakume antolatuak, zapatistak eta zapatistak ez direnak - Gizon, buruzagi eta agintari zapatistak eta zapatistak ez direnak 	<ul style="list-style-type: none"> - 5 caracol zapatista - Zapatistak ez diren zenbait komunitate Altos, Norte eta Selva eremuetan

C. ZERBITZUAK ETA OINARRIZKO BALIABIDEAK ESKURATU ETA KONTROLATZEA

8. Salaketarako eta eragin publikorako prestakuntza. Eskubideei buruzko prestakuntza

Nahi den aldaketa- edo transformazio-sakonera	Xede-taldeak	Irismena
<ul style="list-style-type: none"> - Herritarrek beren eskubideen urratzeak salatzeko erabiltzen dituzte ibilbideak eta tresnak (udalerrikoak, estatukoak, federalak, nazioartekoak). - Herritarrek modu kolektiboan aldarrikatzen dituzte beren eskubideak erabakitzailer politiko eta ekonomikoen aurrean (kolektiboan, erakundeen eta elkarte zibil egonkorren sarean). - Herri-mailako estatutuek eta araudiek onartzen dituzte emakumeek Lurrarekiko dituzten eskubideak. - Giza eskubideen urraketan salaketak gehitu dira. - Gorte interamerikarrera gai zehatzetarako iristea. 	<ul style="list-style-type: none"> - Komunitate indigenetako biztanleria (emakumeak) 	<ul style="list-style-type: none"> - Mexiko - Chiapas

9. Azpiegiturak eraikitzea eta hobetzea (osasuna, hezkuntza, energia elektrikoa, ura...)

Nahi den aldaketa- edo transformazio-sakonera	Xede-taldeak	Irismena
<ul style="list-style-type: none"> - Pertsonen, eta bereziki emakumeen, bizi-kalitatea (osasuna, hezkuntza) hobetu da komunitateetan. - Klinikak, eskolak, hodi-bidezko ur-sistemak, komunitateko elektrizitate-sistemak eta etxebizitzetan hobetutako sukaldeak eraikitzea (eskuragarriak, irisgarriak, kulturalki egokiak eta kalitatezkoak). - Sistema horien arduradunen gaitasun teknikoaren maila handitzea (irakasleak, osasuna, komunikazioa, uraren, elektrizitatearen eta abarren sustatzaileak,...). - Tradizioz gizonen lanbideetan emakumeen gaitasun teknikoak areagotzea. - Gizonek emakumeen lana eta gaitasuna gehiago baloratzea. - Emakumeen autoestimua hobetzea eta komunitatean parte hartzeko joera handiagoa sentitzea. 	<ul style="list-style-type: none"> - Komunitate indigena zapatistak 	<ul style="list-style-type: none"> - 5 caracol zapatista (La Realidad, Morelia, La Garrucha, Roberto Barrios, Oventik)

D. LURRERAKO SARBIDEA ETA ELIKADURA-BURUJABETZA

10. Familia-lurak edukitzeari eta erabiltzeari buruzko lege-proposamena

Nahi den aldaketa- edo transformazio-sakonera	Xede-taldeak	Irismena
<ul style="list-style-type: none"> - Lurra familian eduki eta erabiltzeko proposamenak, Estatuko organoei aurkeztu zaien eta eragin politikoa izan duen formatu antolatuan, aukera ematen du lurrari buruzko erabakirik ez hartzeko (adibidez, saltzeko erabakia) familiako alde guztien baimenik gabe, baita emakumeena ere, askotan lurrik gabe geratu baitira senarrek edo seme-alabek saltzea erabaki dutelako. - Helburu berarekin, herri-mailako estatutuak eta araudiak aldatu dira, eta horietan onartzen da orain emakumeek lurrerako eskubidea dutela. Kontua da herri-batzarretan edo batzar nagusietan lurraren titularrak bakarrik sar daitezkeela eta haiek dutela bozkatzeko eskubidea, eta batzar horietan erabakitzen direla komunitateei eta herriei eragiten dieten gai guztiak. Emakumeek lurraren titular izateko eskubidea gizonaren baldintza beretan aitortzen duenez, batzarretan parte hartu eta botoa eman dezakete, eta, hala, aldatu egiten da komunitateetan emakumeek duten egoera eta kokapena eta erabakiak hartzeko organoetan duten parte-hartzea. - Ezin da lurrari buruzko erabakirik hartu (salmenta, adibidez) familiako alde guztien baimenik gabe, emakumeen baimena barne. - Herri-mailako estatutuak eta araudiak aldatu dira, eta horietan onartzen da orain emakumeek lurrerako eskubidea dutela. - Emakumeek batzarretan parte hartu eta botoa eman dezakete. - Aldatzen ari da emakumeek komunitatean duten egoera eta kokapena eta erabaki-organoei duten parte-hartzea. 	<ul style="list-style-type: none"> - Lehenik eta behin, 4 eskualdetako 13 komunitate: Norte eskualdeko Chilon udalerriko Tim, Corostik eta Coquiteel; Selva eskualdeko Ocosingo udalerriko Peña Limonar, Agua Dulce eta San Miguel; Altos eskualdeko Venustiano Carranza udalerriko La Grandeza, Aguacatenango, El Puerto eta San Lázaro; Frontera eskualdeko Frontera Comalapa eta Chicomuselo 	<ul style="list-style-type: none"> - Chiapas estatua

11. Emakumeen mugimendua eta sareko antolamendua

Nahi den aldaketa- edo transformazio-sakonera	Xede-taldeak	Irismena
<ul style="list-style-type: none"> - Komunitateetako emakumeak kolektibotan antolatu dira eta beren eskubideak defendatzeko sarean antolatzen dira. - Emakumeek Mugimendu bat sortu dute lurra eta lurraldea defendatzeko, Chiapaseko beste eskualde batzuetako eta Mexikoko beste estatu batzuetako beste erakunde eta talde batzuekin. - Emakumeek jarrera politikoa hartu dute emakumeen lurrerako eskubidearen eta emakumeen indarkeriaren aurkako borrokaren alde, eta horrek eragin politiko bateratua du herrian, eskualdean eta estatuan, eta komunikazio-ekintzak eta mobilizazio sozialak eragiten ditu. - Sareek eta mugimenduak beren memoriak eta jarrera partekatzen dituzte Giza Eskubideen erakundeen aurrean (LTD Sarea, CEDH, CNDH, CIDH). - Emakumeek laborantza-teknika egokiei buruz dituzten ezagutzak hobetzen dituzte. - Familia horien elikadura-segurtasuna lortzen da (elikadura-burujabetasunari begira). - Lurralde indigenak eta ingurumena zaintzen dira. 	<ul style="list-style-type: none"> - Chiapasko emakume-taldeak - Emakumeen elkarteak eta erakundeak - Eskubide-zentroak 	<ul style="list-style-type: none"> - Chiapas estatua - Beste estatu eta herrialde batzuekin hasiberria

12. Herritarrak informatzea eta sentsibilizatzea lurraldean dauden gobernuaren eta nazioz gaidiko proiektu handiei buruz (haien ondorioak)

Nahi den aldaketa- edo transformazio-sakonera	Xede-taldeak	Irismena
<ul style="list-style-type: none"> - Muga-eremuko meatzaritzako proiektu erraldoiak geldiaraztea lortu da. - Altos eskualdeko talde antolatuak, Coca Colaren aurrean ura defendatzeko. - Komunitate indigenek eta erakundeek informazio garrantzitsua eta egiazkoa dute beren eskualdean dauden gobernu-proiektu handiei eta enpresa transnazionaleri buruz. - Komunitateen arteko lan-sareak sortu dira, inguruko megaproiektuen egungo edo etorkizuneko mehatxuei aurre egiteko. - Norte eskualdeko komunitateak mikropresen, supererrepidearen eta abarren eraikuntza geldiarazteko antolatu dira, eta oihanean turismoarekin lotutako ekimenen aurka. - Komunitateak bizi diren ingurune naturala zaintzea. 	<ul style="list-style-type: none"> - Norte, Selva, Altos eta Frontera eskualdeetako komunitateak - Komunitate indigenetako populazio heldua - Tokiko agintariak - Inguruko erakundeetan lan egiten duten pertsonak. 	<ul style="list-style-type: none"> - Chiapaseko eskualdeak - Iparraldeko komunitate antolatuak eta autonomia eraikitzen ari direnak

2. ERANSKINA: BALIO-KATEAK

1- KOMUNIKAZIO-SISTEMA AUTONOMO ETA KULTURALKI EGOKIAK SUSTATZEA

PRODUKTUEN ETA ERAGINEN ARTEKO SUPOSIZIOAK

ERAGINEN ETA INPAKTUEN ARTEKO SUPOSIZIOAK

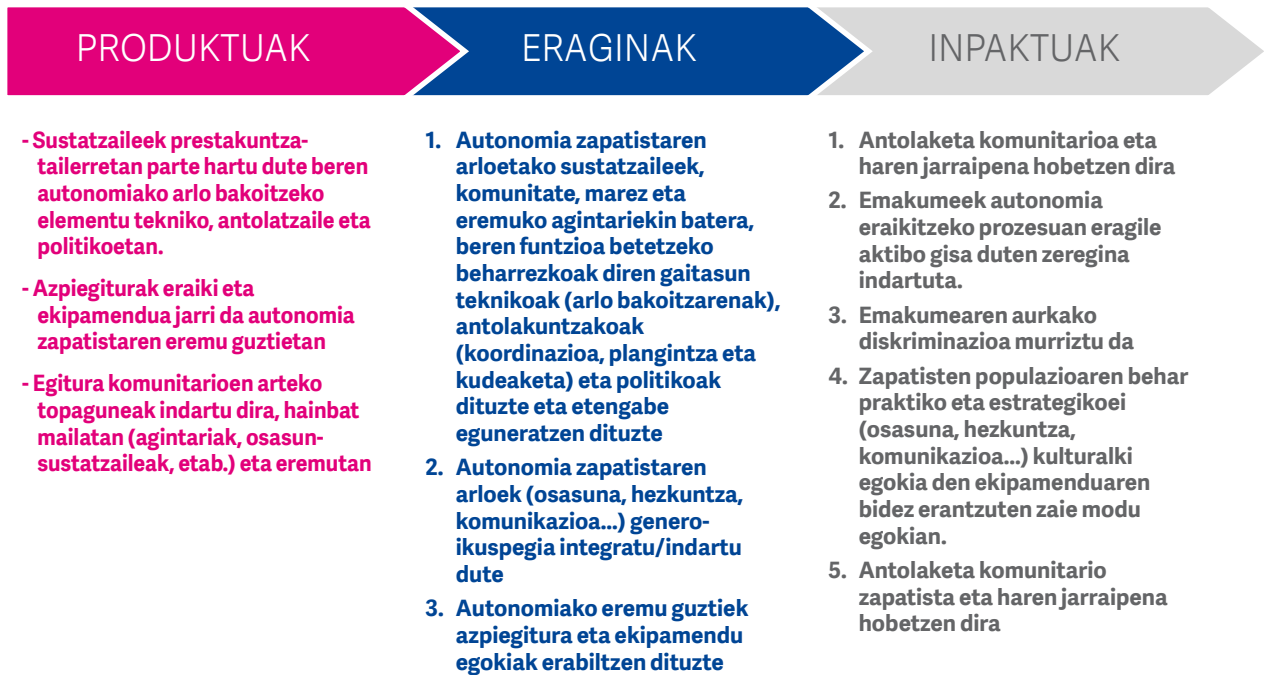
- Testuinguru soziopolitikoak (indarkeria militar eta paramilitarrak) aukera ematen dio zapatisten komunikazio-sistema autonomoari bere eginkizuna betetzeko
- Komunikazio-sustatzaileek ikasitako alderdiak (teknikoak, generoari dagozkionak eta soziopolitikoak) praktikan jartzen dituzte prestakuntza-tailerretan
- Sare elektrikoak eta energia-elikadurako sistemek behar bezala funtzionatzen dute ekipo elektronikoek eta irri-ekipoek funtziona dezaten
- Komunikatzaileek genero-osagaia txertatzen dute irri-eraketan
- Biztanle zapatistek komunikazio-sistema autonomoak zabalduko informazioa baloratzen dute.
- Sustatzaileek ekipo elektronikoak behar bezala mantentzen dituzte
- Komunikazio-sustatzaileek beren ezagutzak erreplikatu eta etorkizuneko sustatzaile berriei helarazten dizkiete

USTEKABEKO INPAKTU NEGATIBOAK

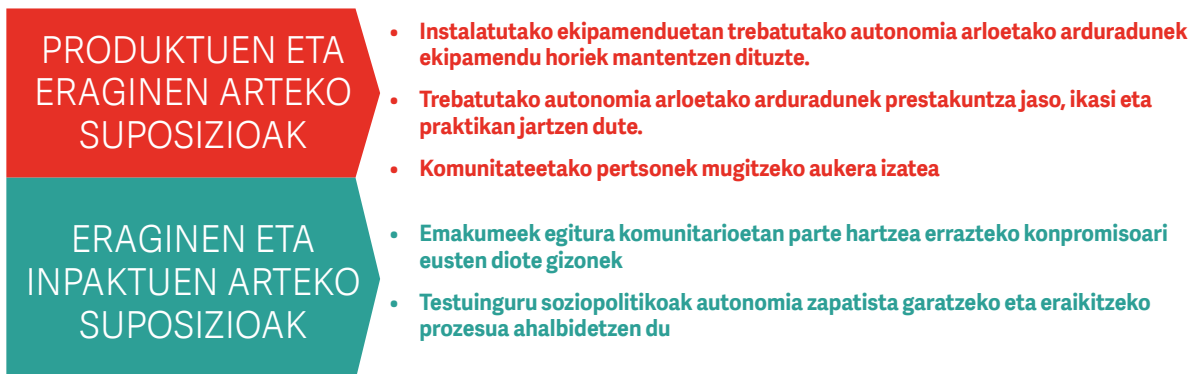
- Prestakuntza-tailerretan landutako gaiak (generoa, giza eskubideak, ingurumena...) kultura-egokitzapenik gabe ematen dira, eta horrek komunitateen kultura/nortasuna gutxiesten du.
- Estatuak maiztasun-espektroa murriztu eta komunitateek erabiltzen dituztenak ezabatzen ditu, edo oztopoak jartzen ditu lege- eta administrazio-mailan.

2- KOMUNITATE-EGITURA TRADIZIONALAK INDARTZEA (OSASUNA, HEZKUNTZA, KOMUNIKAZIOA...)

HERRITARRENGAN ETA GIZARTEAN ALDAKETAK SUSTATZEA

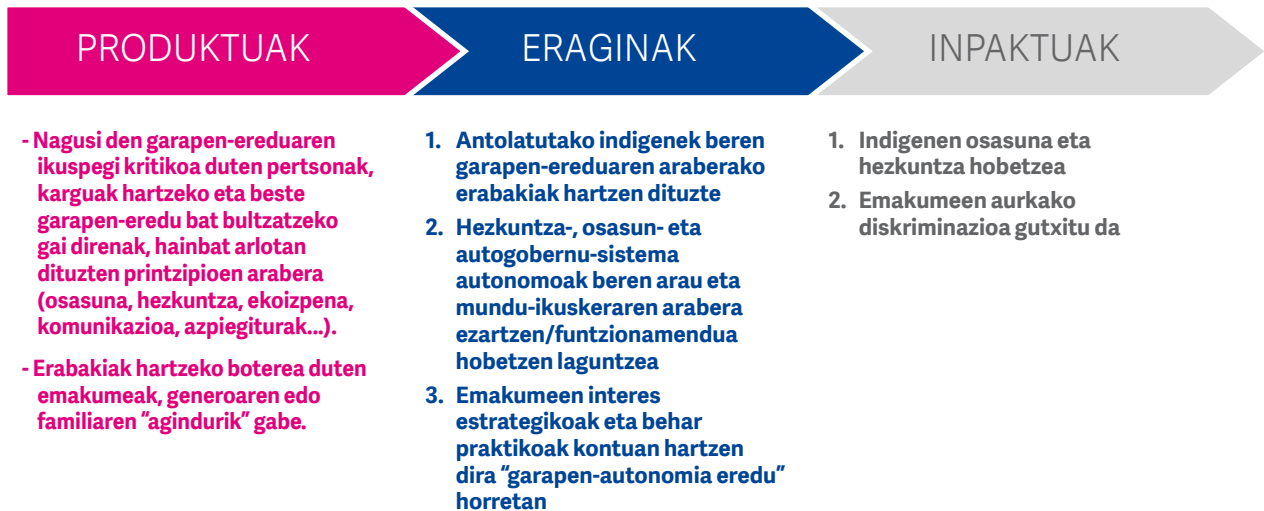

USTEKABEKO INPAKTU NEGATIBOAK

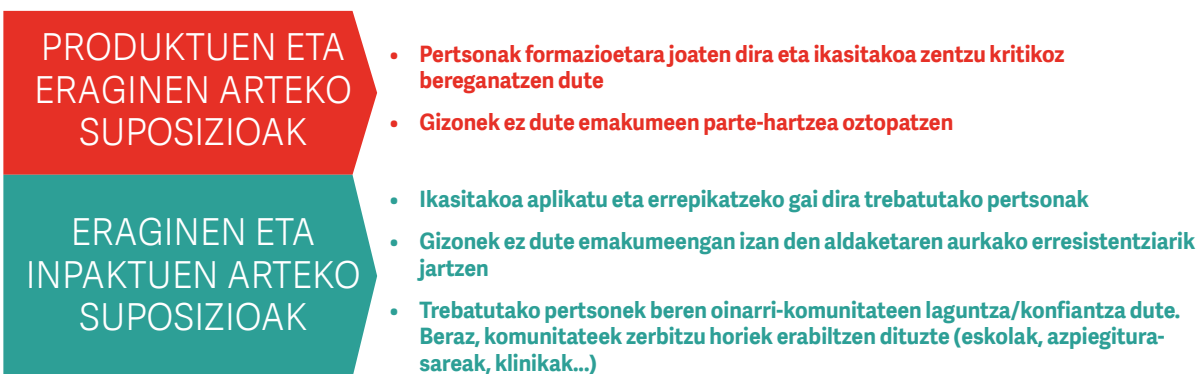
- Lankidetzaproiektuekiko mendekotasuna vs autonomia
- Estatuak indarkeria sistemikoa areagotzea

3- KARGUEN ETA AGINTARIEN ETENGABEKO PRESTAKUNTZA (AUTOGOBERNU-SISTEMEN BARRUAN)

HERRITARRENGAN ETA GIZARTEAN ALDAKETAK SUSTATZEA

USTEKABEKO INPAKTU NEGATIBOAK

- Beren lurraldea eta mundu-ikuskerara defendatzen dituzten indigena-komunitate aurkako indarkeria areagotzea (eremua militarizatzea)
- Transnasionalek lurralde indigenei egiten dieten presioa handitzen du

4- PRESTAKUNTZA - GIZONEKIN LANDUTAKO MASKULINITATEEI BURUZKO GOGOETA

HERRITARRENGAN ETA GIZARTEAN ALDAKETAK SUSTATZEA

PRODUKTUEN ETA ERAGINEN ARTEKO SUPOSIZIOAK

- Gizonen eta agintariaren onartu egiten dituzte emakumeen lidergoaren aldeko aldaketak
- Gizonen parte hartzen dute taldeetan

ERAGINEN ETA INPAKTUEN ARTEKO SUPOSIZIOAK

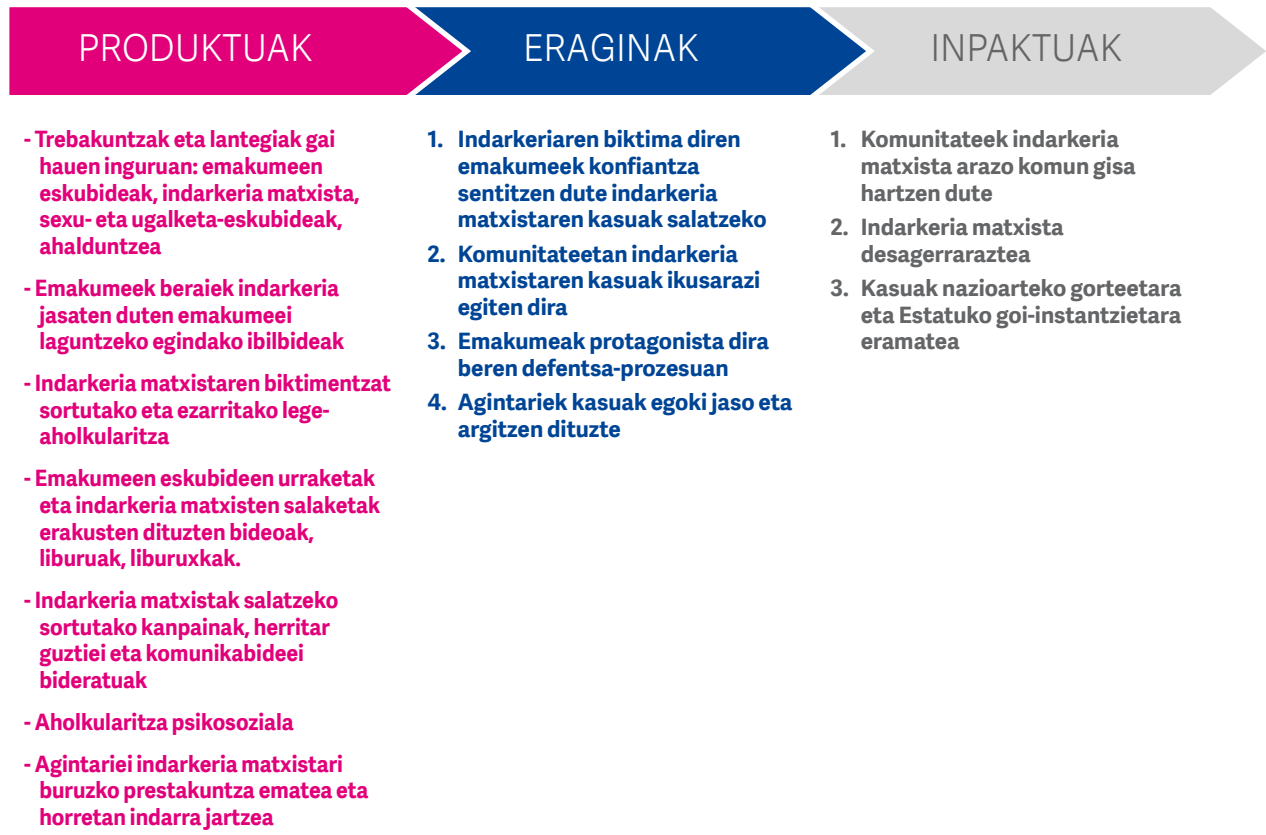
- Maskulinitate-tailerretan parte hartzen duten komunitate eta erakundeetako gizonen prestakuntzetan hartutako konpromisoak errespetatzen dituzte
- Emakumeek Europar Batasunean parte hartzen dutenean eta tradizioz gizonenak izan diren lanak egiten dituztenean, emakumeen aintzatespena eta balioa handitzea mantentzen da proiektuak amaitu ondoren.
- Esparru honetako aurrerapenek tokiko erakundeen genero-planen helburuak betetzen dira

USTEKABEKO INPAKTU NEGATIBOAK

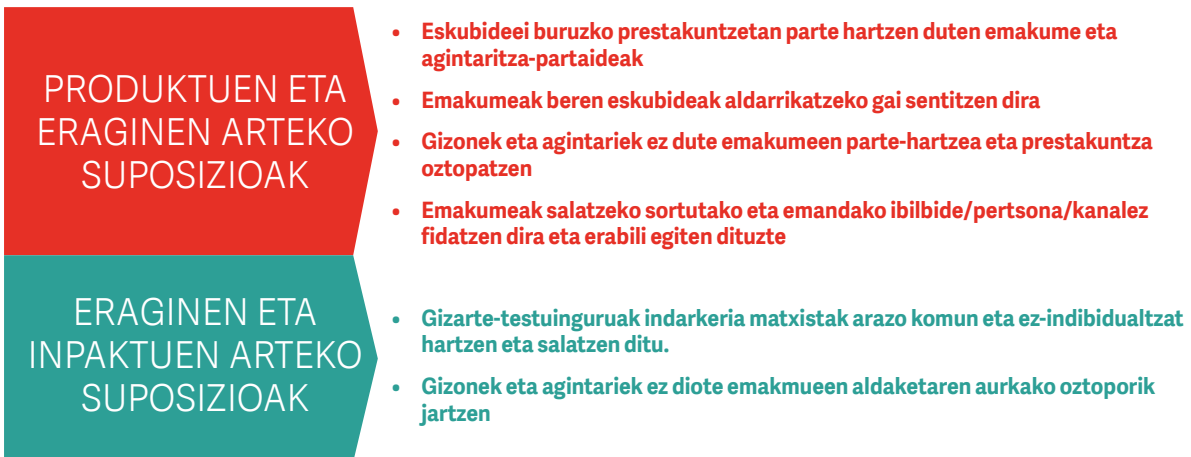
- Ez dira argi geratzen tailerretan garatutako kontzeptuak, ematen dituztenen eta jasotzen dituztenen arteko kultura-desberdintasunagatik (kultura-egokitzapena)
- Gizonen artean maskulinitateei buruzko gogoetak gatazka pertsonala sor dezake, kontraesanak sortzen baitira sinesmen erlijiosoekin

5- INDARKERIAREN BIKTIMA DIREN EMAKUMEEI LAGUNTZEA (KASUEN ARRETA ETA DEFENTSA)

HERRITARRENGAN ETA GIZARTEAN ALDAKETAK SUSTATZEA

USTEKABEKO INPAKTU NEGATIBOAK

- Indarkeria matxistaren biktima diren emakumeenganako/haien lagunenganako indarkeria areagotzea
- Mendekotasun ekonomikoak kasuen arreta eta defentsa juridikoki laguntzeko

6- PRESTAKUNTZA- ETA LEGE-LAGUNTZA LEHENDIK DAUDEN KOOPERATIBEI

HERRITARRENGAN ETA GIZARTEAN ALDAKETAK SUSTATZEA

PRODUKTUEN ETA ERAGINEN ARTEKO SUPOSIZIOAK

- Emakumeek kooperatibak kudeatzeko eta administratzeko prestakuntzetan parte hartzen dute, bai eta kultura-ondare ez-materialaren eta jabetza intelektualaren defentsan ere.
- Emakumeek kooperatibetan eta kooperatiben artean antolatu nahi dute
- Emakume prestatuak beren kooperatibetan jarraitzen dute

ERAGINEN ETA INPAKTUEN ARTEKO SUPOSIZIOAK

- Ehule-kooperatibak elkartuta daude ehunen kultura-ondarea defendatzeko eta jabetza intelektualak aldarrikatzeko
- Kooperatibetan egindako produktuak saltzeko merkatu-hobiak jarraitzen du
- Emakumeak kooperatibak kudeatzeko gai sentitzen dira
- Emakume trebatuak gai dira beren kooperatibetan ikasitakoa aplikatzeko eta ikasitakoa beste emakume batzuei errepikatzeko, kooperatiba osoan gera dadin.
- Jabetza intelektualaren legeak ez dira aldatzen ehungintzako enpresetara egokitzeko

USTEKABEKO INPAKTU NEGATIBOAK

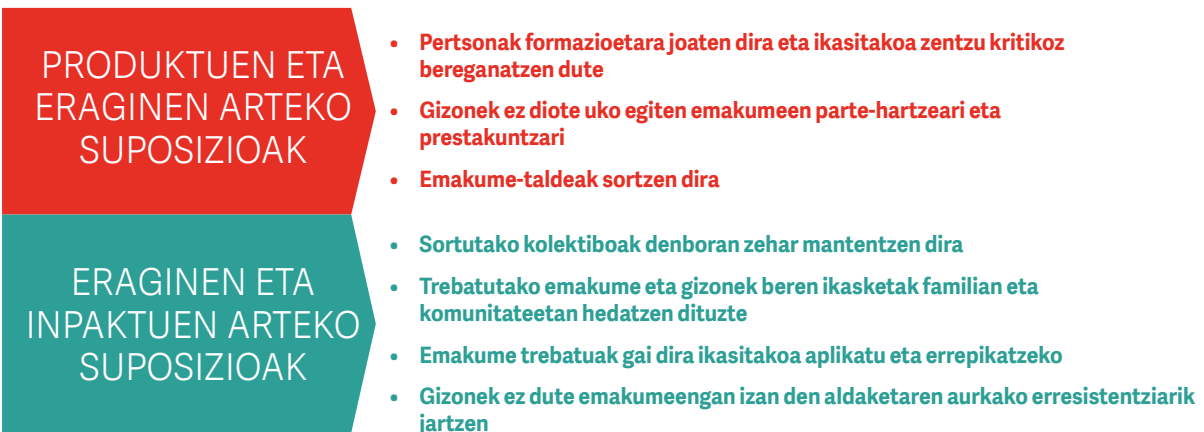
- Kooperatiben arteko lehia
- Gizonezkoen erantzun negatiboa emakumeen kooperatiben lidergoari dagokionez

7- EMAKUMEA ANTOLATZEKO ETA ANTOLAMENDUA GAUZATZEKO LAGUNTZA EMATEA

HERRITARRENGAN ETA GIZARTEAN ALDAKETAK SUSTATzea

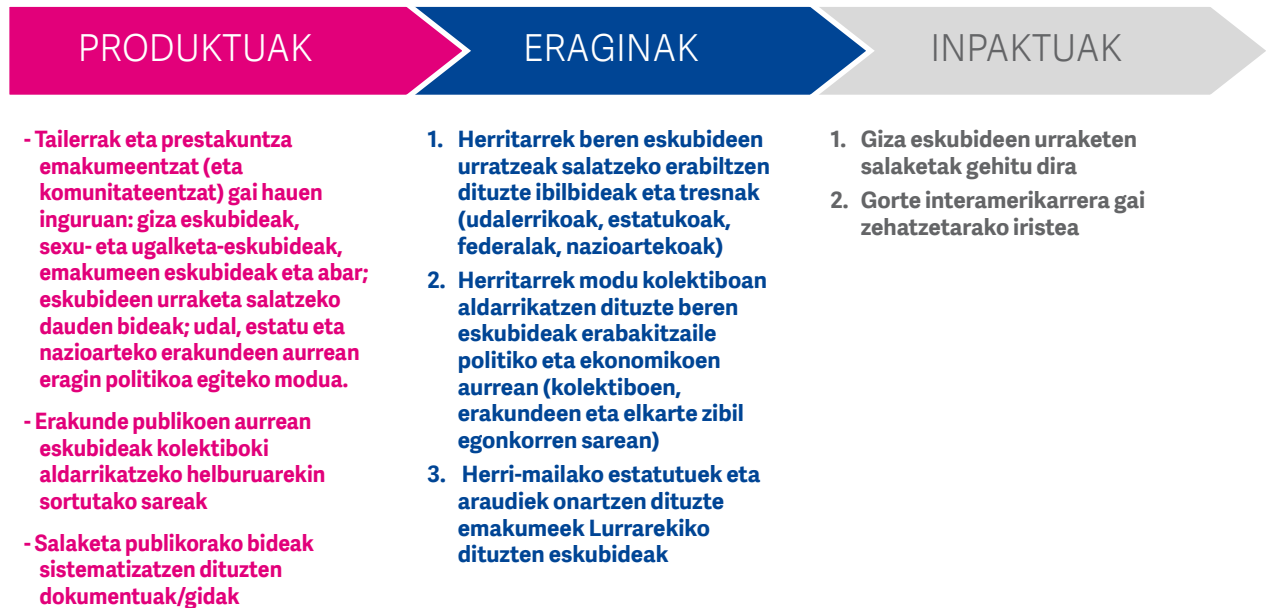

USTEKABEKO INPAKTU NEGATIBOAK

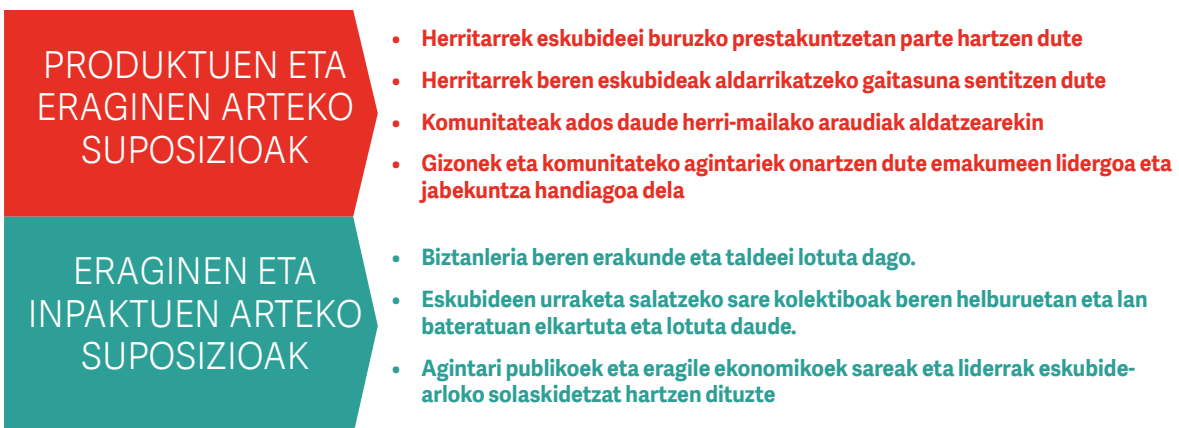
- **Emakumeen aurkako indarkeria areagotzea (familia, komunitatea, erakundeak...)**
- **Emakumeen antolakuntzari boikota egiteko saiok**

8- SALAKETARAKO ETA ERAGIN PUBLIKORAKO PRESTAKUNTZA. ESKUBIDEEI BURUZKO PRESTAKUNTZA

HERRITARRENGAN ETA GIZARTEAN ALDAKETAK SUSTATzea

USTEKABEKO INPAKTU NEGATIBOAK

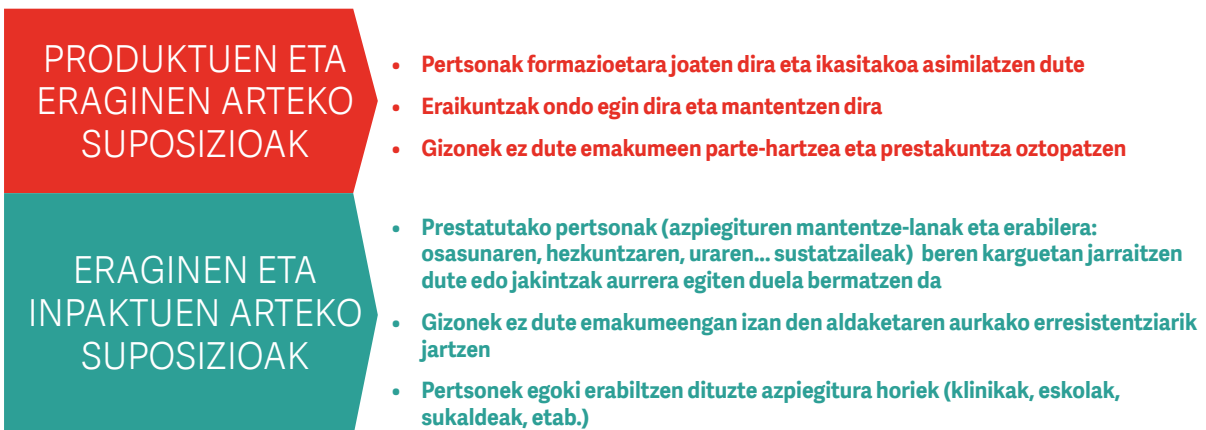
- Indarkeria areagotzea (estatukoa, nazioz gaindikoa, etab.) komunitate indigenen/liderren/salatu dituzten kolektiboaren sarean aurka
- Eskubideen aldarrikapena zailtzen duten legerietako aldaketa (asmatua, ez dakit gertatu den)

9- AZPIEGITURAK ERAIKITZEA ETA HOBETZEA (OSASUNA, HEZKUNTZA, ENERGIA ELEKTRIKOA, URA...)

HERRITARRENGAN ETA GIZARTEAN ALDAKETAK SUSTATZEA

USTEKABEKO INPAKTU NEGATIBOAK

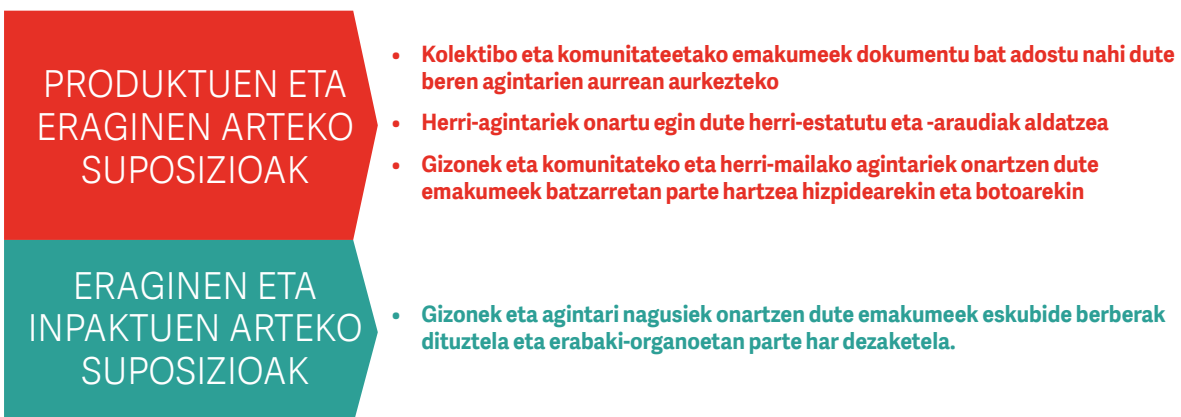
- Eraikitako instalazioei boikota
- Lankidetzaren proiektuekiko mendekotasuna vs autonomia
- Erantzun negatiboa eta gatazkak komunitate mugakideekin, zapatistak ez badira

10- FAMILIA-LURRAK EDUKITZEARI ETA ERABILTZEARI BURUZKO LEGE-PROPOSAMENA

HERRITARRENGAN ETA GIZARTEAN ALDAKETAK SUSTATZEA

USTEKABEKO INPAKTU NEGATIBOAK

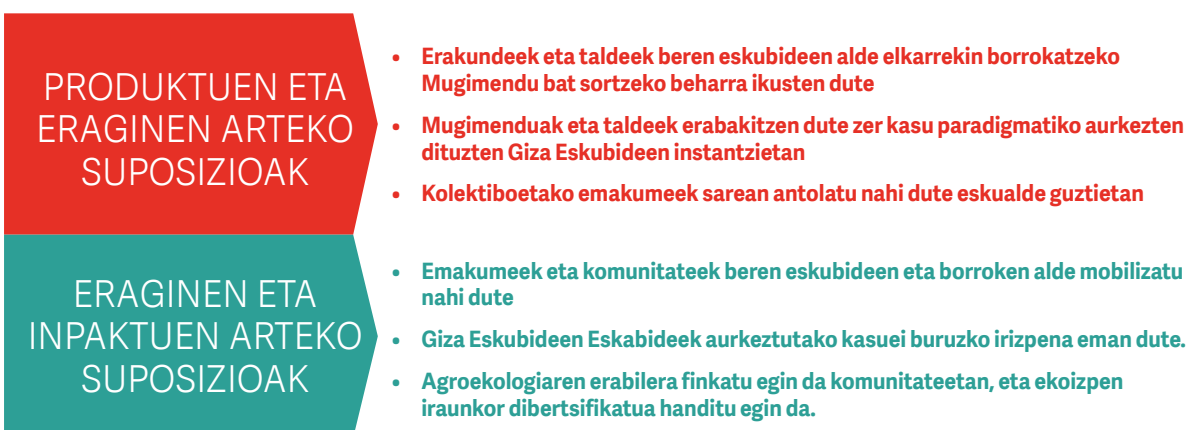
- Emakumeen aurkako indarkeria areagotzea (familia, komunitatea, erakundeak...)
- Emakumeen antolakuntzari boikota egiteko saioak
- Jabetza pribatuaren alde eta jabetza sozialaren aurka legeztatzen da

11- EMAKUMEEN MUGIMENDUA ETA SAREKO ANTOLAMENDUA

HERRITARRENGAN ETA GIZARTEAN ALDAKETAK SUSTATZEA

USTEKABEKO INPAKTU NEGATIBOAK

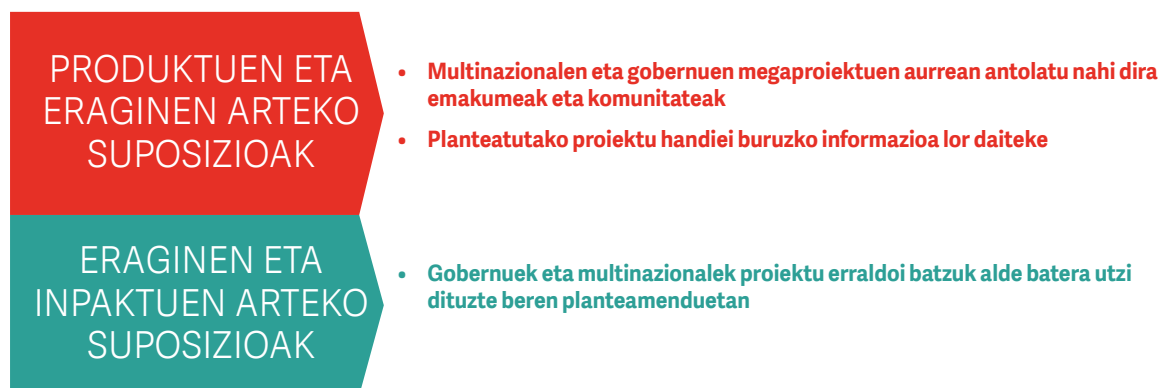
- Gobernu Federala eta Estatukoa Giza Eskubideen aurrean itxi eta beren egiturak aldatu dituzte
- Gizonek ez dute ulertzen egindako lana eta oztopatu egiten dute

12- HERRITARRAK INFORMATZEA ETA SENTSIBILIZATZEA LURRALDEAN DAUDEN GOBERNUAREN ETA NAZIOZ GAINDIKO PROIEKTU HANDIEI BURUZ (HAIEN ONDORIOAK)

HERRITARRENGAN ETA GIZARTEAN ALDAKETAK SUSTATZEA

USTEKABEKO INPAKTU NEGATIBOAK

- Areagotu egin da gobernuaren eta paramilitarren indarkeria komunitateen eta herrien aurka
- Handitu egin dira komunitateak eta haien borrokak ezegonkortzeko gobernuaren programak

3. ERANSKINA: EAEKO GGKE-EN ETA HAIEN TOKIKO KIDEEK CHIAPASEN 2010-2020 ARTEAN IZAN DUTEN INPAKTU SOZIALAREN ADIERAZLE-TAULA

1- KOMUNIKAZIO-SISTEMA AUTONOMO ETA KULTURALKI EGOKIAK SUSTATZEA

ADIERAZLEAK	AZALPENA (Datua, ebidentzia, sintoma, aztarna, adierazpena, pertzepzioa, errendimendua, etab.)	EGIAZTAPEN-ITURRIA (Dokumentazioa, datu-basea, interes-taldea, irakasleak, adituak, erreferenteak)
Komunikazio-sustatzaileek beren irrati-ekipoak behar bezala mantendu dituzte instalatu zirenetik	Balorazio objektiboa	Ekipo bakoitzaren mantentze-lanen fitxa / Ekipoen mantentze-lanen arduradunari egindako elkarrizketa
Komunikatzaile komunitarioek soziopolitikari dagokionez garrantzitsuak diren materialak sortu eta zabaldu dituzte	Adierazpena	Irrati-sisteman zabaldutako audio-klipak / Gai soziopolitikoari dagokionez jasotzen diren irrati-edukien pertzepzioari buruzko informazioa hartzen duten biztanleei egindako elkarrizketak
Bost caracol zapatistek beren komunikazio-sistema autonomoan estaldura emateko beharrezkoak diren ekipo elektronikoak dituzte	Balorazio objektiboa	Instalaturako ekipoen argazki-artxiboa
Zapatisten komunikazio-sistema autonomoan emakumeen parte-hartzea % X handitu da	Balorazio objektiboa (x emakume sartu dira sustatzaile gisa komunikazio-sisteman)	Agintarien gutunak / Talde-dinamika komunikazio-sustatzaileekin
Komunikazio-sustatzaileek egindako audio- eta bideo-produkzioek hizkuntza ez-sexistaren erabilera islatzen dute, eta genero-ikuspegia txertatzen dute.	Adierazpena / Pertzepzioa	Audio- eta bideo-ekoizpenak / Komunikazio-sustatzaileei egindako elkarrizketak
Komunitate indigena zapatistek herri indigenen kultura-aniztasuna onartu eta sustatzen duten komunikazio-sustatzaileek ekoiztako ikus-entzunezko materiala eskura dezakete.	Pertzepzioa	Sustatzaileei elkarrizketak zabaldutako edukien pertzepzioari buruz
Biztanle zapatistek areagotu egin dute politika-, kultura-, ingurumen- eta genero-erakunde buruzko gogoeta eta ezagutza, Komunikazio-sistema autonomo zapatistaren ikus-entzunezko produkzioaren bidez	Pertzepzioa	Zapatisten komunikazio-sistema autonomoak garatutako edukiei buruz komunitateetako emakume eta gizonei egindako elkarrizketak
Zapatisten komunikazio-sistema autonomoko sustatzaileen sarea % X handitu da azken 10 urteetan	Balorazio objektiboa	Azken 10 urteetako sustatzaileen kopuruari buruzko agintarien gutuna
Zapatisten komunikazio-sistema autonomoak genero-ikuspegia indartu du, emakumeen parte-hartzea baloratzen eta sustatzen duen ikuspegi indigenaren	Pertzepzioa	Komunikazio-sustatzaileei egindako elkarrizketak

2- KOMUNITATE-EGITURA TRADIZIONALAK INDARTZEA (OSASUNA, HEZKUNTZA, KOMUNIKAZIOA...)

ADIERAZLEAK	AZALPENA (Datua, ebidentzia, sintoma, aztarna, adierazpena, pertzepzioa, errendimendua, etab.)	EGIAZTAPEN-ITURRIA (Dokumentazioa, datu-basea, interes-taldea, irakasleak, adituak, erreferenteak)
Biztanle zapatistek autogobernu-sistema eraginkorrak dituzte, eta kalitatezko arreta eskaintzen dute hainbat autonomia-arlotan (hezkuntza, osasuna, kultura, justizia...)	Pertzepzioa	Gizon eta emakume zapatistei egindako elkarrizketak
Autonomia zapatistaren arlo bakoitza beren kargua betetzeko gaitasun teknikoa eta antolamendurako gaitasuna duten sustatzaileek osatzen dute	Adierazpena - Pertzepzioa	Elkarrizketak sustatzaileei
Zapatisten komunikazio-, hezkuntza- eta osasun-sistema autonomoak emakumeek eta gizonak berdintasunez osatzen dituzte	Ebidentzia	Agintari zapatisten txostena, autonomiako arloetako organigramari buruzkoa
Emakume zapatistek aktiboki parte hartzen dute autonomiaren arlo bakoitzari dagozkion erabaki komunitario eta politikoetan	Pertzepzioa	Emakume heldu zapatistei egindako elkarrizketa
Azken hamar urteetan autonomia arloetan eraikitako ekipamendu eta azpiegiturak behar bezala funtzionatzen dute, eta erabilera eta mantentze egokia dute.	Ebidentzia	Instalazioen/eraikuntzen funtzionamenduaren egiaztapen teknikoa (komunikazio-sistemak, ur-sistemak, elektrizitate-sistemak...)
Biztanle zapatistek positibotzat jotzen dute zenbait caracol zapatistatan jarritako energia-ekipamendu teknikoaren (ur-sistema, egurra aurrezteko berogailuak...) eta osasun-ekipamenduaren (osasun-kliniken ekipamendua) funtzionaltasuna.	Pertzepzioa	Gizon eta emakume zapatistei egindako elkarrizketak
Erakunde autonomo zapatista indartu egin da, maila tekniko eta politikoan, azken hamar urteotan	Pertzepzioa	Elkarrizketak agintari zapatistei

3- KARGUEN ETA AGINTARIEN ETENGABEKO PRESTAKUNTZA (AUTOGOBERNU-SISTEMEN BARRUAN)

ADIERAZLEAK	AZALPENA (Datua, ebidentzia, sintoma, aztarna, adierazpena, pertzepzioa, errendimendua, etab.)	EGIAZTAPEN-ITURRIA (Dokumentazioa, datu-basea, interes-taldea, irakasleak, adituak, erreferenteak)
Herritar indigenak pozik daude beren gobernu-organoen jardurekin	Pertzepzioa	Populazio zapatistari eta erreferenteei egindako elkarrizketak
Azken 10 urteetan, areagotu egin da osasun-, hezkuntza- eta komunikazio-sistema zapatistaren erabilera eta balorazio positiboa	Pertzepzioa	Populazio zapatistari eta erreferenteei egindako elkarrizketak
Komunitate-karguetan aritzen diren emakumeen kopurua handitu egin da, eta emakumeen behar espezifikoek ebazpena handitu eta beren interes estrategikoetan eragiteko lan-ildoak dituzte	Datua, ebidentzia - pertzepzioa	Karguen sexuaren datu-basea - populazio zapatistari eta erreferenteei egindako elkarrizketak
Eskolatzeak eta eskolan emandako denborak gora egin dute, bereziki emakumeengan	Datua, ebidentzia - pertzepzioa	Datu-basea - populazio zapatistari eta erreferenteei egindako elkarrizketak
Indigenen heriotza-tasa eta heriotzaren batez besteko adina jaitsi egin dira, bereziki emakumeena	Datua, ebidentzia - pertzepzioa	Datu-basea - populazio zapatistari eta erreferenteei egindako elkarrizketak
emakume zapatistek indarkeria matxistaren eraginez pairatutako erasoak eta heriotzak gutxitu egin dira	Datua, ebidentzia - pertzepzioa	Datu-basea - populazio zapatistari eta erreferenteei egindako elkarrizketak

4- PRESTAKUNTZA - GIZONEKIN LANDUTAKO MASKULINITATEEI BURUZKO GOGOETA

ADIERAZLEAK	AZALPENEA (Datua, ebidentzia, sintoma, aztarna, adierazpena, pertzepzioa, errendimendua, etab.)	EGIAZTAPEN-ITURRIA (Dokumentazioa, datu-basea, interes-taldea, irakasleak, adituak, erreferenteak)
Maskulinitate-tailerretan parte hartzen duten komunitateko gizonen esparru pribatuko etxeke jardueretan duten rola aldatu egin da, eta emakumeekin lanak banatzean berdintasuna lortu dute	Ebidentzia	Komunitateetako gizonen egindako elkarrizketak
Komunitate-egiturak gizonen eta emakumeen berdintasunez osatzen dituzte	Ebidentzia	Komunitateko egituren osaerari buruz komunitateko agintariei egindako elkarrizketa - Komunitateko karguak dituzten emakumeen egindako elkarrizketak
Komunitate-egituretan parte hartzen duten emakumeen gizonen aintzatespen eta balorazio positiboa jasotzen dute beren karguetan aritzean	Pertzepzioa	Komunitateko karguak dituzten emakumeen egindako elkarrizketak
Komunitateetako gizonen balorazio positiboa dute emakumeen tradizioz gizonen izan diren lan-eremuetan egindako lanari buruz	Pertzepzioa	Elkarrizketak emakumeen
Tradizionalki gizonen izan diren lanak egiten dituzten emakumeen (errementaritzak, eraikuntza, uraren kudeaketa) autoestimua eta autoebaluzioa handitu dituzte.	Pertzepzioa	Gizonen izan diren lanak egiten dituzten emakumeen egindako elkarrizketak
Gizarte-erakundeetako gizonen parte hartu dute desberdintasunei eta botere-harremanei buruzko eremu kritikoetan, eta tresna metodologikoak eskuratu dituzte komunitateetako gizonen genero-lana egiteko.	Adierazpena - Pertzepzioa	Erakundeetako gizonen egindako elkarrizketak – Komunitateetan maskulinitate-tailerretan garatutako prestakuntza-planak
Lan-giroan genero-berdintasunaren aldeko genero-plana sortu/eguneratu dute maskulinitate-tailerretan parte hartzen duten langileen (gizonen) erakundeak	Adierazpena	Erakundeen genero-planak
Komunitateko karguak betetzen dituzten gizonen ez dute oztoporik jartzen emakumeen komunitate-egituretan parte hartzeko duten aukeretan	Adierazpena - Pertzepzioa	Tokiko agintarien gutuna, komunitateko karguetan g/e kopuruari buruz - Komunitateko karguak dituzten emakumeen egindako elkarrizketak

5- INDARKERIAREN BIKTIMA DIREN EMAKUMEEI LAGUNTZEA (KASUEN ARRETA ETA DEFENTSA)

ADIERAZLEAK	AZALPENA (Datua, ebidentzia, sintoma, aztarna, adierazpena, pertzepzioa, errendimendua, etab.)	EGIAZTAPEN-ITURRIA (Dokumentazioa, datu-basea, interes-taldea, irakasleak, adituak, erreferenteak)
Indarkeria matxisten biktima diren emakumeek jarritako salaketak	Pertzepzioak, datuak	Elkarrizketak emakume buruzagiei
Indarkeria matxista aipatu egiten da komunitate-espazioetan	Pertzepzioak	Elkarrizketak biztanleei
Salatzeko tresnak eta bideak ezagutzen dituzten emakumeak	Pertzepzioak	Elkarrizketak emakumeei
Agintariak izapidetutako salaketa kasuak	Datuak, pertzepzioak	Elkarrizketak tokiko agintariei
Indarkeria matxista arazo gisa agertzen da espazio komunitarioetan	Pertzepzioak	Elkarrizketak liderrei, kooperatibetako emakumeei...
Nazioarteko gortera edo estatuko goi-instantzietara eraman diren kasuak	Datuak, ebidentziak, adierazpenak	Goragoko instantzietara eramandako kasuen deskribapena

6- PRESTAKUNTZA- ETA LEGE-LAGUNTZA LEHENDIK DAUDEN KOOPERATIBEI

ADIERAZLEAK	AZALPENA (Datua, ebidentzia, sintoma, aztarna, adierazpena, pertzepzioa, errendimendua, etab.)	EGIAZTAPEN-ITURRIA (Dokumentazioa, datu-basea, interes-taldea, irakasleak, adituak, erreferenteak)
Kooperatibetako emakumeen diru-sarrera garbiak handitzea	Datuak	Urte batetik besterako datuak dituzten txostenak
Emakumeek osatutako eta kudeatutako kooperatiben kopurua	Datuak, agerpenak	Dokumentuak, elkarrizketak kooperatibei eta haien batzordeei
Ehungintzako kooperatiben sareak ehunen jabetza intelektualari buruzko dokumentu komuna egin du	Ebidentzia, adierazpena	Dokumentu komuna egin da
Kooperatibetan bildutako emakumeen interesak	Pertzepzioa	Kooperatibetako emakumeei egindako elkarrizketak
Zuzendaritza-mahaiak dituzten kooperatibak, plan estrategikoak	Datua, ebidentzia	Kooperatibaren bati egindako elkarrizketak
Ekonomia sozial eta solidarioaren eta bidezko merkataritzaren printzipioetan oinarrituta lan egiten duten kooperatibak	Adierazpena, zantzuak	Kooperatiben plan estrategiko edo politikoak, ESS eta Bidezko Merkataritzaren hastapenetan lan egiten dutenak.
Ehun-kooperatibek eragin-prozesu bat garatu dute estatuak ehunak kultura-ondare ez-material gisa onar ditzan	Pertzepzioa	Kooperatibei egindako elkarrizketa, zer urrats egin dituzten ikusteko
Indigenek osatutako kooperatibek indigenen kulturaren onarpena eta balorazio positiboa jasotzen dute	Pertzepzioak	Emakume indigenei egindako elkarrizketak

7- EMAKUMEA ANTOLATZEKO ETA ANTOLAMENDUA GAUZATZEKO LAGUNTZA EMATEA

ADIERAZLEAK	AZALPENA (Datua, ebidentzia, sintoma, aztarna, adierazpena, pertzepzioa, errendimendua, etab.)	EGIAZTAPEN-ITURRIA (Dokumentazioa, datu-basea, interes-taldea, irakasleak, adituak, erreferenteak)
Populazio indigenak emakumeen eskubideei buruzko ezagutza areagotu du	Trebakuntzen datuak / pertzepzioa	Entrevistas a hombres y mujeres
Gizonek emakumeen lana eta gaitasuna gehiago baloratzen dute	Pertzepzioa	Entrevistas a hombres y mujeres
Emakumeen kopurua handitu egin da, beren eskubideez jabetzen baitira. Hala, emakume batzuek hobetu egiten dute gizonekiko autonomia-maila.	Pertzepzioa	Entrevistas a mujeres
Emakumeak pozik daude beren arazoetarako osasun-laguntzarekin, eta gehiago etortzen dira kontsultara	Ebidentzia/datuak eta pertzepzioa	Entrevistas a mujeres y a referentes
Azken urteetan sortutako xxx emakume-talde eta denbora horretan mantentzen diren xxx emakume-talde	Ebidentzia eta pertzepzioa	Entrevistas a mujeres y a referentes
Karguak betetzen dituzten emakumeen kopurua handitu egin da (osasuna, hezkuntza, uraren eta elektrizitatearen sustatzaileak) eta era aktiboan parte hartzen dute arlo bakoitzeko komunitate-mailako erabakietan	Ebidentzia eta pertzepzioa	Entrevistas a mujeres y a referentes
Komunitateko kontrol- eta erabaki-organoetan emakume gehiago daude	Datua, ebidentzia, pertzepzioa	Base datos de sexo cargos, entrevistas población y referentes
Emakumeen eta haien familien bizi-kalitatea hobetzea	Datua, pertzepzioa	Entrevistas, bases de datos
Emakumeen hobekuntza soziosanitarioa	Datua, pertzepzioa	Entrevistas a mujeres y hombres y bases de datos

8- SALAKETARAKO ETA ERAGIN PUBLIKORAKO PRESTAKUNTZA. ESKUBIDEEI BURUZKO PRESTAKUNTZA

ADIERAZLEAK	AZALPENA (Datua, ebidentzia, sintoma, aztarna, adierazpena, pertzepzioa, errendimendua, etab.)	EGIAZTAPEN-ITURRIA (Dokumentazioa, datu-basea, interes-taldea, irakasleak, adituak, erreferenteak)
Herritarrek beren eskubideak ezagutzen dituzte	Pertzepzioa, datuak	Elkarrizketak populazioari eta emakumezko eta gizonezko agintariei. Estatuko, nazioarteko, udaletako... erakundeetan jarritako salaketan kopurua.
Eskubideen bortxaketa salatzeak sortutako sare eta/edo erakundeak	Datuak, pertzepzioak	Sare eta/edo erakunde horietako kideei egindako elkarrizketak
Herri-mailako estatutuek eta araudiek onartzen dituzte emakumeen eskubideak	Ebidentziak, pertzepzioak	Elkarrizketak herri-mailako elkarteei; emakumeek lurrarekiko dituzten eskubideak aitortzen dituzten estatutuen dokumentu batzuk
Instantzia federaletan, nazioartekoetan eta estatu-mailakoetan jarritako salaketan kopurua	Datuak	Eskubideen urratzeak salatzea babesten duten sareei eta erakundeek egindako elkarrizketak

9- AZPIEGITURAK ERAIKITZEA ETA HOBETZEA (OSASUNA, HEZKUNTZA, ENERGIA ELEKTRIKOA, URA...)

ADIERAZLEAK	AZALPENA (Datua, ebidentzia, sintoma, aztarna, adierazpena, pertzepzioa, errendimendua, etab.)	EGIAZTAPEN-ITURRIA (Dokumentazioa, datu-basea, interes-taldea, irakasleak, adituak, erreferenteak)
Handitu egin da eskola, klinika, ur-biltegi eta -kanalizazioen kopurua, komunitate indigena zapatistak hornitzen dituen sare elektrikoa, bai eta etxebizitzetan hobetutako sukaldeak ere, kalitatezkoak, irisgarriak eta kulturalki egokiak	Ebidentzia eta errendimendua	Dokumentazioa, ebidentzia, elkarrizketak erabiltzaileei
Osasun, hezkuntza, ur, elektrizitate eta sukaldeen arduradunak, herritarrei arreta emateko eta sistema horiek mantendu eta konpontzeko prestatuak.	Ebidentzia	Elkarrizketak erabiltzaileei, emakumeak barne
Errementari eta igeltseroen lanbideak eginez, beren sukalde hobetuak eraiki, instalatu eta mantentzen dituzten emakumeen kopurua.	Ebidentzia	Elkarrizketak, dokumentazioa
Karguak betetzen dituzten emakumeen kopurua handitu egin da (osasuna, hezkuntza, uraren eta elektrizitatearen sustatzaileak) eta era aktiboan parte hartzen dute arlo bakoitzeko komunitate-mailako erabakietan	Ebidentzia eta pertzepzioa	Elkarrizketak emakume zapatistei eta erreferenteei
Pertsonen, eta bereziki emakumeen, bizi-kalitatea (osasuna, hezkuntza) hobetzea	Pertzepzioa	Elkarrizketak, datu-baseak
Gizonek emakumeen lana eta gaitasuna gehiago baloratzea	Pertzepzioa	Elkarrizketak emakume eta gizon zapatistei

10- FAMILIA-LURRAK EDUKITZEARI ETA ERABILTZEARI BURUZKO LEGE-PROPOSAMENA

ADIERAZLEAK	AZALPENA (Datua, ebidentzia, sintoma, aztarna, adierazpena, pertzepzioa, errendimendua, etab.)	EGIAZTAPEN-ITURRIA (Dokumentazioa, datu-basea, interes-taldea, irakasleak, adituak, erreferenteak)
"Lurraren proposamena", komunitateetan agintariak adostua eta sozializatu, emakumeek lurrari buruz erabakitzeo duten eskubidea bermatzen duena	Datua, ebidentzia, adierazpena	Kolektiboko eta Zentroko dokumentazioa eta emakumeak
Herri-mailako estatutu eta araudiak aldatu egin dira, emakumeek lurrarekiko eskubidea dutela onar dadin	Datua eta ebidentzia	Kolektiboko eta Zentroko dokumentazioa eta emakumeak
Batzarretan ahotsa duten emakumeen parte-hartzea areagotzen du, eta erabakiak hartzeko bozka dezakete	Ebidentzia, adierazpena, pertzepzioa	Datu basea, testigantzak, kolektibo eta zentroko emakumeak
Kolektiboetako emakumeek uste dute aldatu egin direla komunitateetan duten egoera eta posizioa eta erabaki-organoetan duten parte-hartzea	Datua, ebidentzia, adierazpena, pertzepzioa	Kolektiboetako emakumeak, Eskubideen Zentroko langileak

11- EMAKUMEEN MUGIMENDUA ETA SAREKO ANTOLAMENDUA

ADIERAZLEAK	AZALPENA (Datua, ebidentzia, sintoma, aztarna, adierazpena, pertzepzioa, errendimendua, etab.)	EGIAZTAPEN-ITURRIA (Dokumentazioa, datu-basea, interes-taldea, irakasleak, adituak, erreferenteak)
Komunitate bakoitzean emakume talde bat dago antolatuta, eta beren eskualdeko taldeekin biltzen dira aldi-aldi	Datua, ebidentzia, adierazpena	Dokumentazioa, datu-basea, emakume liderrak, zentroko langileak
Mugimendu gisako Sare bat sortu da lurra eta lurraldea defendatzeko eta emakumeek erabakitzeo duten eskubidearen alde Chiapas eskualdeko eta Mexikoko beste estatu batzuetako 10 erakunderen artean	Datua, ebidentzia, adierazpena	Dokumentazioa, datu-basea, emakume liderrak, zentroko langileak
Eragin politikoa, mobilizazio soziala eta komunikazioa helburu duten ekintzak batera eta urtero antolatu, planifikatu eta garatzea	Datua, ebidentzia, adierazpena	Dokumentazioa, datu-basea, emakume liderrak, zentroko langileak
Mugimenduak eta Eskubideen Zentroek aurkezten dituzte emakumeen eskubideen urraketen kasuak eta memoriak Giza Eskubideen Zuzendaritzan (LTD Sarea, CEDH, CNDH, CIDH)	Datua, ebidentzia, adierazpena	Dokumentazioa, datu-basea, zentroko langileak
Giza Eskubideen Organoek irizpenak/ebazpenak ematen dituzte aurkezten diren kasuei buruz, eta, kasu horietan, Gobernuak beren irizpenak betetzera behartzen dituzte	Ebidentzia eta adierazpena	Dokumentazioa, zentroko langileak
Komunitateetako emakumeek teknika agroekologikoak eta laborantza egokidunak erabiltzen dituzte, eta elikagaien ekoizpen dibertsifikatua handitzen dute	Datua, ebidentzia, adierazpena, pertzepzioa, errendimendua	Dokumentazioa, datu-basea, emakume liderrak, komunitateetako emakumeak, zentroko langileak
Komunitateetako emakumeek uste dute Chiapasko lurraldea eta ingurumena zaintzen dutela	Adierazpena, pertzepzioa	Emakume liderrak, komunitateetako emakumeak

12- HERRITARRAK INFORMATZEA ETA SENTSIBILIZATZEA LURRALDEAN DAUDEN GOBERNUAREN ETA NAZIOZ GAINDIKO PROIEKTU HANDIEI BURUZ (HAIEN ONDORIOAK)

ADIERAZLEAK	AZALPENA (Datua, ebidentzia, sintoma, aztarna, adierazpena, pertzepzioa, errendimendua, etab.)	EGIAZTAPEN-ITURRIA (Dokumentazioa, datu-basea, interes-taldea, irakasleak, adituak, erreferenteak)
Gelditu egin diren megaproiektu enblematikoak	Datuak, ebidentziak, adierazpena eta testigantzak	Bizitzaren historia, dokumentazioa eta lidergoak
Altos-eko uraren alde lan egiten duten taldeen funtzionamendu-maila	Ebidentzia eta adierazpena	Eskubide zentroko langileak eta emakume liderrak
Inguruko megaproiektuei buruzko informazioaren garrantzia eta sozializazio-maila	Datua, ebidentzia, adierazpena eta pertzepzioak	Dokumentazioa, komunitateetako biztanleria, emakume liderrak
Eskualde bakoitzeko megaproiektuei aurre egiteko, eskualde bakoitzean sortutako komunitate arteko lan-sarea	Datua, adierazpena	Zentroko langileak, komunitateetako emakume eta gizon liderrak
Ohiko laboreen ekoizpen-maila murriztea megaproiektuen ondorioz	Ebidentzia, adierazpena, pertzepzioa eta errendimendua	Zentroko langileak, nekazariak eta komunitateetako emakumeak
Deforestazioaren eragin-maila komunitateetan	Ebidentzia, adierazpena, pertzepzioa eta errendimendua	Zentroko langileak, nekazariak eta komunitateetako emakumeak

4. ERANSKINA: ELKARRIZKETARAKO GIDOIA

A. KOMUNIKAZIO-SISTEMA AUTONOMO ETA KULTURALKI EGOKIAK SUSTATZEA

1. Komunikazio-sustatzaileek beren irrati-ekipoak behar bezala mantendu dituzte instalatu zirenetik.
2. Komunikatzaile komunitarioek soziopolitikari dagokionez garrantzitsuak diren materialak sortu eta zabaldu dituzte.
3. Bost *caracol* zapatistek beren komunikazio-sistema autonomoan estaldura emateko beharrezkoak diren ekipo elektronikoak dituzte.
4. Zapatisten komunikazio-sistema autonomoan emakumeen parte-hartzea % X handitu da.
5. Komunikazio-sustatzaileek egindako audio- eta bideo-produkzioek hizkuntza ez-sexistaren erabilera islatzen dute, eta genero-ikuspegia txertatzen dute.
6. Komunitate indigena zapatistek herri indigenen kultura-aniztasuna onartu eta sustatzen duten komunikazio-sustatzaileek ekoiztako ikus-entzunezko materiala eskura dezakete.
7. Biztanle zapatistek areagotu egin dute politika-, kultura-, ingurumen- eta genero-erabilerari buruzko gogoeta eta ezagutza, Komunikazio-sistema autonomo zapatistaren ikus-entzunezko produkzioaren bidez.
8. Zapatisten komunikazio-sistema autonomoko sustatzaileen sarea % X handitu da azken 10 urteetan.
9. Zapatisten komunikazio-sistema autonomoak genero-ikuspegia indartu du, emakumeen parte-hartzea baloratzen eta sustatzen duen ikuspegi indigenaren ikuspegitik.

B. KOMUNITATE-EGITURA TRADIZIONALAK INDARTZEA (OSASUNA, HEZKUNTZA, KOMUNIKAZIOA...)

10. Biztanle zapatistek autogobernu-sistema eraginkorrak dituzte, eta kalitatezko arreta eskaintzen dute hainbat autonomia-arlotan (hezkuntza, osasuna, kultura, justizia...).
11. Autonomia zapatistaren arlo bakoitza beren kargua betetzeko gaitasun tekniko eta antolamendurako gaitasuna duten sustatzaileek osatzen dute.
12. Zapatisten komunikazio-, hezkuntza- eta osasun-sistema autonomoak emakumeek eta gizonek berdintasunez osatzen dituzte.
13. Emakume zapatistek aktiboki parte hartzen dute autonomiaren arlo bakoitzari dagozkion erabaki komunitario eta politikoetan.
14. Azken hamar urteetan autonomia arloetan eraikitako ekipamendu eta azpiegiturak behar bezala funtzionatzen dute, eta erabilera eta mantentze egokia dute.
15. Biztanle zapatistek positibotzat jotzen dute zenbait *caracol* zapatistatan jarritako energia-ekipamendu teknikoaren (ur-sistema, egurra aurrezteko berogailuak...) eta osasun-ekipamenduaren (osasun-kliniken ekipamendua) funtzionaltasuna.
16. Erakunde autonomo zapatista indartu egin da, maila tekniko eta politikoan, azken hamar urteetan.

C. PRESTAKUNTZA - GIZONEKIN LANDUTAKO MASKULINITATEEI BURUZKO GOGOETA

17. Maskulinitate-tailerretan parte hartzen duten komunitateko gizonen esparru pribatuko etxeko jardueretan duten rola aldatu egin da, eta emakumeekin lanak banatzean berdintasuna lortu dute.
18. Komunitate-egiturak gizonen eta emakumeen berdintasunez osatzen dituzte.
19. Komunitate-egituretan parte hartzen duten emakumeen gizonen aintzatespen eta balorazio positiboa jasotzen dute beren karguetan aritzean.
20. Komunitateetako gizonen balorazio positiboa dute emakumeen tradizioz gizonen izan diren lan-eremuetan egindako lanari buruz.
21. Tradizionalki gizonen izan diren lanak egiten dituzten emakumeen (errementaritzea, eraikuntza, uraren kudeaketa) autoestimua eta autoebaluazioa handitu dituzte.
22. Gizarte-erakundeetako gizonen parte hartu dute desberdintasunei eta botere-harremani buruzko eremu kritikoetan, eta tresna metodologikoak eskuratu dituzte komunitateetako gizonen genero-lana egiteko.
23. Lan-giroan genero-berdintasunaren aldeko genero-plana sortu/eguneratu dute maskulinitate-tailerretan parte hartzen duten langileen (gizonen) erakundeek.
24. Komunitateko karguak betetzen dituzten gizonen ez dute oztoporik jartzen emakumeen komunitate-egituretan parte hartzeko duten aukeretan.

D. INDARKERIAREN BIKTIMA DIREN EMAKUMEEI LAGUNTZEA (KASUEN ARRETA ETA DEFENTSA)

25. Indarkeria matxisten biktima diren emakumeen jarritako salaketak.
26. Indarkeria matxista aipatu egiten da komunitate-espazioetan.
27. Salatzeko tresnak eta bideak ezagutzen dituzten emakumeak.
28. Agintariek izapidetutako salaketa kasuak.
29. Indarkeria matxista arazo gisa agertzen da espazio komunitarioetan.
30. Nazioarteko gortera edo estatuko goi-instantzietara eraman diren kasuak.

E. PRESTAKUNTZA ETA LEGE-LAGUNTZA LEHENDIK DAUDEN KOOPERATIBEI

31. Kooperatibetako emakumeen diru-sarrera garbiak handitzea.
32. Emakumeen osatutako eta kudeatutako kooperatiben kopurua.
33. Ehungintzako kooperatiben sareak ehunen jabetza intelektualari buruzko dokumentu komuna egin du.
34. Kooperatibetan bildutako emakumeen interesak.
35. Zuzendaritza-mahaiak dituzten kooperatibak, plan estrategikoak.
36. Ekonomia sozial eta solidarioaren eta bidezko merkataritzaren printzipioetan oinarrituta lan egiten duten kooperatibak.

37. Ehun-kooperatibek eragin-prozesu bat garatu dute estatuak ehunak kultura-ondare ez-material gisa onar ditzan.
38. Indigenek osatutako kooperatibek indigenen kulturaren onarpena eta balorazio positiboa jasotzen dute.

F. SALAKETARAKO ETA ERAGIN PUBLIKORAKO PRESTAKUNTZA. ESKUBIDEEI BURUZKO PRESTAKUNTZA

39. Herritarrek beren eskubideak ezagutzen dituzte
40. Eskubideen bortxaketa salatzeko sortutako sare eta/edo erakundeak.
41. Herri-mailako estatutuek eta araudiek onartzen dituzte emakumeen eskubideak.
42. Instantzia federaletan, nazioartekoetan eta estatu-mailakoetan jarritako salaketan kopurua.

G. FAMILIA-LURRAK EDUKITZEARI ETA ERABILTZEARI BURUZKO LEGE-PROPOSAMENA

43. "Lurraren proposamena", komunitateetan agintariak adostua eta sozializatu, emakumeek lurri buruz erabakitzeke duten eskubidea bermatzen duena.

Zenbateraino da bideragarria "Lurraren proposamena" komunitateetan adostu eta sozializatzea eta agintariak berrestea? Zein izan dira prozesu honetan orain arte lortu diren lorpen nagusiak?

44. Herri-mailako estatutu eta araudiak aldatu egin dira, emakumeek lurrarekiko eskubidea dutela onar dadin.

Zer aurrerapauso edo mugari nagusi egin dira prozesuan emakumeek lurrarekiko eskubidea dutela onar dadin? Zenbateraino da bideragarria herri-mailako estatutu eta araudiak aldatzea zentzu horretan?

45. Batzarretan ahotsa duten emakumeen parte-hartzea areagotzen du, eta erabakiak hartzeko bozka dezakete.

Zer neurritan handitu da emakumeek batzarretan duten parte-hartzea? eta bozkatu dezakete erabakiak hartzeko orduan? Zer lorpen lortu dira prozesu horretan?

46. Kolektiboetako emakumeek uste dute aldatu egin direla komunitateetan duten egoera eta posizioa eta erabaki-organoetan duten parte-hartzea.

Zure ustez, kolektiboetako emakumeek zenbateraino uste dute hobetu dela beren egoera eta komunitateetan eta erabaki-organoetan duten parte-hartzea? Zein izan dira prozesu horretan nabarmenduko zenituzkeen lorpen edo mugariak?

H. EMAKUMEEN MUGIMENDUA ETA SAREKO ANTOLAMENDUA

47. Komunitate bakoitzean emakume talde bat dago antolatuta, eta beren eskualdeko taldeekin biltzen dira aldian-aldian.

Zenbat komunitatetan dago antolatuta emakume-talde bat? Beren eskualdeko kolektiboekin biltzen al dira aldian-aldian? Zein lorpen edo mugari nabarmenduko zenituzke prozesu horretan?

48. Mugimendu gisako Sare bat sortu da lurra eta lurraldea defendatzeko eta emakumeek erabakitzeko duten eskubidearen alde Chiapas eskualdeko eta Mexikoko beste estatu batzuetako 10 erakunderen artean.

Zenbateraino da bideragarria Lurraren eta lurraldearen defentsarako eta emakumeek erabakitzeko duten eskubidearen aldeko mugimendu gisa sare bat sortzea?, Zure ustez, Chiapasko eta Mexikoko beste estatu batzuetako zenbat erakunde sartuko lirateke sarean? Zein izan dira prozesu honetan gehien nabarmenduko zenituzkeen lorpen edo mugarriak?

49. Eragin politikoa, mobilizazio soziala eta komunikazioa helburu duten ekintzak batera eta urtero antolatu, planifikatu eta garatzea.

Zein neurritan garatu dira batera eragin politikoaren gizarte-mobilizazioen eta emakumeen eskubideen aldeko komunikazio-ekintzak? Zein izan dira prozesu honetan nabarmenduko zenituzkeen lorpen edo mugarriak?

50. Mugimenduak eta Eskubideen Zentroek aurkezten dituzte emakumeen eskubideen urraketan kasuak eta memoriak Giza Eskubideen Zuzendaritzan (LTD Sarea, CEDH, CNDH, CIDH).

Lurra eta lurraldea defendatzeko eta emakumeek erabakitzeko duten eskubidearen Mugimenduak eta Giza Eskubideen Zentroak giza eskubideen urraketan kasuak eta memoriak aurkeztu al ditu Giza Eskubideen Zuzendaritzan: Red TDT, CEDH, CNDH, CIDH? Nola baloratuko zenuke horien jardueramaila? Zer lorpen edo mugarri nabarmenduko zenituzke prozesu honetan?

51. Giza Eskubideen Organoek irizpenak/ebazpenak ematen dituzte aurkezten diren kasuei buruz, eta, kasu horietan, Gobernuak beren irizpenak betetzera behartzen dituzte.

Giza Eskubideen Instantziek zenbateraino eman dute irizpena/ebatzi dute Gobernuak beren irizpenak betetzera behartzen dituen kasuren bat? Zein izan dira prozesu honetan nabarmenduko zenituzkeen lorpen edo mugarri garrantzitsuenak?

52. Komunitateetako emakumeek teknika agroekologikoak eta laborantza egokidunak erabiltzen dituzte, eta elikagaien ekoizpen dibertsifikatua handitzen dute.

Komunitateetako emakumeek zein neurritan erabiltzen dituzte teknika agroekologikoak eta laborantza egokiak, eta zenbateraino areagotu dute elikagaien ekoizpen dibertsifikatua? Zein lorpen edo mugarri nabarmenduko zenituzke prozesu horretan?

53. Komunitateetako emakumeek uste dute Chiapasko lurraldea eta ingurumena zaintzen dutela.

Komunitateetako emakumeek zenbateraino sentitzen dute Chiapasko lurraldea eta ingurumena zaintzen dutela? Zein izan dira prozesu honetan gehien nabarmenduko zenituzkeen lorpen edo mugarriak?

I. HERRITARRAK INFORMATZEA ETA SENTSIBILIZATZEA LURRALDEAN DAUDEN GOBERNUAREN ETA NAZIOZ GAINDIKO PROIEKTU HANDIEI BURUZ (HAIEN ONDORIOAK)

54. Gelditu egin diren megaproiektu enblematikoak.

Zenbat megaproiektu enblematiko gelditu dira edo gelditzen ari dira? Zein dira prozesu honetan gehien nabarmenduko zenituzkeen lorpen edo mugarriak?

55. Altos-eko uraren alde lan egiten duten taldeen funtzionamendu maila.

Nola baloratuko zenuke Altos-en uraren alde lan egiten duten taldeen funtzionamendu- eta eraginkortasun-maila? Zer lorpen edo mugarri nabarmenduko zenuke gehien prozesu horretan?

56. Inguruko megaproiektuei buruzko informazioaren garrantzia eta sozializazio-maila.

Nola baloratuko zenuke zure inguruko megaproiektuei buruzko informazioaren garrantzia eta sozializazioa? Zein izan dira prozesu honetan gehien nabarmenduko zenituzkeen lorpen edo mugarriak?

57. Eskualde bakoitzeko megaproiektuei aurre egiteko, eskualde bakoitzean sortutako komunitate arteko lan-sarea.

Zenbat eskualdetan dago komunitateen arteko lan-sare bat zure inguruko megaproiektuei aurre egiteko? Zer aurrerapen lortu dira prozesu horretan?

58. Ohiko laboreen ekoizpen-maila murriztea megaproiektuen ondorioz.

Zenbateraino murriztu da ohiko laboreen ekoizpen-maila megaproiektuen ondorioz?

59. Deforestazioaren eragin-maila komunitateetan

Zenbateraino eragin du megaproiektuek eragindako deforestazioak komunitateetan?

J. KARGUEN ETA AGINTARIEN ETENGABEKO PRESTAKUNTZA (AUTOGOBERNU-SISTEMEN BARRUAN)

60. Herritar indigenak pozik daude beren gobernu-organoen jarduerekin.

61. Azken 10 urteetan, areagotu egin da osasun-, hezkuntza- eta komunikazio-sistema zapatistaren erabilera eta balorazio positiboa.

62. Kargua duten emakumeen kopurua handitu da.

63. Eskolatzeak eta eskolan emandako denborak gora egin dute, bereziki emakumeengan.

64. Indigenen heriotza-tasa eta heriotzaren batez besteko adina jaitsi egin dira, bereziki emakumeena.

65. Emakumeen aurkako diskriminazioa gutxitu da

K. EMAKUMEAK ANTOLATZEKO ETA ANTOLAMENDUA GAUZATZEKO LAGUNTZA EMATEA

66. Gizonek eta emakumeek emakumeen eskubideei buruz gehiago jakitea

67. Gizonek emakumeek tradizioz egin duten lanari eta emakumeek familia- eta komunitate-partaidetzako espazioetan egindako ekarpenei aintzatespen handiagoa

68. Emakumeek autonomia lortzeko dituzten gaitasun teknikoak areagotzea (ekonomia-arloan, erabaki pertsonalak eta komunitarioak hartzeko garaian)

69. Emakumeen osasunerako arreta hobea eta handiagoa (emakume gehiagok erabiltzen dute)

70. Emakumeen talde komunitarioak sortzea beren eskubideen aldeko borroka bateraturako

71. Emakumeen autoestimua hobetzea eta komunitatean parte hartzeko joera handiagoa sentitzea

72. Komunitateko kontrol- eta erabaki-organismoetan emakume gehiago egotea

73. Emakumeen eta haien familien bizi-kalitatea hobetzea

74. Emakumeen hobekuntza soziosanitarioa

L. AZPIEGITURAK ERAIKITZEA ETA HOBETZEA (OSASUNA, HEZKUNTZA, ENERGIA, ELEKTRIKOA, URA...)

75. Handitu egin da eskola, klinika, ur-biltegi eta -kanalizazioen kopurua, komunitate indigena zapatistak hornitzen dituen sare elektrikoa, bai eta etxebizitzetan hobetutako sukaldeak ere, kalitatezkoak, irisgarriak eta kulturalki egokiak.
76. Sistema horien arduradunen gaitasun teknikoen maila handitu egin da (irakasleak, osasuna, uraren, elektrizitatearen eta abarren sustatzaileak,...).
77. Errementari eta igeltseroen lanbideak eginez, beren sukalde hobetuak eraiki, instalatu eta mantentzen dituzten emakumeen kopurua.
78. Karguak betetzen dituzten emakumeen kopurua handitu egin da (osasuna, hezkuntza, uraren eta elektrizitatearen sustatzaileak).
79. Pertsonen, eta bereziki emakumeen, bizi-kalitatea (osasuna, hezkuntza) hobetzea
80. Gizonen emakumeen lana eta gaitasuna gehiago baloratzen dute

5. ERANSKINA: PROZESUAN PARTE HARTU DUTENEN ETA ELKARRIZKETATUTAKOEN ZERRENTA

Prozesuko parte-hartzaileak

- **Cristina Casado**, Paz y Solidaridad, Euskadi, elkarteko teknikaria
- **Iñaki Orube**, Mugen Gaietik elkarteko teknikaria
- **Iratxe Arteagoitia**, Setem Hego Haizearen zuzendaria
- **María Bravo**, Lumaltik-eko teknikaria
- **Saúl Cabañas**, Lumaltik-eko teknikaria

Elkarrizketatuak:

- **Flor Pérez Ramírez**, Emakumearen Eskubideen Zentroa (Centro de Derechos de la Mujer) - CDMCH
- **Claudia Vázquez Cruz**, Emakumearen Eskubideen Zentroa (Centro de Derechos de la Mujer) - CDMCH
- **Diana Itzu**, Emakumearen Eskubideen Zentroa (Centro de Derechos de la Mujer) - CDMCH
- **Gabriela Castillo**, Memoria Viva AC
- **Jaime Sotomayor**, Mugen Gaietik
- **Rafa Montero**, El Puente SC
- **Rosalinda Santiz Díaz**, Kinal - CEFOCAM
- **Micaela Hernández Meza**, Centro de Formación y Capacitación para Mujeres Kinal Antsetik AC
- **María Guadalupe Gutiérrez Gutiérrez**, Centro de Formación y Capacitación para Mujeres Kinal Antsetik AC

6. ERANSKINA: BIBLIOGRAFIA

- Lumaltik (2018): *Bilboko Udalaren txostena proiektu honi buruz: "Mujeres zapatistas de Chiapas fortalecen sus capacidades técnicas y construyen sistemas de gestión de sus recursos hídricos y energéticos para mejorar la calidad de vida en sus comunidades"*.
- Lumaltik (2020): *eLankidetzara-rako txostena proiektu honi buruz: "Defensa y cuidado del territorio: comunidades indígenas chiapanecas promueven la gestión sostenible y equitativa de sus recursos naturales"*.
- Lumaltik (2021): *2020ko memoria*.
- Lumaltik (2021): *Historial de proyectos de 2010 a 2021*.
- Mugen Gaietika (2021): *Proiektu honen proposamena eta txostena: "Mujeres indígenas y campesinas organizadas y empoderadas, promueven acciones políticas, movilización social y denuncias públicas para exigir el cumplimiento de los derechos de las mujeres de Chiapas"*.
- Paz y Solidaridad Euskadi (2021): *Historial de proyectos de 2009 a 2021*.
- Paz y Solidaridad Euskadi (2021): *2010etik 2021era Chiapasen garatutako zenbait proiekturen azken txostenak*.
- Setem Hego Haizea (2021): *2020ko memoria*.
- Setem Hego Haizea (2021): *Historial de proyectos de 2010 a 2021*.
- Setem Hego Haizea (2021): *2010etik 2021era Chiapasen garatutako zenbait proiekturen azken txostenak*.

EUSKADIKO GGKEen
KOORDINAKUNDEA

COORDINADORA
de ONGD EUSKADI

www.ongdeuskadi.org